

Regenboog studieverting en manuscripten onderzoek

van

het goede nieuws volgens Mattheüs

met de verschillen tussen Griekse basisteksten:

Byzantijnse/meerderheidstekst

Textus Receptus

tekst van Nestle-Aland

tekst van Westcott-Hort

Mattheüs 4:4: "...Er is geschreven: 'De mens zal niet van brood alleen leven,
maar van elk woord *dat* van GODs mond uitgaat.'"

regenboogbijbelvertaling

Titel: Regenboog studievertaling en manuscripten onderzoek Mattheüs

Schrijver: regenboogbijbelvertaling.nl

Omslagontwerp: regenboogbijbelvertaling.nl

Foto op omslag: Majuskel blad (Mattheüs 26:47-73), 5^e eeuw, codex Alexandrinus. Britisch Museum, London (1879-83).

ISBN: 978-94-02-10751-7

© 2013, regenboogbijbelvertaling.nl

Uitgegeven in eigen beheer, met gebruik van platform van bravenewbooks.nl

info@regenboogbijbelvertaling.nl

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Deel	Bladzijde
Inleiding	5-7
Over deze studievergaling	5-6
Over de verschillen	7
Legenda	10-11
Het goede nieuws volgens Mattheüs	13-33
Lijst van belangrijke woorden	35-37
Legenda bij studienotities	39
Overzicht ingeschatte fouten in Griekse basisteksten – Mattheüs	40
Manuscripten – Mattheüs	41-45
Overzicht manuscripten Mattheüs geordend op eeuw	45
Studienotities – Mattheüs	46-117
Appendix A: Griekse en Romeinse Munten; Joodse uren telling	119
Appendix B: De naam van GOD in de Christelijk Griekse Geschriften	120-121
Appendix C: Schriftplaatsen waar JEHOVAH is vertaald	122
Appendix D: Het woord paal in plaats van kruis in het Nieuwe Testament	123
Appendix E: Welke Griekse basisteksten zijn het meest betrouwbaar?	124-138
Appendix F: Evaluatie categorieën Griekse manuscripten van het Nieuwe Testament	139-143
Appendix G: Evaluatie oude Syrische vertalingen van het Nieuwe Testament	144

Inleiding

Over deze studieververtalingen

Verschillen in Griekse basisteksten worden weergegeven

De boeken Mattheüs tot Openbaring, wat gebruikelijk het Nieuwe Testament wordt genoemd, zijn oorspronkelijk in het Grieks geschreven. Een andere benaming voor dit deel van de Bijbel is de Christelijk Griekse Geschriften.

Gedurende de eeuwen zijn er steeds meer oude manuscripten van de Christelijk Griekse Geschriften gevonden en gecatalogiseerd. Heden ten dagen zijn het er duizenden. Oude manuscripten verschillen op plaatsen van elkaar, wat men varianten of variante lezingen noemt.

De laatste vijf eeuwen is er veel onderzoek gedaan naar de variante lezingen om te bepalen wat de waarschijnlijk oorspronkelijk Griekse woorden moeten zijn. Dit wordt voornamelijk beoordeeld door de variante lezingen van vele oude manuscripten met elkaar te vergelijken, zogenoemde externe bewijzen. Maar soms ook subjectiever door zogenoemde interne bewijzen, een mening over welke variante lezingen waarschijnlijk oorspronkelijk moet zijn, die niet tot stand is gekomen door oude manuscripten te vergelijken, maar door bijvoorbeeld te bedenken welke variante lezing de andere variante lezing(en) kan verklaren, of welke variant waarschijnlijk overgenomen is van de omliggende context (toevoegingen) of verzen elders die over hetzelfde onderwerp spreken (harmonisaties). Omdat onderzoekers door de eeuwen heen niet dezelfde beschikking over manuscripten en afwijkende methodes en visies hadden, zijn er verschillende Griekse teksten samengesteld. Deze Griekse teksten worden basisteksten genoemd, vertalers gebruiken Griekse basisteksten als de basis voor hun vertalingen.

De eerste Griekse tekst van het Nieuwe Testament die werd gedrukt en gepubliceerd was de tekst van Erasmus in het begin van de 16^e eeuw (1516-1535), de tekst van Erasmus bevatte zowel de Griekse als de Latijnse tekst van het Nieuwe Testament. In de daarop volgende decennia werd deze tekst nog wat verder verbeterd door Estienne (1546-1551) en Beza (1565-1604), deze verbeterde teksten werden later edities van de Textus Receptus genoemd. De meeste vertalingen van het Nieuwe Testament van de 16^e tot de 19^e eeuw waren gebaseerd op de Textus Receptus of vergelijkbare Griekse teksten.

Bijna alle^[a] hedendaagse vertalingen gebruiken voor de vertaling van het Nieuwe Testament verder herziene Griekse teksten.

De afgelopen 150 jaar zijn de volgende Griekse basisteksten veel gebruikt: Tischendorf (1869, 1872); Westcott en Hort (1881); Nestle en Aland^[b] (1^e editie 1898; 28^e editie 2012). Deze Griekse basisteksten zijn samengesteld uit enkele zeer oude manuscripten, die tot het Alexandrijnse teksttype behoren en aanzienlijk van de Textus Receptus afwijken.^[c]

Daarnaast is er de Byzantijnse/meerderheidstekst (1982-2005), een reconstructie van de Byzantijnse tekstvorm, die de lezing van de grote meerderheid (80-95%^[d]) van alle Griekse manuscripten vertegenwoordigt. De Byzantijnse/meerderheidstekst komt veel meer overeen met de Textus Receptus, dan de Griekse basisteksten die zijn herzien aan de hand van manuscripten van het Alexandrijnse teksttype. Slechts enkele minder bekende hedendaagse vertalingen zijn gebaseerd op de Byzantijnse/meerderheidstekst. (Zie voor meer informatie over de verschillende Griekse basisteksten appendix E.)

De volgende Griekse basisteksten zijn voor deze vertaling gebruikt en met elkaar vergeleken:

Primair:

- de Byzantijnse/meerderheidstekst van 2000, bewerkt door Maurice A. Robinson en William G. Pierpont

Secundair:

- de 27^e editie van de tekst van Kurt Aland en Eberhard Nestle (1993)^[e]
- de Textus Receptus van 1894
- de tekst van B. F. Westcott en F. J. A. Hort (1881)

Tertiair:

- de Textus Receptus van 1550
- de 8e editie van de tekst van Constantin von Tischendorf (1872)

Als basis voor de vertaling is in eerste instantie de Byzantijnse/meerderheidstekst (van 2000) gebruikt.

Maar wanneer één of meerdere van de zes basisteksten een andere lezing bevatte zijn de variante lezingen van de oude manuscripten met elkaar vergeleken, om te bepalen welke lezing van welke basisteksten waarschijnlijk oorspronkelijk is. (Zie de studienotities op bladzijde 46-117.)

Wanneer het overzicht van de variante lezingen van de oude manuscripten aangaf dat een lezing van de Byzantijnse/meerderheidstekst waarschijnlijk niet oorspronkelijk is, is op die plaats de tekst van de basistekst gebruikt die de waarschijnlijk oorspronkelijke lezing wel bevat. Wanneer het te onduidelijk was welke variante lezing waarschijnlijk oorspronkelijk was, is er altijd gekozen voor de variante lezing van de Byzantijnse/meerderheidstekst (, enkel uitgezonderd wanneer dit om grammaticale redenen niet mogelijk is).

Alle verschillen^[f] tussen de primaire en secundaire Griekse basisteksten (de Byzantijnse/meerderheidstekst, de Textus Receptus van 1894, de 27^e editie van de tekst van Nestle-Aland, de tekst van Westcott-Hort) zijn in de vertaling aangegeven. Waar het mogelijk was zijn de toegevoegde of weggelaten woorden in de tekst zelf opgenomen.

Alle verschillen in de primaire en secundaire en tertiaire Griekse basisteksten (de Byzantijnse/meerderheidstekst, de Textus Receptus van 1894, de 27^e editie van de tekst van Nestle-Aland, de tekst van Westcott-Hort, de Textus Receptus van 1550, de 8^e editie van de tekst van Tischendorf) die tot een ander vertaling leiden zijn in de studienotities opgenomen. Ook wordt er in de studienotities in alle gevallen vermeld in welke manuscripten de variante lezingen voorkomen.

Markeringen en studienotities tonen verschillen tussen vertalingen van de afgelopen 500 jaar door gebruik andere Griekse teksten

Markeringen en studienotities geven inzicht in vrijwel alle verschillen tussen vertalingen van het boek Mattheüs door het gebruik van andere Griekse basisteksten; van de 16^e eeuw tot het einde van de 19^e eeuw waar de Textus Receptus of vergelijkbare Griekse basisteksten zijn gebruikt, en de periode daarna van het eind van de 19^e eeuw tot nu waar de meeste vertalers de tekst van Tischendorf, Westcott-Hort, of Nestle-Aland hebben gebruikt.

^[a] Uitzonderingen hierop zijn o.a. de Nederlandse Staten vertaling (1637, 1977, 2010) en de Engelse King James Bible (1611, 1769, 1982) die nog steeds op de Textus Receptus zijn gebaseerd.

^[b] Of een editie van de UBS (United Bible Society) tekst, een tekst die overeenkomt met Nestle-Aland. UBS3(1975), UBS4(1993), NA26(1979), NA27(1993) delen allemaal dezelfde Griekse tekst.

^[c] De latere edities van Nestle-Aland bevatten vaker de Byzantijnse lezing op plaatsen waar slechts enkele oude Alexandrijnse manuscripten afwijken van de grote meerderheid van alle andere manuscripten.

^[d] De percentages die bronnen vermelden van de manuscripten die representatief zijn voor de Byzantijnse tekst variëren tussen de 80% tot 95%. Volgens Kurt Aland (Novum Testamentum IX, 1967) 90% van de minuskels. Volgens een andere bron 5044 van de 5309 manuscripten (95%).

^[e] De tekst van NA27 (1993) is dezelfde tekst als van NA26 (1979), en voor de Evangelieën dezelfde tekst als van NA28 (2012). NA28 bevat in de tekst enkel enige wijzigingen in de boeken: Jacobus, 1 Petrus, 2 Petrus, 1 Johannes, 2 Johannes, 3 Johannes, Juda(s).

^[f] Met de uitzondering dat er geen aandacht is besteed aan (verschillen in) diakritische tekens (punten, komma's e.d.) in de basisteksten (omdat de oudste manuscripten deze bijna niet bevatten).

Vertaald vanuit het Grieks

Deze studieververtaling is een volledig nieuwe vertaling, vertaald vanuit het Grieks^[a]. Er is getracht om een zeer nauwkeurige vertaling te geven die dicht bij de vertaling van de afzonderlijke Griekse woorden blijft. Ook is er bijzondere moeite gedaan om woorden consequent te vertalen. Dat wil zeggen dat dezelfde Griekse woorden in verschillende verzen zo veel mogelijk hetzelfde zijn vertaald. Echter is dit principe niet star aangehouden, wanneer er vanwege de context of de Nederlandse grammatica een andere vertaling van hetzelfde woord wenselijker was. Alle woorden die niet expliciet in de Griekse tekst voorkomen maar wel nodig zijn voor een correcte Nederlandse vertaling zijn *cursorief* gedrukt.

De vertaling bevat de naam van de ALLERHOOGSTE GOD, JHWH, JEHOVAH

Het is een feit dat de naam van de ALLERHOOGSTE GOD JEHOVAH of JAWHEH, meer dan 6000 maal in de Hebreeuwse Geschriften, het Oude Testament voorkomt. De naam wordt gevormd door de vier Hebreeuwse letters יהוה JHWH. Maar voor de Christelijk Griekse Geschriften (het Nieuwe Testament) is de zaak minder duidelijk (zie appendix B).

Op enkele plaatsen is JEHOVAH vertaald, maar alleen in gevallen waar in het Grieks (de nomina sacra van) het woord voor HEER voorkomt en daarbij een goede reden bestaat om hier de naam van GOD op te nemen, hoofdzakelijk bij aanhalingen van de Hebreeuwse Geschriften waar JHWH in de Hebreeuwse basistekst voorkomt (zie: appendix C). Ook enkele andere vertalingen van het Nieuwe Testament bevatten op deze plaatsen JEHOVAH of JAWHEH.

Onderscheid aangegeven tussen woorden die verwijzen naar JEHOVAH GOD en woorden die verwijzen naar Jezus Christus

In deze vertaling is het onderscheid aangegeven tussen woorden die op JEHOVAH GOD, de VADER, doelen, en woorden die op Jezus Christus, de Zoon van GOD, doelen. Woorden die op JEHOVAH GOD doelen zijn vertaald met allemaal HOOFDLETTERS, en woorden die op Jezus Christus doelen met een enkele Hoofdletter.

2^e persoon enkelvoud is vertaald als “u” en 2^e persoon meervoud is vertaald als “jullie”

In veel vertalingen wordt zowel de 2^e persoon meervoud als de 2^e persoon enkelvoud vertaald met “u” of “gij”. Omdat veel vertalers het woord “jullie” kennelijk niet passend vonden om te gebruiken in een vertaling van de Bijbel. In deze vertaling is er wel gekozen om de 2^e persoon meervoud gewoon als “jullie” te vertalen, en de 2^e persoon enkelvoud als “u”. Zodat het onderscheid tussen meervoud en enkelvoud inzichtelijk is en tevens de oorspronkelijke werkwoordsvormen gehandhaafd kunnen worden.

Studienotities, Schriftplaatsverwijzingen en korte voetnoten met alternatieve vertalingen

Studienotities: Een uitgebreid deel met studienotities waarin de verschillen tussen zes Griekse basisteksten worden weergegeven.

Schriftplaatsverwijzingen: Vooral bij aanhalingen van de Hebreeuwse Geschriften van profetieën of van de Wet.

Korte voetnoten: Met alternatieve vertalingen van bepaalde woorden of soms een korte uitleg.

Indelingen in twee kolommen

De tekst is verdeelt in twee kolommen, zoals in vele Bijbelvertalingen. Er is gekozen voor deze indeling, omdat velen van de oudste Griekse manuscripten van het Nieuwe Testament in indeling in twee kolommen hebben. Daarbij komt deze indeling de (voor) leesbaarheid ten goede, omdat de ogen makkelijker naar een volgende regel kunnen gaan als de regels minder lang zijn.

Indelingen in paragrafen

Robert Estienne (“Stefanus”) een Franse drukker uit de 16^e eeuw wordt beschouwd als de ontwerper van onze huidige versindeling. De oude manuscripten van het Nieuwe Testament bevatten echter geen versindeling. Wel vinden we in de oude manuscripten een indeling in paragrafen. Verschillende oude manuscripten bevatten verscheidene indelingen in paragrafen. Voor deze vertaling is indeling van paragrafen gemaakt aan de hand van enkele van de oudste manuscripten^[b].

Ingevoegde kopjes boven tekstgedeelten

Sommige vertalingen bevatten ingevoegde kopjes boven tekstgedeelten. Deze kopjes zijn toevoegingen van de vertalers, zodat tekstgedeelten makkelijker gevonden kunnen worden. Ook deze vertaling bevat ingevoegde kopjes boven tekstgedeelten, met een beknopte samenvatting of een belangrijk punt van het gedeelte. Een gebruikelijke indeling is aangehouden^[c]. In de meeste vertalingen zijn de kopjes heel summier, hier is de tekst van de kopjes wat langer zodat de tekstgedeelten duidelijker omschreven worden. (Tekstgedeelten zijn niet hetzelfde als paragrafen, een tekstgedeelte kan één of meerdere paragrafen bevatten.)

^[a] Eerst zijn alle Griekse woorden één voor één naar het Nederlands vertaald, waarna de afzonderlijk vertaalde woorden zijn samengevoegd in zinnen. Er is hiervoor gebruikt gemaakt van een voor deze vertaling ontwikkeld computer programma om de Griekse basistekst, consequent, woord voor woord, naar het Nederlands te kunnen vertalen. Dit computer programma bevat de Griekse basistekst met bij alle afzonderlijke Griekse woorden ook het strong-nummer en informatie over de vervoeging. Om de afzonderlijke Griekse woorden te kunnen vertalen is er gebruik gemaakt van lexicons Grieks-Engels en Grieks-Nederlands. Ook is er gebruik te maken van twee andere computer programma's, die een woord voor woord vertaling Grieks-Engels bevatten. Daarbij is er veelvuldig vergeleken met andere Engelse en Nederlandse vertalingen.

^[b] De meeste vertalingen volgen de paragraaf indeling van Nestle-Aland, hier is deze indeling niet gebruikt omdat deze teveel gebaseerd lijkt op (vooral) de indeling van codex Vaticanus. Maar hier is een eigen paragraaf indeling gemaakt, door zorgvuldig de paragraaf indeling van de volgende oude manuscripten te vergelijken: Codex Sinaiticus (01, 4^e eeuw), codex Alexandrinus (A, 5^e eeuw), codex Vaticanus (B, 4^e eeuw), codex Bezae (D, 5^e eeuw), codex Washingtonianus (W, 5^e eeuw) en minuskel 1141 (11^e eeuw). Er is getracht om een consequente en logische paragraaf indeling samen te stellen, die gebaseerd is op de indeling van de oudste manuscripten. Hoewel de manuscripten verschillende methoden gebruiken om paragrafen te markeren, kunnen wel de posities van de markeringspunten vergeleken worden. De indeling die in dit document wordt gebruikt is tweeledig: hoofdparagrafen en deelparagrafen. De hoofdparagrafen zijn gemarkeerd met het beginnen van een nieuwe regel met een marge erboven. En de deelparagrafen met een marge binnen de regel. Ook is op enkele (specifieke) plaatsen alleen het beginnen van nieuwe regels toegepast zonder marge erboven (Mat 1:2-16, 6:9-13, 10:2-4).

^[c] De tekstgedeelten zijn overgenomen van de NET Bible en vergeleken met de indeling van het programma Bibleworks 9, slecht op enkele plaatsen is de indeling iets aangepast. Ook de (Herziene) Statenvertaling bevat kopjes boven tekstgedeelten, alleen iets minder dan de tekstgedeelten die in deze vertaling zijn aangegeven.

Over de verschillen

Er bestaan duidelijke verschillen tussen traditionele vertalingen van het Nieuwe Testament die gebaseerd zijn op de Textus Receptus (welke grotendeels overeenkomt met de Byzantijnse/meerderheidstekst^[a]), en moderne vertalingen die gebaseerd zijn op Griekse teksten die zijn herzien aan de hand van (enkele) oude manuscripten die tot het Alexandrijnse teksttype behoren. De verschillen zijn veelal woorden, delen van zinnen, of in enkele gevallen hele verzen, die niet meer voorkomen in de herziene Griekse teksten, en daarom ook niet meer voorkomen in de vertalingen die daarop gebaseerd zijn. (Zie voor meer informatie over Griekse basisteksten appendix E.)

Er bestaan verschillende inzichten en meningen over welke Griekse basisteksten beter zijn, en ook is er discussie over de belangrijkheid van de verschillen. Met deze studievertaling zijn de omvang en de aard van de verschillen in het Boek Mattheüs inzichtelijk gemaakt. Alle verschillen, zowel de verschillen die tot een andere vertaling leiden en ook de verschillen die niet tot een andere vertaling leiden, zijn in de tekst gemarkeerd. Alle verschillen die tot een andere vertaling leiden zijn in de studienotities opgenomen. De lezer heeft hiermee inzicht in vrijwel alle verschillen in de vertalingen van het boek Mattheüs van de laatste vijf eeuwen, die door het gebruik van verschillende Griekse basisteksten zijn ontstaan.

Het aantal verschillen

Er zijn 1296 verschillen, wat overeenkomt met bijna 7% van de woorden in het boek Mattheüs, tussen de Byzantijnse/meerderheidstekst (BZ) en de Textus Receptus (TR1894), de 27^e editie van de tekst van Nestle-Aland (NA27) en de tekst van Westcott-Hort (WH).

Aantal woorden Byzantijnse/meerderheidstekst:	18736				
Aantal verschillen:	1301	(6,9%)			
Verschillen die tot een andere vertaling leiden:		829	(4,4%)		
Woorden toegevoegd				542	(2,9%)
Woorden vervangen				138	(0,7%)
Woorden van vorm veranderd				67	(0,4%)
Woorden verplaatst				64	(0,3%)
Woorden van schrijfwijze veranderd				18	(0,1%)
Verschillen die niet tot een andere vertaling leiden:		472	(2,5%)		
Woorden toegevoegd				13	(0,1%)
Woorden vervangen				105	(0,6%)
Woorden van vorm veranderd				134	(0,7%)
Woorden verplaatst				108	(0,6%)
Woorden van schrijfwijze veranderd				112	(0,6%)
Aantal verzen:	1071				
Verschillen per vers:	1,2				
Verschillen per vers die tot een andere vertaling leiden:		0,8			
Verschillen per vers die niet tot een andere vertaling leiden:		0,4			

(Voor dit overzicht is de Byzantijnse/meerderheidstekst (2000) vergeleken met drie andere basisteksten: Textus Receptus (1894), Nestle-Aland (1993), Westcott-Hort (1881). De toegevoegde woorden zijn de woorden die wel voorkomen in de Byzantijnse/meerderheidstekst maar niet in één of meer van de andere basisteksten. De weglatingen (omissies) in de Byzantijnse/meerderheidstekst zijn zodoende niet in dit overzicht opgenomen.)

Belangrijkheid van de verschillen

Hoewel het bij elkaar om veel verschillen lijkt te gaan, gaat het in het algemeen slechts om kleine variaties die weinig aan de wezenlijke inhoud veranderen. Verschillen leiden slechts in uitzonderlijke gevallen tot een (klein) verschil in betekenis. Zelfs op de enkele plaatsen waar een compleet vers lijkt te ontbreken, komt hetzelfde of een zeer vergelijkbaar vers meestal al voor op een andere plaats in het Nieuwe Testament.

^[a] Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat er op enkele plaatsen in de Textus Receptus woorden zijn toegevoegd die vrijwel geen ondersteuning hebben in de oude Griekse manuscripten. Waarvan de bekendste het "Comma Johanneum" (1 Johannes 5:7-8) is, een toevoeging ter ondersteuning van het dogma van de drie-eenheid. Een tweede voorbeeld is de laatste 6 verzen van het boek Openbaring, welke Erasmus voor zijn Griekse tekst (de tekst die als basis is gebruikt voor de Textus Receptus) vanwege het ontbreken van een Grieks manuscript die deze verzen bevatte uit het Latijn naar het Grieks had vertaald. Openbaring 22:16-21 van de Textus Receptus bevat, (mede) om deze reden, vele kleine variaties die vrijwel geen ondersteuning hebben in enig Grieks manuscript. De belangrijkste variatie is "boek van het leven" in plaats van "boom van het leven" in Openbaring 22:19. Een derde voorbeeld is Handelingen 9:5-6, waar de volgende woorden zijn toegevoegd: "Het is hard voor u, met de hielen tegen de prikkels te slaan. En hij zei, bevend en verbaasd: Heer, wat wilt U dat ik doen zal? En de Heer zei tegen hem:". Variante lezingen vrijwel zonder manuscripten ondersteuning, komen echter niet voor in de Byzantijnse/meerderheidstekst, waardoor de Byzantijnse/meerderheidstekst duidelijk beter is dan de Textus Receptus.)

Legenda

Gebruik van hoofdletters

HOOFDLETTERS	Alle woorden die doelen op: JEHOVAH GOD, de VADER.
Hoofdletter	Alle woorden die doelen op: Jezus Christus, JEHOVAH's Zoon, de eerstgeborene van heel de schepping ^[a] .
	Gehenna: dal van Hinnom, symbool voor de eeuwige vernietiging.
	Hades: het onzichtbare, gemeenschappelijke graf van de mensheid.
	Geest: GODs werkzame kracht, de heilige Geest.
	Koninkrijk: als dit doelt op het Koninkrijk van GOD.
	Oordeel: als dit doelt op de Dag van het Oordeel.
	Profeten: als dit doelt op de Schrift.
	Schrift: als dit doelt op (delen van) de Schrift, de Geschriften van de Bijbel.
	Wet: als dit doelt op de Wet die was gegeven door bemiddeling van Mozes.

Gebruik van teksthaken

<i>cursief</i>	Woorden die:	niet expliciet in de Griekse basistekst voorkomen (of waarschijnlijk niet oorspronkelijk zijn), maar zijn toegevoegd om de vertaling grammaticaal correct te maken.
[<i>cursief tussen enkele haken</i>]	Woorden die:	niet expliciet in de Griekse basistekst voorkomen (of waarschijnlijk niet oorspronkelijk zijn), maar zijn toegevoegd om de vertaling begrijpelijker te maken. (De tekst kan ook goed voorgelezen worden zonder deze woorden.)
[[tussen dubbele haken]]	Woorden die:	in een deel van de manuscripten voorkomen en waarvan het onduidelijk is of ze waarschijnlijk oorspronkelijk zijn ^[b] . (De tekst kan ook goed voorgelezen worden zonder deze woorden.)
[[[grijs tussen driedubbele haken]]]	Woorden die:	in een deel van de manuscripten voorkomen en waarschijnlijk niet oorspronkelijk zijn. (De tekst dient voorgelezen te worden zonder deze woorden.)
(<i>cursief tussen enkele ronde haken</i>)	Woorden die:	niet voorkomen in de Griekse basistekst maar als kopjes zijn ingevoegd, om tekstgedeelten makkelijker te kunnen vinden. (De tekst dient voorgelezen te worden zonder deze woorden.)

Of woorden tussen dubbele of driedubbele haken en grijze tekst staan hangt of van de ondersteuning die de lezing van de Griekse basistekst heeft in de oude manuscripten, zie het manuscripten onderzoek in de studienotities*.

Woorden die waarschijnlijk oorspronkelijk zijn staan zonder haken in de tekst, woorden waarvan het onzeker is of ze waarschijnlijk oorspronkelijk zijn staan tussen dubbele haken in de tekst, en woorden die waarschijnlijk niet oorspronkelijk zijn staan tussen driedubbele haken en in grijze letters in de tekst.

Hier wordt alleen van afgeweken als de zin door het plaatsen van haken grammaticaal onjuist zou worden, m.a.w. de zin moet grammaticaal juist blijven als het tekstgedeelte dat tussen haken staat niet wordt meegelezen. Is een woord vanwege de Nederlandse grammatica wel nodig, maar is het waarschijnlijk niet oorspronkelijk (omdat het slecht in een minderheid van de manuscripten door de eeuwen heen voorkomt) dan wordt het woord *cursief* gedrukt.

Markeringen voor voetnoten en studienotities

^a	Verwijzing naar een korte voetnoot:	verwijzingen naar korte voetnoten worden aangegeven met de kleine letters ^a tot ^z . De korte voetnoten geven in de meeste gevallen andere mogelijke vertalingen voor bepaalde woorden. In de vorm van: primaire of meest letterlijke vertaling = secundaire vertaling (= tertiaire vertaling ...). De korte voetnoten staan onder aan de bladzijde.
^A	Verwijzing naar een Schriftplaats:	verwijzingen naar Schriftplaatsen worden aangegeven met de hoofdletters ^A tot ^Z . De verwijzingen naar Schriftplaatsen staan onder aan de bladzijde als voetnoten.
⁺	Verwijzing naar een studienotitie, een verschil in de Griekse basisteksten:	verwijzingen naar studienotities die verschillen in de Griekse basisteksten weergegeven worden aangegeven met ⁺ . De studienotities zijn te vinden na de vertaling.
^x	Verwijzing naar een studienotitie, meer informatie:	verwijzingen naar studienotities die meer informatie geven over bepaalde woorden of de keuze voor een bepaalde vertaling worden aangegeven met ^x . De studienotities zijn te vinden na de vertaling.

^[a] Jezus is de eerste Schepping door GOD, zie Kol 1:15; Ope 3:14.

^[b] Dit betekent dat (is ingeschat dat) het gewicht dat wordt vertegenwoordigd door de manuscripten die de woorden wel bevatten ongeveer even groot is als het gewicht dat wordt vertegenwoordigd door de manuscripten die deze woorden niet bevatten.

Markeringen voor verschillen in Griekse basisteksten

Door middel van woorden met verschillende soorten lijnen in verschillende kleuren te onderstrepen, wordt aangegeven welke verschillen er bestaan tussen vier Griekse basisteksten:

Byzantijnse/meerderheidstekst (2000)	BZ
27 ^e editie van de Griekse tekst van Nestle en Aland (1993)	NA27
Textus Receptus (1894)	TR
Griekse tekst van drs. Westcott en Hort (1881)	WH

Woorden worden onderstreept met een bepaalde kleur lijn om aan te geven in welke Griekse basisteksten de woorden overeenkomen:

Woorden die voorkomen in BZ:

<u>Donker cyaan onderstreept</u>	Woorden die:	voorkomen in:	BZ, TR, NA27
		en niet voorkomen in:	WH
<u>Donker geel onderstreept</u>	Woorden die:	voorkomen in:	BZ, NA27, WH
		en niet voorkomen in:	TR
<u>Donker groen onderstreept</u>	Woorden die:	voorkomen in:	BZ, NA27
		en niet voorkomen in:	TR, WH
<u>Donker paars onderstreept</u>	Woorden die:	voorkomen in:	BZ, TR, WH
		en niet voorkomen in:	NA27
<u>Donker blauw onderstreept</u>	Woorden die:	voorkomen in:	BZ, TR
		en niet voorkomen in:	NA27, WH
<u>Donker rood onderstreept</u>	Woorden die:	voorkomen in:	BZ, WH
		en niet voorkomen in:	TR, NA27
<u>Donker grijs onderstreept</u>	Woorden die:	voorkomen in:	BZ
		en niet voorkomen in:	TR, NA27, WH

Woorden die niet voorkomen in BZ:

<u>Licht grijs onderstreept</u>	Woorden die:	voorkomen in:	TR, NA27, WH
		en niet voorkomen in:	BZ
<u>Licht cyaan onderstreept</u>	Woorden die:	voorkomen in:	TR, NA27
		en niet voorkomen in:	BZ, WH
<u>Licht geel onderstreept</u>	Woorden die:	voorkomen in:	NA27, WH
		en niet voorkomen in:	BZ, TR
<u>Licht groen onderstreept</u>	Woorden die:	voorkomen in:	NA27
		en niet voorkomen in:	BZ, TR, WH
<u>Licht paars onderstreept</u>	Woorden die:	voorkomen in:	TR, WH
		en niet voorkomen in:	BZ, NA27
<u>Licht blauw onderstreept</u>	Woorden die:	voorkomen in:	TR
		en niet voorkomen in:	BZ, NA27, WH
<u>Licht rood onderstreept</u>	Woorden die:	voorkomen in:	WH
		en niet voorkomen in:	BZ, TR, NA27
<u>vette golflijn</u>	Woorden die:	voorkomen in:	een significant aantal manuscripten
		en niet voorkomen in:	BZ, TR, NA27, WH

Woorden worden onderstreept met een bepaalde lijn om aan te geven waarin de woorden verschillen:

<u>vette lijn</u>	Woorden die:	niet voorkomen in de andere Griekse basisteksten en waarvan het verschil tot een andere vertaling leid.
<u>lijn</u>	Woorden die:	niet voorkomen in de andere Griekse basisteksten en waarvan het verschil niet tot een andere vertaling leid. Een ander vertaald woord omvat al het woord dat niet voorkomt.
<u>vette strepenlijn</u>	Woorden die:	wel voorkomen in de andere Griekse basisteksten, maar zijn gewijzigd ^[a] en waarvan het verschil tot een andere vertaling leid. Ook worden hiermee soms verschillen aangegeven, die ontstaan vanwege het niet voorkomen van woorden.
<u>strepenlijn</u>	Woorden die:	wel voorkomen in de andere Griekse basisteksten, maar zijn gewijzigd ^[a] en waarvan het verschil niet tot een andere vertaling leid. Ook worden hiermee soms verschillen aangegeven, die ontstaan vanwege het niet voorkomen van woorden.
<u>langestrevenlijn</u>	Woorden die:	wel voorkomen in de andere Griekse basisteksten, maar waar het bepaalde lidwoord is toegevoegd en waarvan het verschil niet tot een andere vertaling leid. Dit is vaak het geval bij namen, bijvoorbeeld de letterlijk tekst bevat "de Johannes", terwijl andere enkel "Johannes" bevatten.
<u>vette stippellijn</u>	Woorden die:	wel voorkomen in de andere Griekse basisteksten, maar op andere plaats in de tekst staan en waarvan het verschil tot een andere vertaling leid.
<u>stippellijn</u>	Woorden die:	wel voorkomen in de andere Griekse basisteksten, maar op andere plaats in de tekst staan en waarvan het verschil niet tot een andere vertaling leid.
<u>vette puntstrepenlijn</u>	Woorden die:	wel voorkomen in de andere Griekse basisteksten, maar alleen in taalkundige ontleding verschillen ^[b] en waarvan het verschil tot een andere vertaling leid. Veelal zijn dit verschillen in werkwoordsvorm, of verschillen in enkelvoud of meervoud, of verschillen in mannelijk, vrouwelijk of onzijdig.
<u>puntstrepenlijn</u>	Woorden die:	wel voorkomen in de andere Griekse basisteksten, maar alleen in taalkundige ontleding verschillen ^[b] en waarvan het verschil niet tot een andere vertaling leid. Veelal zijn dit verschillen in werkwoordsvorm, of verschillen in enkelvoud of meervoud, of verschillen in mannelijk, vrouwelijk of onzijdig.
<u>vette puntpuntstrepenlijn</u>	Woorden die:	wel voorkomen in de andere Griekse basisteksten en waarvan de taalkundige ontleding hetzelfde is, maar alleen een klein verschil in schrijfwijze bevat en waarvan het verschil tot een andere vertaling leid. Deze kleine verschillen in schrijfwijze kunnen in het geval van namen tot een andere vertaling leiden.
<u>puntpuntstrepenlijn</u>	Woorden die:	wel voorkomen in de andere Griekse basisteksten en waarvan de taalkundige ontleding hetzelfde is, maar alleen een klein verschil in schrijfwijze bevat en waarvan het verschil niet tot een andere vertaling leid. Dit zijn onbeduidende verschillen in schrijfwijzen.

Verschillen worden onderstreept met de kleur lijn die overeenkomst met de basisteksten die de lezing bevatten.

Als er bij een verschil die tot een andere vertaling leid (de vet onderstreepte woorden), de getuigen van de manuscripten van de verschillende lezingen ongeveer gelijk zijn, dan wordt de lezing van BZ (en de overeenstemmende basisteksten) gebruikt.

Verschillen die niet tot een andere vertaling leiden (de niet vet onderstreepte woorden), worden onderstreept met de kleur lijn van de waarschijnlijk oorspronkelijk lezing, of indien het onduidelijk is met de kleur lijn van BZ en de overeenkomende basisteksten, echt zijn verreweg de meeste verschillen die niet tot een andere vertaling leiden ook niet onderzocht op ondersteuning in de manuscripten, in deze gevallen wordt de kleur lijn van BZ met de overeenkomende basisteksten gebruikt. De enige uitzondering hierop zijn toegevoegde woorden, de met lijnen of langestrevenlijnen onderstreepte woorden, deze lijnen zijn altijd in de kleur die overeenkomt met de basisteksten waarin de woorden zijn toegevoegd.

^[a] Dat wil zeggen woorden die een ander Strong-nummer hebben.

^[b] Dat wil zeggen woorden met hetzelfde Strong-nummer maar met een andere taalkundige ontleding.

Het goede nieuws volgens Mattheüs⁺

(Afstamming van Jezus Christus)

1 Een^{a*} boek van de afstamming^b van Jezus^c Christus, Zoon van David, Zoon van Abraham:

2 Abraham verwekte^d Isaäk;

en Isaäk verwekte^d Jakob;

en Jakob verwekte^d Juda en zijn broers;

3* en Juda verwekte Phares en Zara, bij Thamar;

en Phares verwekte Hesrom;

en Hesrom verwekte Aram;

4 en Aram verwekte Aminadab;

en Aminadab verwekte Nahasson;

en Nahasson verwekte Salmon;

5 en Salmon verwekte Boaz, bij Rachab;

en Boaz⁺ verwekte Obed, bij Ruth;

en Obed⁺ verwekte Isaï;

6 en Isaï verwekte David, de koning;

en David⁺ [[de koning,]]⁺ verwekte Salomo, bij de vrouw van Uriah^e;

7 en Salomo verwekte Rehoboam;

en Rehoboam verwekte Abiah^f;

en Abiah^f verwekte Asa;

8 en Asa⁺ verwekte Josahfat^g;

en Josahfat^g verwekte Joram;

en Joram verwekte Uzziah^h;

9 en Uzziah^h verwekte Johathamⁱ;

en Johathamⁱ verwekte Achaz^j;

en Achaz^j verwekte Hizkiah^k;

10 en Hizkiah^k verwekte Manasse;

en Manasse verwekte Amon^l;

en Amon^l verwekte Josiah^k;

11 en Josiah^{k+} verwekte Jechoniah^l en zijn broers, ten tijde van de Babylonische ballingschap^m; ^A

12 en na de Babylonische ballingschap^{mB}, verwekte Jechoniah^l Salathiël;

en Salathiël verwekte Zerubbabel;

13 en Zerubbabel verwekte Abiud;

en Abiud verwekte Eljakim;

en Eljakim verwekte Azor;

14 en Azor verwekte Sadok;

en Sadok verwekte Achim;

en Achim verwekte Eliud;

15 en Eliud verwekte Eleazar;

en Eleazar verwekte Matthan;

en Matthan verwekte Jakob;

16 en Jakob verwekte Jozef, de man van Maria,

bij wie Jezus^c werd verwekt, Die Christus wordt genoemd.

17 Dit zijn dan al de generatiesⁿ: veertien generatiesⁿ van Abraham tot David, en veertien generatiesⁿ van David tot de Babylonische ballingschap^m, en veertien generatiesⁿ van de Babylonische ballingschap^m tot de Christus.

(De geboorte van Jezus Christus)

18 En de geboorte⁺ van Jezus^c Christus, was als volgt: ⁺Terwijl Zijn moeder Maria aan Jozef ten huwelijk werd beloofd, werd [nog] voordat zij samengekomen^o waren bevonden dat zij zwanger was, door heilige Geest. **19** Nu Jozef haar man rechtvaardig was en haar niet in het openbaar ten schande wilde maken⁺, kreeg hij het voornemen^p om in het geheim van haar te scheiden^q. **20** Toen hij deze dingen overdacht. Zie! Een engel van JEHOVAH^r verscheen aan hem in een droom, en zei: "Jozef, zoon van David, wees niet bevreesd om Maria^{s+}, uw vrouw, met u mee te nemen, want Wat in haar is verwekt is door heilige Geest. **21** En zij zal een Zoon voortbrengen en u zult Hem de naam Jezus^c geven, want Hij zal Zijn volk van hun zonden redden.

22 Dit alles nu is gebeurd zodat vervuld werd wat door JEHOVAH^{r+} gesproken is, door [bemiddeling van] de profeet, die zei: **23** "Zie! De maagd^t zal zwanger worden en zij zal een Zoon voortbrengen en zij zullen Hem de naam Immanuel^u geven", ^C wat vertaald betekent: "Met ons is GOD"."

24 Toen Jozef uit de slaap ontwaakt was, deed hij zoals de engel van JEHOVAH^r hem had opgedragen. En hij nam zijn vrouw met zich mee. **25** En hij had geen gemeenschap^v met haar, totdat zij haar Zoon, de eerstgeborene⁺, had voortgebracht. En hij gaf Hem de naam Jezus^c.

(Magiërs uit het Oosten kwamen in Jeruzalem aan)

2 Toen Jezus, in de dagen van koning Herodes, in Bethlehem, in Judea, geboren was. Zie! Magiërs^a uit het Oosten kwamen in Jeruzalem aan ² en vroegen: "Waar is de Koning van de Joden^b die geboren is? Want wij hebben [toen wij] in het Oosten [waren] zijn ster gezien en wij zijn gekomen om Hem eer te betonen^c."

3 Toen koning Herodes dit hoorde raakte hij in beroering en heel Jeruzalem met hem. **4** En nadat hij al de overpriesters en de schriftgeleerden van het volk bijeen had laten brengen, deed hij navraag bij hen waar de Christus geboren was. **5** En deze zeiden tot hem: "In Bethlehem, in Judea, want zo is het door [bemiddeling van] de profeet geschreven: **6** 'En u, Bethlehem, in het land van Juda, u bent zeker niet de geringste onder de vorsten van Juda, want uit u zal een Vorst^d voortkomen, Eén Die MIJN volk Israël zal weiden.'" ^A

(Herodes zond de magiërs op onderzoek uit betreffende het jonge Kind)

7 Toen riep Herodes in het geheim de magiërs^a bij zich, en hij kwam van hen nauwkeurig de tijd te weten van het verschijnen van de ster. **8** En hij zond hen naar Bethlehem en zei: "Ga, doe nauwkeurig onderzoek betreffende het jonge Kind. En zodra jullie Hem vinden, bericht het dan aan mij, zodat ik ook kan komen om Hem eer te betonen^c."

9 Nu zij dit van de koning hadden gehoord, vertrokken zij. En zie! De ster, die zij [toen zij] in het Oosten [waren] hadden gezien, ging voor hen uit, totdat deze boven de plaats kwam te staan waar het jonge Kind was. **10** Nu zij de ster zagen, verheugden zij zich met zeer grote vreugde. **11** En zij kwamen in het huis, en zij zagen⁺ het jonge Kind met Zijn moeder Maria. En zij vielen neer en betoonden Hem eer. En zij openden hun schatten en brachten Hem geschenken: goud en wierook en mirre. **12** En nadat zij door GOD in een droom waren gewaarschuwd om niet terug te keren naar Herodes, trokken zij over een andere weg naar hun land terug.

(Jozef vluchtte met het jonge Kind en Zijn moeder Maria naar Egypte)

13 En nadat zij vertrokken waren. Zie! Een engel van JEHOVAH^e verscheen in een droom aan Jozef, die zei: "Sta op, neem het jonge Kind en Zijn moeder met u mee en vlucht naar Egypte. En blijf daar totdat ik het u zeg, want Herodes is van plan het jonge Kind te zoeken om Het te doden." **14** Nu stond hij op en nam het jonge Kind en Zijn moeder in de nacht met zich mee en vertrok naar Egypte. **15** En hij was^f daar tot het overlijden van Herodes, zodat vervuld werd wat door JEHOVAH^e gesproken is, door [bemiddeling van] de profeet, die zei: "Uit Egypte heb IK MIJN Zoon geroepen." ^B

(Herodes liet al de jongetjes van twee jaar oud en daaronder ombrengen in Bethlehem, en in heel haar gebied)

16 Toen Herodes merkte dat hij door de magiërs^a bedrogen was, werd hij zeer woedend en zond soldaten uit en liet al de jongetjes ombrengen^g in Bethlehem, en in heel haar gebied, van twee jaar oud en daaronder, overeenkomstig de tijd die hij nauwkeurig van de magiërs^a te weten was gekomen. **17** Toen is vervuld wat door [bemiddeling van] de profeet Jeremiah^h gesproken is, die zei: **18** "In Rama is een stem gehoord, geweeklaag en⁺ geweest en grote rouw. Rachel weende om haar kinderen en zij wilde niet vertroost worden, omdat zij er niet [meer] zijn." ^C

[H1] ^a (basistekst) een boek = (traditie) het boek ^b generatie = geslacht = afstamming ^c (Grieks) Jèsous, (Hebreeuws) Jeshuah, betekent: JEHOVAH redt

^d genereerde = verwekte = gewon = bracht voort = was vader van ^e Uriah = betekenis: vlam van JAH ^f Abiah = betekenis: aanbieder van JAH ^g Josahfat = betekenis: JEHOVAH berecht

^h Uzziah = betekenis: kracht van JAH ⁱ Johatham = betekenis: JEHOVAH is volledig ^j Hizkiah = betekenis: gestrekt van JAH ^k Josiah = betekenis: grondvesting van JAH

^l Jechoniah = betekenis: JAH zal (be)vestigen ^m wegvoering van Babylon = Babylonische ballingschap ⁿ generaties = geslachten = afstammings

^o samengekomen waren = gingen samenwonen ^p wilde hij = was hij van zins = kreeg hij het voornemen = dacht hij erover na ^q haar weg te zenden = van haar te scheiden

^r (Nomina sacra) KY = (Grieks) kuriou = HEER = JEHOVAH ^s (letterlijk) Mariam = Maria (de moeder van Jezus) ^t de maagd = het meisje

^u hij kende haar niet = hij ervaarde haar niet = hij had geen gemeenschap met haar

[H2] ^a (Grieks) magoi = magiërs = astrologen = (traditie) wijzen ^b (letterlijk) Judaërs = Joden ^c Hem eer te betonen = voor Hem te knielen ^d Leider = Vorst = Regeerder = Bestuurder

^e (Nomina sacra) KY = (Grieks) kuriou = HEER = JEHOVAH ^f was = (vaak vertaald) bleef ^g (letterlijk) oppakken = wegnemen = ombrengen ^h Jeremiah = betekenis: JAH verheft

[H1] ^A ² Kon 24:12-14 ^B Ezr 2:1 ^C Jes 7:14 [H2] ^A Mic 5:2 ^B Hos 11:1 ^C Jer 31:15

(Jozef ging met het jonge Kind en Zijn moeder Maria vanuit Egypte naar Nazareth)

19 Toen Herodes overleden was. Zie! Een engel van JHVOVAH^e verscheen in een droom aan Jozef, in Egypte, ²⁰ die zei: "Sta op, neem het jonge Kind en Zijn moeder met u mee en ga naar het land van Israël, want zij die de ziel^{1x} van het jonge Kind zochten zijn gestorven." ²¹ En hij stond op en nam het jonge Kind en Zijn moeder met zich mee en kwam⁺ in het land van Israël.

22 Toen hij hoorde dat Archelaüs als koning regeerde over⁺ Judea, in plaats van zijn vader Herodes, was hij bevreesd daarheen te gaan. Na bovendien door GOD in een droom gewaarschuwd te zijn vertrok hij naar het gebied van Galilea. ²³ En kwam te wonen in een stad die Nazareth⁺ werd genoemd, zodat vervuld werd wat door [bemiddeling van] de profeten gesproken is: "Hij zal een Nazarener^{1x} worden genoemd."^d

(Johannes de Doper verkondigde in de wildernis van Judea)

3 Nu kwam in die dagen Johannes⁺ de Doper^a in de wildernis^{bx} van Judea, en hij verkondigde ² en⁺ zei: "Kom tot inkeer^c, want het Koninkrijk van de hemelen is nabij gekomen." ³ Want deze is het over wie gesproken is door [bemiddeling van] de profeet Jesajah^d, die zei: "Een stem [van één die] roept in de wildernis: 'Maak de weg van JHVOVAH^e gereed. Maak ZIJN paden recht.'"^A

4 En deze Johannes zijn kleding was van van kameelhaar en hij had een leren gordel om zijn lendenen.^B En zijn voedsel was sprinkhanen^{Cx} en honing van het veld^f.

5 Toen trokken [mensen van] Jeruzalem, en heel Judea en heel de omgeving van de Jordaan, naar hem uit. ⁶ En zij werden door hem gedoopt in [[de rivier]]⁺ de Jordaan, terwijl zij hun zonden bekenden.

7 Nu hij velen van de Farizeeën en Sadduceeën bij zijn⁺ doop zag komen, zei hij tot hen: "Adderengebroad[!] Wie heeft jullie erop gewezen^h om aan de komende gramschap te ontkomen? ⁸ Breng dan vrucht voort die bij tot inkeer komen pastⁱ⁺. ⁹ En denk niet bij jullie^j zelf te kunnen zeggen: 'Wij hebben Abraham als vader.' Want Ik zeg jullie, dat GOD uit deze stenen kinderen voor Abraham kan verwekken. ¹⁰ En de bijl ligt [[[ook]]]⁺ al bij de wortel van de bomen, elke boom dan die geen waardevolle^k vrucht voortbrengt wordt omgehakt en in het^x vuur geworpen. ¹¹ Ik doop jullie wel in water tot inkeer. Maar Hij Die na mij komt is sterker dan ik. En Ik ben [zelfs] niet waardig om Hem van Zijn sandalen te ontdoen^{lx}. Hij zal jullie dopen in heilige Geest en met vuur⁺.

12 Zijn^m wanschopⁿ is in Zijn hand. En Hij zal Zijn dorsvloer grondig ziften^o en Zijn koren^p in de⁺ voorraadschuur bijeenbrengen, maar het kaf zal Hij verbranden in onblusbaar vuur."

(Jezus werd door Johannes gedoopt)

13 Toen kwam Jezus vanuit Galilea naar Johannes bij de Jordaan, om door hem gedoopt te worden. ¹⁴ Maar Johannes⁺ hield Hem tegen en zei: "Het is nodig dat ik door U gedoopt word, en U komt naar mij?" ¹⁵ Jezus antwoordde en zei tot hem: "Laat het nu zo zijn, want het is juist^q voor ons om al wat rechtvaardig is te vervullen." Toen liet hij het Hem toe.

16 En⁺ nadat Jezus was gedoopt, kwam Hij gelijk omhoog uit het water. En zie! De hemelen werden voor Hem geopend en hij^r zag de Geest van GOD net als een duif neerdalen en⁺ op Hem komen.^D

17 En zie! Een stem uit de hemelen zei: "Dit is MIJN Zoon, de Geliefde, in Wie IK welbehagen heb."^E

(Jezus werd in de wildernis door de duivel op de proef gesteld)

4 Toen werd Jezus door de Geest naar de wildernis gebracht, om door de duivel^a op de proef te worden gesteld. ² En Hij vastte veertig dagen en veertig nachten, en hierna had Hij honger. ³ En de beproever kwam naar Hem⁺ toe, en zei: "Als U een Zoon van GOD bent, zeg dan dat deze stenen broden worden." ⁴ Maar Hij antwoordde en zei: "Er is geschreven: 'De⁺ mens zal niet van brood alleen leven, maar van elk woord dat van GODs^b mond uitgaat.'"^A

5 Toen nam de duivel^a Hem mee naar de heilige stad. En plaatste Hem op het hoogste punt van de tempel. ⁶ En hij zei tot Hem: "Als U een Zoon van GOD bent, werp Uzelf dan naar beneden, want er is geschreven: 'HIJ zal ZIJN engelen vanwege U bevel geven, en op hun handen zullen zij U dragen, zodat U Uw voet nooit aan een steen stoot.'"^B ⁷ Jezus verklaarde hem: "Eveneens is er geschreven: 'U zult JHVOVAH^c, uw GOD, niet op de proef stellen.'"^C

8 Nogmaals nam de duivel^a Hem mee, [nu] naar een bijzonder hoge berg. En toonde Hem al de koninkrijken van de wereld^d, en hun heerlijkheid. ⁹ En hij zei tot Hem: "Al deze dingen zal ik aan U geven, als U neervalt en mij eer betoont." ¹⁰ Toen zei Jezus tot hem: "Ga weg⁺, satan^e! Want er is geschreven: 'JHVOVAH^c uw GOD zult u eer betonen en voor HEM alleen zult u heilige dienst verrichten!'"^D

11 Toen verliet de duivel^a Hem. En zie! Engelen kwamen en bedienden Hem.

(Jezus begon in Galilea te verkondigen)

12 Nu Jezus⁺ hoorde dat Johannes overgeleverd was, vertrok Hij naar Galilea. ¹³ En Hij verliet Nazareth⁺. En Hij kwam te wonen in Kapernaüm⁺, dat gelegen is aan de zee [van Galilea], in het gebied van Zebulon en Nafthali. ¹⁴ Zodat vervuld werd wat door [bemiddeling van] de profeet Jesajah gesproken is, die zei: ¹⁵ "Land van Zebulon en land van Nafthali, gelegen aan de weg langs de zee, aan de overkant van de Jordaan, Galilea van de naties^e. ¹⁶ Het volk dat in duisternis zat, heeft een groot licht gezien. En zij die zaten in het land en de schaduw van de dood, een licht is voor hen opgegaan."^E

17 Vanaf dat moment begon Jezus te verkondigen^h en te zeggen: "Kom tot inkeer, want het Koninkrijk van de hemelen is nabij gekomen."

(Jezus riep de vissers Petrus en Andreas, en Jakobus en Johannes, om Hem te volgen)

18 Toen Hij⁺ langs de zee van Galilea liep, zag Hij twee broers; Simon, die Petrus wordt genoemd, en diens broer Andreas; een net in de zee uitwerpen, want zij waren vissers. ¹⁹ En Hij zei tot hen: "Kom, volg[!] Mij, en Ik zal jullie vissers van mensen maken."²⁰ Nu lieten zij meteen de netten achter, en volgden Hem.

21 En Hij liep vandaar verder, en zag twee andere broers; Jakobus, de zoon van Zebedeüs, en diens broer Johannes; in de boot met hun vader Zebedeüs hun netten herstellen. En Hij riep hen. ²² Nu lieten zij meteen de boot en hun vader achter, en volgden Hem.

(Jezus trok rond door heel Galilea, gaf onderwijs, verkondigde, en genas elke ziekte en elke kwaal)

23 En Jezus⁺ trok rond door heel Galilea. En Hij gaf onderwijs in hun synagogen, en verkondigde het goede nieuws^j van het Koninkrijk, en genas elk ziekte^k en elke zwakte^l onder het volk. ²⁴ En het bericht over Hem ging voort in heel Syrië. En zij brachten bij Hem allen die er slecht aan toe waren^m en door allerlei ziekten en pijnen gekweld werden en⁺ door demonen bezeten en mensen met epilepsieⁿ en verlamden, en Hij genas hen.

25 En grote menigten mensen volgden Hem, uit Galilea en Dekapolis en Jeruzalem en Judea en van de overkant van de Jordaan.

¹ (Grieks) psyche = adem = ziel = leven ¹ Nazarener = een inwoner van Nazareth, (mogelijk ook verwijzend naar Hebreeuwse woord "netzer") spruit (nakomeling)

[H3] ^a Doper = onderdompeller ^b de wildernis = de eenzame plaatsen = het verlaten gebied = de onbewoond gebieden = de woestijn

^c kom tot andere gedachten = kom tot inkeer = heb berouw ^e Jesajah = betekent: JAH redt ^e (Nomina sacra) KY = (Grieks) kuriou = HEER = JHVOVAH

^f honing van het veld = (traditie) wilde honing ^g nakomelingen van giftige slangen = adderengebroad ^h aangetoond = erop gewezen

ⁱ (basistekst) breng vrucht voort die tot inkeer komen waardig is = breng vrucht voort die bij tot inkeer komen past = (traditie) breng vruchten voort die bekering waardig zijn

^j (letterlijk) in henzelf = (mogelijk) onder elkaar = bij jullie zelf = (traditie) bij uzelf ^k waardevolle = juiste = goede = mooie

^l om voor Hem Zijn sandalen op te pakken = om voor Hem Zijn sandalen te dragen = om Hem van Zijn sandalen te ontdoen

^m Die de wanschop in Zijn hand heeft = Zijn wanschop is in Zijn hand ⁿ wanschop = een schop of vork om graan mee te zuiveren van kaf en strootjes

^o grondig reinigen = grondig zuiveren = grondig ziften ^p graan = tarwe ^q het is passend voor ons = het is juist voor ons

^r hij zag = (soms vertaald) Hij zag (het is niet helemaal duidelijk of hier wordt bedoeld op Johannes of Jezus)

[H4] ^a (Grieks) diabolos = duivel = lasteraar = vals beschuldiger ^b (Nomina sacra) ΘΥ = (Grieks) theos = GOD = JHVOVAH ^c (Nomina sacra) KY = (Grieks) kuriou = HEER = JHVOVAH

^d (Grieks) kosmos = wereld = ordelijk samenstel ^e (Grieks) satan = tegenstander = tegenstrever = tegenwerker ^f dienen = heilige dienst verrichten = voor loon dienen

^g (Grieks) ethnos = naties = volken ^h prediken = verkondigen = bekendmaken ⁱ Komt achter Mij = Kom volg Mij ^j (Grieks) evangelie = goede nieuws ^k ziekte = gebrek

^l zwakte = slaphheid = kwaal ^m die er slecht aan toe waren = die ellendig waren

ⁿ (letterlijk) maanzieken = mensen met epilepsie = mensen die aan zenuwtoevallen leden = gekken = mensen met psychische aandoeningen

^D Jes 4:2, 11:1; Jer 23:5, 33:15; Zac 3:8, 6:12 [H3] ^A Jes 40:3 ^B 2 Kon 1:8 ^C Lev 11:22 ^D Jes 11:2 ^E Psa 2:7; Jes 42:1 [H4] ^A Deu 8:3 ^B Psa 91:11,12 ^C Deu 6:16 ^D Deu 6:13

^E Jes 9:1,2

(Jezus onderwijs op de berg)

5 Nu Hij de menigten mensen zag, ging Hij de berg op. En Hij ging zitten, en Zijn discipelen kwamen naar Hem toe. **2** En Hij opende Zijn mond, en gaf hen onderwijs. Hij zei:

3 Gezegend^a zijn zij die [nederig] smeken^b tot de Geest, want van hen is het Koninkrijk van de hemelen.

4 Gezegend zijn zij die treuren, want zij zullen vertroost worden. ⁺

5 Gezegend zijn de zachtmoedigen, want zij zullen de aarde beërven. ^A

6 Gezegend zijn zij die hongeren en dorsten naar rechtvaardigheid, want zij zullen verzadigd worden.

7 Gezegend zijn zij die barmhartig zijn, want zij zullen barmhartigheid ontvangen.

8 Gezegend zijn zij die rein van hart zijn, want zij zullen GOD aanschouwen.

9 Gezegend zijn de vredelievenden^c, want zij zullen zonen van GOD worden genoemd.

10 Gezegend zijn zij die vervolgd zijn om reden van rechtvaardigheid, want van hen is het Koninkrijk van de hemelen.

11 Gezegend zijn jullie als zij jullie [onterecht] verwijten maken^d en vervolgen en valselijk^{e+} allerlei kwade woorden^{f+} tegen jullie spreken om reden van Mij. **12** Weest verheugd en spring op van vreugde, want jullie loon^g is groot in de hemelen, want zo vervolgd en zij ook de profeten, die er vóór jullie zijn geweest.

(Jullie zijn het zout van de aarde; jullie zijn het licht van de wereld)

13 Jullie zijn het zout^h van de aarde, maar als het zout smakeloosⁱ wordt, met wat zal het dan gezouten worden? Voor niets is het nog nuttig^j, dan om^k buiten geworpen te worden en⁺ door de mensen vertrap^k te worden.

14 Jullie zijn het licht van de wereld^l. Een stad die boven op een berg ligt kan niet verborgen worden. **15** Als mensen een lamp aansteken, zetten zij haar ook niet onder de korenmaat, maar op de lampenstandaard, en ze schijnt op allen die in het huis zijn. **16** Laat zo ook jullie licht voor de mensen schijnen, zodat zij jullie waardevolle werken zien. En jullie VADER, DIE in de hemelen is, verheerlijken.

(Ik ben niet gekomen om de Wet of de Profeten te ontbinden, maar om te vervullen)

17 Jullie moeten niet veronderstellen^m dat Ik gekomen ben om de Wet of de Profeten te ontbindenⁿ. Ik ben niet gekomen om te ontbindenⁿ, maar om te vervullen. **18** Want, voorwaar^{o+}, Ik zeg jullie: "Totdat de hemel en de aarde voorbijgaan, gaat geenszins één jota^p of één tittel^q van de Wet voorbij, totdat alles gebeurd is.

19 Wie daarom één van deze kleinste geboden ontbindt, en de mensen zo onderwijst, zal de kleinste worden genoemd in het Koninkrijk van de hemelen. Maar wie ze doet en onderwijst, die zal groot worden genoemd in het Koninkrijk van de hemelen." **20** Want Ik zeg jullie: "Als jullie rechtvaardigheid niet overvloediger is dan die van de schriftgeleerden en Farizeeën, jullie het Koninkrijk van de hemelen zeker niet binnenkomen."

(Moord; verzoen u eerst met uw broeder, en kom dan uw offergave brengen)

21 Jullie hebben gehoord dat er tot hen in oude tijden gesproken is: "U zult niet moorden^r, maar wie moordt zal verantwoording moeten afleggen^r voor het gerecht^s." **22** Maar Ik zeg jullie: "Ieder die zonder reden^{t+} boos is op zijn broeder zal verantwoording moeten afleggen^r voor het gerecht^s. En wie tot zijn broeder zegt: 'Nietsnut^u', zal verantwoording moeten afleggen voor de Hoge Raad^v. En wie zegt: 'Dwaas^{w!}', zal verantwoording moeten afleggen^r met betrekking tot de vurige Gehenna^{xx}."

23 Daarom, als u uw offergave bij het altaar brengt en u daar herinnert dat uw broeder iets tegen u heeft, **24** laat uw offergave dan daar bij het altaar achter en ga, verzoen u eerst met uw broeder, en kom dan uw offergave brengen.

25 Wees [zo] snel [mogelijk] welwillend naar uw tegenpartij, terwijl u nog met hem onderweg bent [naar de rechter]. Zodat de tegenpartij u niet aan de rechter overlevert, en de rechter [[u]] aan de gerechtdienaar [[overlevert]]⁺. En u in een gevangenis wordt geworpen. **26** Voorwaar, Ik zeg u: "U zult daar zeker niet uitkomen, totdat u de laatste cent^{yx} hebt betaald."

(Overspel; ieder die naar een vrouw kijkt om haar te verlangen heeft in zijn hart al overspel met haar gepleegd)

27 Jullie hebben gehoord dat er [[[tot hen in oude tijden]]]⁺ gesproken is: "U zult geen overspel plegen." **28** Maar Ik zeg jullie, dat: "Ieder die naar een vrouw kijkt om haar⁺ te verlangen, in zijn hart al overspel met haar heeft gepleegd. **29** Als nu uw rechteroog u doet struikelen, ruk het uit en werp het van u weg, want het is beter voor u dat u één van uw lichaamsdelen verliest^z, dan dat^{aa} heel uw lichaam in Gehenna^x wordt geworpen. **30** Ook als uw rechterhand u doet struikelen, hak hem af en werp hem van u weg, want het is beter voor u dat u één van uw lichaamsdelen verliest^z, dan dat^{aa} heel uw lichaam in Gehenna^x wordt geworpen⁺."

(Echtscheiding; ieder die van zijn vrouw scheidt, behalve om reden van hoerij, maakt dat zij overspel pleegt)

31 Ook is er gesproken⁺: "Wie van zijn vrouw scheidt, moet haar een afschrift van echtscheiding geven^d." **32** Maar Ik zeg jullie: "Ieder die⁺ van zijn vrouw scheidt, behalve om reden van hoerij, maakt dat zij overspel pleegt. En ook wie een vrouw die is gescheiden trouwt, pleegt overspel⁺."

(Eden; zweert helemaal niet, maar laat jullie 'ja', 'ja' zijn, en jullie 'nee', 'nee')

33 Eveneens hebben jullie gehoord dat er tot hen in oude tijden gesproken is: "U zult uw eed niet breken, maar u zult uw eden aan JEHOVAH^{ab} terugbetalen." **34** Maar Ik zeg jullie: "Zweer helemaal niet. Ook niet bij de hemel, want ze is GODs troon. **35** Ook niet bij de aarde, want ze is de voetenbank van ZIJN voeten. Ook niet bij Jeruzalem, want ze is de stad van de grote Koning. **36** Zweer ook niet bij uw hoofd, want u kunt niet één haar wit of zwart maken." **37** Maar laat jullie woord 'ja', 'ja' zijn, en jullie 'nee', 'nee'; meer dan dit komt uit het kwade^{ac} voort."

(Een oog voor een oog, en een tand voor een tand; bied geen tegenstand aan het kwaad)

38 Jullie hebben gehoord dat er gesproken is: "Een oog voor een oog, en een tand voor een tand." **39** Maar Ik zeg jullie: "Bied geen tegenstand^{ad} aan het kwaad, maar zal iemand u rechts op uw kaak^{ae} slaan⁺, keer hem ook de andere kant toe." **40** En wil iemand dat u [voor het gerecht] geoordeeld wordt, om dan uw hemd te nemen; laat hem ook uw mantel hebben. **41** En zal iemand u dwingen één mijl^{af} te gaan, ga er dan twee met hem mee. **42** Geef aan hem die iets van u vraagt. En keer u niet af van iemand die van uw wil lenen.

(Blijf jullie vijanden liefhebben)

43 Jullie hebben gehoord dat er gesproken is: "U zult uw naaste liefhebben^e, en u zult uw vijand haten." **44** Maar Ik zeg jullie: "Blijf jullie vijanden liefhebben. Blijf zegenen hen die jullie vervloeken. Blijf goed doen aan hen die jullie haten. En blijf bidden voor hen die jullie valselijk beschuldigen^{ag} en⁺ jullie vervolgen. **45** Zodat jullie zonen worden van jullie VADER, DIE in de⁺ hemelen is, want HIJ laat ZIJN zoon opgaan over slechten én goeden, en HIJ laat het regenen over rechtvaardigen én onrechtvaardigen.

46 Want als jullie [alleen] liefhebben wie jullie liefhebben, wat voor een loon hebben jullie dan? Doen ook de belastinginners niet hetzelfde? **47** En als jullie alleen jullie vrienden⁺ groeten^{ah}, wat voor buitengewoons doen jullie dan? Doen ook de belastinginners⁺ niet hetzelfde⁺? **48** Word daarom volmaakt, zoals jullie hemelse⁺ VADER volmaakt is."

[H5] ^a gelukkig = gezegend = gelukkig = voorspoedig ^b (basistekst) zij die bedelen = (traditie) de armen = zij die verschuilen = zij die smeken = zij die nederig zijn ^c de vredelievenden = zij die vrede maken = de vredestichters ^d verwijten maken = berispen = beschimpen ^e valselijk = door te liegen ^f met elk kwaad woord = allerlei kwade woorden ^g loon = beloning ^h zout = (verklarend) bederfwerend = (verklarend) beleidvol ⁱ smakeloos = flauw = (verklarend) geesteloos = (verklarend) dwaas ^j voor niets heeft het nog kraacht = tot niets is het nog in staat = voor niets is het nog nuttig ^k om vertrap te worden = (verklarend) om geminacht te worden ^l (Grieks) kosmos = wereld = ordelijk samenstel ^m veronderstellen = menen = denken ⁿ los te maken = te ontbinden = te verbreken = te vernietigen ^o amen = zeker = stellig = voorwaar ^p jota = tiende en kleinste letter van Hebreeuwse alfabet ^q tittel = deeltje van Hebreeuwse letter bestaande uit een klein streepje of haakje ^r zal gebonden zijn aan = zal aansprakelijk zijn = zal verantwoording moeten afleggen = zal schuldig zijn ^s beslissing = oordeel = gerecht = scheiding ^t zonder reden = zonder nut ^u (Grieks) raka = (letterlijk) lege = leeghoofd = nietsnut ^v Sanhedrin = Hoge Raad ^w idioot = dwaas ^x (Grieks) Gehenna = dal van Hinnom = symbool voor eeuwige vernietiging ^y (Romeinse munt) quadrans = 1/4 assarius = 1/64 denarius = cent ^z vernietigd = dood = verliest ^{aa} en niet = dan dat ^{ab} (Nomina sacra) KΩ = (Grieks) kurió = HEER = JEHOVAH ^{ac} kwade = slechte = verdorvene = schadelijke ^{ad} stel u niet tegenover = sta niet op tegen = bied geen weerstand ^{ae} kaak = kinnebak = kaakbeen = (traditie) wang ^{af} duizend passen = mijl (Romeinse mijl ongeveer 1500 m) ^{ag} beledigen = belasteren = valselijk beschuldigen ^{ah} verwelkomen = omarmen = groeten = met blijdschap ontvangen [H5] ^A Psa 37:11 ^B Exo 20:13; Deu 5:17 ^C Exo 20:14; Deu 5:18 ^D Deu 24:1 ^E Lev 19:12; Num 30:2; Deu 23:21; Pre 5:4 ^F Exo 21:24; Lev 24:20; Deu 19:21 ^G Lev 19:18

(Doe een schenking van barmhartigheid in het verborgene)

6 Pas op dat jullie jullie schenking van barmhartigheid^a niet voor de ogen van de mensen doen, om door hen gezien te worden; anders hebben jullie zeker geen loon hebben bij jullie VADER, DIE in de hemelen is. **2** Wanneer u dan een schenking van barmhartigheid^a doet, trompettert het niet voor u uit, zoals de huichelaars doen in de synagogen en op de staten, zodat zij door de mensen geëerd worden. Voorwaar, Ik zeg jullie: "Zij hebben hun loon [a] ontvangen."

3 Maar als u een schenking van barmhartigheid^a doet, laat dan uw linkerhand niet weten wat uw rechterhand doet. **4** Zodat uw schenking van barmhartigheid^a in het verborgene kan zijn. Dan zal uw VADER, DIE in het verborgene toeziet, u [[ZELE]]⁺ in het openbaar⁺ belonen^b. **5** En wanneer u bidt zult u niet zoals⁺ de huichelaars zijn, want zij staan graag in de synagogen en op de hoeken van de brede straten^c te bidden, zodat het de mensen kan toeschijnen dat zij bidden. Voorwaar, Ik zeg jullie: zij hebben hun loon [a] ontvangen. **6** Maar u, wanneer u bidt, ga uw binnenkamer^d in en sluit uw deur. En bid tot uw VADER, DIE in het verborgene is. Dan zal uw VADER, DIE in het verborgene toeziet, u in het openbaar⁺ belonen^b.

(Blijf zo bidden)

7 Maar bid niet door steeds weer dezelfde woorden te herhalen, zoals de mensen van de naties, want zij menen dat zij met de veelheid van hun woorden verhoord zullen worden. **8** Word daarom niet gelijk aan hen, want [[GOD]]⁺ jullie VADER weet wat jullie nodig^e hebben, voordat jullie het HEM vragen.

9 Blijf daarom zo bidden:

"Onze VADER, DIE in de hemelen is, laat UW naam geheiligd worden.

10 Laat UW Koninkrijk komen. Laat UW wil gebeuren, zoals in de hemel, ook^f op [[de]]⁺ aarde.

11 Geef ons vandaag ons benodigde brood dat wij nodig hebben^g.

12 En vergeef ons onze schulden, zoals wij ook vergeven⁺ hen die ons iets verschuldigd zijn^h. **13** En U brengt ons niet in beproeving, maar U leidtⁱ ons weg van het kwaad.

[[Want van U is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid tot in de eeuwigheid! Amen.]]⁺"

14 Want als jullie de mensen hun overtredingen vergeven, zal jullie hemelse VADER ook jullie vergeven. **15** Maar als jullie de mensen hun overtredingen⁺ niet vergeven, zal jullie hemelse VADER ook jullie overtredingen niet vergeven.

(Wanneer u vast, laat het de mensen niet kan toeschijnen dat u vast)

16 En wanneer jullie vasten, word dan niet zoals⁺ de huichelaars met een somber gezicht, want zij zetten een lelijk gezicht op^k, zodat het de mensen kan toeschijnen dat zij vasten. Voorwaar, Ik zeg jullie: zij hebben hun loon [a] ontvangen. **17** Maar wanneer u vast, wrijf dan uw hoofd in met olie en was uw gezicht⁺. **18** Zodat het de mensen niet kan toeschijnen dat u vast; maar [alleen] uw VADER, DIE in het verborgene is. En uw VADER, DIE in het verborgene toeziet, zal u [dan] [[in het openbaar]]⁺ belonen.

(Verzamel geen schatten voor uzelf op de aarde; maar verzamel schatten voor uzelf in de hemel)

19 Verzamel geen schatten voor uzelf op de aarde, waar mot^l en roest^m lelijk maaktⁿ en waar dieven inbreken en stelen. **20** Maar verzamel schatten voor uzelf in de hemel, waar geen mot en geen roest lelijk maaktⁿ en waar dieven niet inbreken en stelen.

21 Want waar jullie schat is, daar zal ook jullie⁺ hart zijn.

22 De lamp van het lichaam is het oog. Als dan⁺ uw oog zuiver^o is, zal uw hele lichaam verlicht zijn. **23** Maar als uw oog verdorven is, zal uw hele lichaam vol duisternis zijn. Als het licht dat in u is, duisternis is, hoe groot is dan die duisternis?

24 Niemand kan twee heren dienen, want óf de één zal hij haten en de ander liefhebben, óf de één zal hij ondersteunen^p en de ander verachten^q. Jullie kunnen niet GOD én de rijkdom^{r+} dienen.

(Wees niet bezorgd voor jullie leven; maar blijft eerst het Koninkrijk van GOD zoeken)

25 Daarom zeg Ik jullie: "Wees niet bezorgd voor jullie leven^s; wat jullie zullen eten, en⁺ wat jullie zullen drinken. Ook niet voor jullie lichaam; wat jullie zullen aantrekken. Is het leven^s niet meer dan het voedsel? En is het lichaam niet meer dan de kleding? **26** Kijk naar de vogels van de hemel, want ze zaaien niet, en ze oogsten niet, en ze brengen niet bijeen in voorraadschuren, en jullie hemelse VADER voedt ze. Zijn jullie niet van veel meer belang dan deze? **27** En wie van jullie kan door bezorgd te zijn één el aan zijn lengte^t toevoegen? **28** Ook over kleding, waarom zijn jullie bezorgd? Bestudeer de lilies van het veld; hoe ze groeien: ze zwoegen niet, en ze weven^{u+} niet." **29** Maar Ik zeg jullie: "Dat zelfs Salomo, in al zijn heerlijkheid, niet gekleed was als één van deze."

30 Als GOD nu het gras van het veld, dat er vandaag is en morgen in een^x oven wordt geworpen, zo bekleedt. Zal Hij dan niet veel meer jullie bekleden, kleingelovigen? **31** Wees dus niet bezorgd, en vraag niet: 'Wat kunnen wij eten?', of: 'Wat kunnen wij drinken?', of: 'Wat kunnen wij aantrekken?' **32** Want naar al deze dingen blijven de naties zoeken^v. Want jullie hemelse VADER weet dat jullie al deze dingen nodig hebben. **33** Maar blijft eerst het Koninkrijk van GOD⁺ en ZIJN rechtvaardigheid zoeken, en al deze dingen zullen jullie worden toegevoegd. **34** Wees dus niet bezorgd voor de dag van morgen, want de dag van morgen zal zijn eigen⁺ zorgen hebben. Elke^w dag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad.

(Oordeel niet, zodat jullie niet geoordeeld worden)

7 Oordeel niet, zodat jullie niet geoordeeld worden. **2** Want met welk oordeel jullie oordelen, zullen jullie geoordeeld worden. En met welke maat jullie meten, zullen jullie gemeten worden⁺.

3 En waarom ziet u het strootje in het oog van uw broeder, maar merkt u de balk in uw eigen oog niet op? **4** Of hoe zult u tot uw broeder zeggen: "Laat mij het strootje uit uw oog halen". En zie! De ^ax balk is in uw eigen oog? **5** Huichelaar, haal eerst de balk uit uw eigen oog. En dan zult u inzicht^b hebben om het strootje uit het oog van uw broeder te kunnen halen.

(Werp jullie parels niet voor de zwijnen)

6 Geef het heilige^c niet aan de honden, en werp jullie parels niet voor de zwijnen; zodat die ze niet onder hun poten vertrappen^{d+} en zich omkeren en jullie verscheuren.

(Blijf vragen; blijf zoeken; blijf kloppen)

7 Blijf vragen, en het zal aan jullie gegeven worden; blijf zoeken, en jullie zullen vinden; blijf kloppen, en er zal voor jullie opgedaan worden. **8** Want ieder die vraagt, ontvangt; en wie zoekt, vindt; en voor wie klopt, zal opgedaan worden. **9** Of is er iemand van jullie, die als zijn zoon om een brood vraagt⁺, dan een steen aan hem zal geven? **10** Of ook, als hij om een vis zal vragen⁺, zal hij dan een slang aan hem geven? **11** Als jullie dus, terwijl jullie slecht zijn, goede gaven aan jullie kinderen weten te geven, hoeveel te meer zal dan jullie VADER, DIE in de hemelen is, goede gaven geven aan wie HEM erom vragen.

(Alles wat jullie willen dat de mensen voor jullie doen, blijf ook zo voor hen doen)

12 Alles dan wat jullie willen dat de mensen voor jullie doen, blijf ook zo voor hen doen. Want dit is^e [de bedoeling van] de Wet en de Profeten.

(Hoe nauw is de poort en smal de weg die naar het leven leidt?)

13 Kom binnen door de nauwe poort, want breed is de poort⁺ en wijd is de weg die naar de vernietiging leidt, en er zijn er velen zijn die daardoor binnenkomen. **14** Hoe⁺ nauw is de poort en smal de weg die naar het leven leidt? Er zijn maar weinigen die hem vinden.

[H6] ^a (letterlijk) aalmoes = schenking van barmhartigheid = gift uit medelijden = liefdadigheid ^b (terug)geven = belonen ^c (letterlijk) brede = brede straten = (mogelijk) pleinen

^d binnenkamer = privé vertrek ^e wat jullie nodig hebben = welke behoefte jullie hebben ^f als in de hemel en op de aarde = zoals in de hemel, ook op de aarde

^g geef ons vandaag ons benodigde brood = geef ons vandaag het brood dat wij nodig hebben = (traditie) geef ons heden ons dagelijks brood

^h zij die ons iets verschuldigd zijn = onze schuldenaren

ⁱ verlost ons van het kwaad = laat ons stromen weg van het kwaad = bevrijdt ons uit de greep van het kwaad ^j (Grieks) eon = tijdperk = eeuw(igheid)

^k maken hun gezicht ontoonbaar = ontnemen hun gezicht van glans = zetten een lelijk gezicht op = vertrekken hun gezicht

^l mot = vlindertje dat eieren legt in wollen kleding waarvan de larven ervan er gaten in eten ^m (letterlijk) eten = aantasting = corrosie = roest

ⁿ ontoonbaar maakt = misvormt = glans weg neemt = lelijk maakt ^o (letterlijk) niet vervlochten = (mogelijk) eenvoudig = (figuurlijk) zuiver = (mogelijk) gefocust

^p aanhouden = aanhangen = vasthouden = ondersteunen = (vaak vertaald) hechten ^q (letterlijk) tegendenken = verachten = minachten ^r (Grieks) mamon = rijkdom

^s (Grieks) psyche = adem = ziel = leven ^t volwassenheid = gestalte = lengte = leeftijd = levensduur ^u spinnen = weven ^v (letterlijk) opzoeken = naar ... zoeken = naar ... verlangen

^w de dag heeft genoeg aan zijn kwaad = elke dag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad

[H7] ^a (basistekst) de balk = (traditie) een balk ^b doorzien = inzien = inzicht hebben = duidelijk zien ^c het heilige = wat heilig is ^d vertrappen = (betekent) verachten

^e is = (mogelijk) betekent

(Pas op voor de valse profeten; aan hun vruchten zullen jullie hen herkennen)

15 Maar^a pas op voor de valse profeten, die in schaapskleren naar jullie toe komen, maar van binnen roofzuchtige wolven zijn.

16 Aan hun vruchten zullen jullie hen herkennen. Mensen vergaren toch geen druiventrossen^a van doornstruiken of vijgen van distels? 17 Zo brengt elke goede boom waardevolle vruchten voort, maar elke rotte boom brengt schadelijke vruchten voort.

18 Een goede boom kan geen schadelijke vruchten voortbrengen^a, en een rotte boom kan geen waardevolle vruchten voortbrengen.

19 Elke boom die geen waardevolle vrucht voortbrengt, wordt omgehakt en in het vuur geworpen. 20 Dus aan hun vruchten zullen jullie hen herkennen.

(Niet ieder die tot Mij zegt: "Heer! Heer!", zal het Koninkrijk van de hemelen binnenkomen, maar wie de wil doet van Mijn VADER)

21 Niet ieder die tot Mij zegt: "Heer! Heer!", zal het Koninkrijk van de hemelen binnenkomen, maar wie de wil doet van Mijn VADER, DIE in de^a hemelen is. 22 Velen zullen op die dag tot Mij zeggen: "Heer! Heer! Hebben wij niet met^a Uw naam geprofeteerd? En hebben wij niet met^a Uw naam demonen uitgeworpen? En hebben wij niet met^a Uw naam vele krachtige werken gedaan?" 23 En dan zal Ik hen openlijk verklaren: "Ik heb jullie nooit gekend. Ga weg van Mij, jullie die wetteloosheid bedrijven."

(Een verstandige man, één die zijn huis op de rots bouwde; een dwaas man, één die zijn huis op het zand bouwde)

24 Daarom, ieder die deze woorden van Mij hoort en ze doet, hem zal Ik vergelijken^a met een verstandige^f man, één die zijn huis op de rots bouwde. 25 En de regen viel neer, en er ontstonden^g waterstromen^h, en de winden waaiden en stormde tegen dat huis. En het stortte niet in, want het was op de rots gefundeerd. 26 En ieder die deze woorden van Mij hoort en ze niet doet, hij zal vergeleken worden met een dwaas man, één die zijn huis op het zand bouwde. 27 En de regen viel neer, en er ontstonden^g waterstromen^h, en de winden waaiden en sloegen tegen dat huis. En het stortte in, en zijn ineenstorting was groot."

28 Nu gebeurde het, toen Jezus deze woorden beëindigd had^a, dat de menigten mensen onder de indruk warenⁱ van Zijn onderwijs. 29 Want Hij had hen onderwijs gegeven als iemand die autoriteit heeft, en niet zoals hun^a schriftgeleerden.

(Een melaatse werd rein)

8 Toen Hij van de berg afdaalde, volgden grote menigten mensen Hem. 2 En zie! Een melaatse kwam^a Hem eer betonen^a, en zei: "Heer! Als U het wilt, kunt U mij rein maken." 3 En Jezus^a strekte Zijn hand uit, raakte hem aan, en zei: "Ik wil het, word rein." En meteen was hij van zijn melaatsheid gereinigd. 4 En Jezus zei tot hem: "Zie erop toe dat u het aan niemand vertelt. Maar ga, toon uzelf aan de priester en breng de offergave die Mozes heeft opgedragen^a, tot een getuigenis voor hen."

(De verlamde knecht van een centurio met een groot geloof werd gezond)

5 Toen Hij^a Kapernaüm^a binnenkwam, kwam er een centurio^b naar Hem toe, die Hem smeekte, 6 en zei: "Heer! Mijn knecht ligt verlamd thuis en lijdt vreselijk pijn." 7 En Jezus^a zei tot hem: "Ik kom^c en zal hem genezen." 8 En^a de de centurio^b antwoordde en verklaarde: "Heer, ik ben het niet waard dat U onder mijn dak komt, maar spreek enkel een woord^a en mijn knecht zal gezond worden. 9 Want ook ik ben iemand [[die]] onder autoriteit [van anderen] [[is gesteld]]^a. En ik heb soldaten onder mij, en ik zeg tot de één: 'Gal', en hij gaat. En tot een ander: 'Kom!', en hij komt. En tot mijn slaaf: 'Doe dit!', en hij doet het." 10 Toen Jezus dit hoorde, verwonderde Hij Zich, en zei tot hen die Hem volgden: "Voorwaar, Ik zeg jullie: Zelfs in Israël heb Ik niet^a zo'n groot geloof gevonden."

11 Ik zeg jullie bovendien dat velen uit het Oosten^d en uit het Westen^e zullen komen, en zij zullen aan tafel zitten^f met Abraham en Isaäk en Jakob in het Koninkrijk van de hemelen. 12 Maar de zonen van het Koninkrijk zullen in de buitenste^a duisternis worden geworpen^a. Daar zal het geween en het tandengeknars zijn."

13 En Jezus zei tot de centurio^b: "Ga, en^a laat het voor u gebeuren, zoals u gelooft." En zijn^a knecht was op dat moment^g gezond. ^a

(De schoonmoeder van Petrus, die met koorts op bed lag, werd genezen)

14 En Jezus kwam in het huis van Petrus, en Hij zag diens schoonmoeder met koorts op bed liggen. 15 En Hij raakte haar hand aan en de koorts verliet haar, en zij stond op en bediende Hem^a.

(Geesten werden uitgeworpen en allen die er slecht aan toe waren genezen)

16 Toen het avond was geworden, brachten zij velen door demonen bezetenen bij Hem. En met een woord wierp Hij de [onreine] geesten uit en allen die er slecht aan toe^b waren genas Hij.

17 Zodat vervuld werd wat door [bemiddeling van] de profeet Jesaja gesproken is, die zei: "Hij nam onze zwakheden [op Zich], en Hij heeft onze ziekten gedragen."^B

(Een schriftgeleerde zei tot Jezus: ik zal U volgen; één van Zijn discipelen zei: sta mij toe eerst weg te gaan, en mijn vader te begraven)

18 Toen Jezus grote menigten^a mensen om Zich heen zag, gaf Hij opdracht naar de overkant [van de zee] te gaan. 19 En er kwam één schriftgeleerde naar Hem toe, die zei: "Leraar! Ik zal U volgen, waarheen U ook gaat." 20 En Jezus zei tot hem: "De vossen hebben hollen, en de vogels van de hemel nesten, maar de Zoon van de mens^a heeft geen plaats waar Hij het hoofd kan neerleggen."

21 Toen zei een ander, één van Zijn^a discipelen, tot Hem: "Heer, sta mij toe eerst weg te gaan, en mijn vader te begraven." 22 Maar Jezus^a zei tot hem: "Volg Mij, en laat de doden hun doden begraven."

(Jezus vermaande de wind en de zee)

23 En toen Hij in de^a boot stapte, volgden Zijn discipelen Hem. 24 En zie! Er ontstond een grote stormⁱ op de zee, zodat de boot bedekt werd door de golven, maar Hij lag te slapen. 25 En Zijn discipelen^a gingen naar Hem toe en maakten Hem wakker en zeiden: "Heer! Red ons^a! Wij zijn aan het vergaan!" 26 En Hij zei tot hen: "Waarom zijn jullie angstig, kleingelovigen?" Toen stond Hij op en vermaande de wind^k en de zee, en er ontstond een grote kalmte.

27 De mensen nu verwonderden zich en zeiden: "Waar komt Deze Man [toch] vandaan, dat zelfs de wind^k en de zee Hem gehoorzaam zijn?"

(In het land van de Gergesenen werden demonen uitgeworpen)

28 En toen Hij aan de overkant [van de zee] was gekomen, in het land van de Gergesenen^a, kwamen daar twee door demonen bezetenen Hem tegemoet, die vanuit de herinneringsgraven kwamen. En zij waren zeer gevaarlijk, zodat niemand over die weg kon gaan. 29 En zie! Zij riepen en zeiden: "Wat hebben wij en U met elkaar te maken? Jezus^a Zoon van GOD! Bent U hier gekomen om ons vóór de bestemde tijd te pijnigen?" 30 Nu werd er ver van hen vandaan een grote kudde zwijnen^m gehoedⁿ. 31 Toen smeekten^o de demonen Hem en zeiden: "Als U ons uitwerpt, sta ons dan toe om in de kudde zwijnen^m te gaan^a!" 32 En Hij zei tot hen: "Ga." En zij gingen uit, en gingen in de [[kudde]] zwijnen^m. En zie! De hele kudde [[zwijnen]]^a stortte van de steile helling af in de zee, en ze kwamen om in het water. 33 En zij die aan het hoeden waren vluchten. En toen zij in de stad kwamen, berichtten zij alles, ook dat van de door demonen bezetenen. 34 En zie! Heel de stad trok uit Jezus tegemoet. En toen zij Hem zagen, smeekten^o zij Hem om uit hun gebied te vertrekken.

(Een verlamde werd genezen)

9 En Hij stapte in de^a boot, voer over, en kwam in Zijn eigen stad. 2 En zie! Zij brachten een verlamde naar Hem toe, die op een bed lag. En Jezus die hun geloof zag, zei Hij tot de verlamde: "Kind, heb goede moed, uw zonden zijn [lu] vergeven^a." 3 En zie! Sommigen van de schriftgeleerden zeiden bij zichzelf^a: "Deze Man lastert." 4 Jezus dan, die hun gedachten doorzag^a, zei: "Waarom overdenken jullie kwade dingen in jullie harten? 5 Want wat is gemakkelijker te zeggen: 'Uw zonden zijn vergeven^a?', of te zeggen: 'Sta op en loop?' 6 En zodat jullie kunnen zien dat de Zoon van de mens autoriteit^b heeft op de aarde om zonden te vergeven^a, zei Hij dan tot de verlamde: "Sta op^c, til uw bed op en ga naar uw huis." 7 En hij stond op en ging naar zijn huis. 8 Toen de menigten mensen dit zagen, verwonderden zij zich^a en verheerlijkten GOD, DIE zo'n autoriteit aan de mensen gegeven had.

^f verstandige = bedachtzame = voorzichtige ^g kwamen = ontstonden ^h waterstromen = rivieren = overstromingen ⁱ door geraakt waren = onder de indruk waren van [H8] ^a kwam en knield voor Hem neer = kwam Hem eer betonen ^b (Grieks) hekatontarches = (Latijn) centurio = Romeinse legeroverste = overste over honderd man ^c Ik kom en zal hem genezen = (traditie) Ik zal komen en zal hem genezen = (soms) Zal ik komen en hem genezen? ^d zonsopgang = Oosten ^e zonsondergang = Westen ^f aanliggen = aan tafel zitten ^g uur = moment ^h slecht aan toe = ellendig ⁱ (Grieks) seismos = beving = aardbeving = beroering = storm ^j angstig = bang = bevreesd = zonder moed ^k (letterlijk) winden = wind ^l (letterlijk) wat met ons en met U = wat hebben wij en U met elkaar te maken = wat hebben wij met U te maken = wat hebt U met ons te maken ^m zwijnen = varkens ⁿ werd ... gevoed = werd ... gehoed = was ... aan het grazen ^o smeekten = verzochten [H9] ^a (letterlijk) in henzelf = bij zichzelf = (mogelijk) onder elkaar ^b autoriteit = recht = macht = gezag ^c (letterlijk in de lijdende vorm) word opgericht = sta op [H8] ^a Lev 14:2, 4, 20 ^B [jes 53:4a] [H9] ^A Joh 5:22; Han 17:31

(Jezus riep Mattheüs, om Hem te volgen)

9 En toen Jezus vandaar verder ging, zag Hij een man, die Mattheüs wordt genoemd, bij het belastingkantoor zitten. En Hij zei tot hem: "Volg Mij." En hij stond op en volgde Hem.

(Jezus en Zijn discipelen aten met belastinginners en zondaars)

10 Nu gebeurde het, toen Hij in het huis aan tafel zat. *Zie! Vele belastinginners en zondaars kwamen aan tafel zitten met Jezus en Zijn discipelen. 11 En toen de Farizeeën dit zagen, zeiden zij tot Zijn discipelen: "Waarom eet jullie Leraar met de belastinginners en zondaars?" 12 Maar Jezus die dit hoorde, zei Hij tot hen*: "Zij die sterk zijn hebben geen geneesheer nodig, maar zij die er slecht aan toe zijn wel. 13 Ga nu, leer wat het betekent: 'Ik wil barmhartigheids' en geen slachtoffer.'^B Want Ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars [[[tot inkeer]]]*."

(De discipelen van Johannes vroegen Jezus: waarom vasten Uw discipelen niet?)

14 Toen kwamen de discipelen van Johannes naar Hem toe en vroegen: "Waarom vasten wij en de Farizeeën vaak*, maar vasten Uw discipelen niet?" 15 En Jezus zei tot hen: "De vrienden van de bruidegom^{e*} kunnen [toch] niet treuren zolang de bruidegom met hen is? Maar er zullen dagen komen dat de bruidegom van hen wordt weggenomen, en dan zullen zij vasten. 16 Ook zet niemand een lap van een stuk^f stof dat nog niet gekrompen is^g op een oud kleed, want de lap die erop is gezet^h trekt aan het kleed, en de scheur wordt erger. 17 En ook gieten mensen geen jongeⁱ wijn in oude wijnzakken, anders scheuren de wijnzakken en stroomt de wijn eruit, en de wijnzakken zullen verloren gaan!^{i*} Maar mensen gieten jonge wijn in nieuwe wijnzakken, en beide blijven behouden."

(Een vrouw die al twaalf jaar aan een bloedvloeijing leed werd verlost; de overleden dochter van een regeerder ontwaakte)

18 Toen Hij deze dingen tot hen sprak. Zie! Er kwam één regeerder [[[naar Hem toe]]]*, en hij betoonde Hem eer en zei*: "Mijn dochter is nu net overleden, maar kom leg Uw hand op haar en zij zal leven." 19 En Jezus stond op, en volgde⁺ hem. En [ook] Zijn discipelen volgden.

20 En zie! Een vrouw die al twaalf jaar aan een bloedvloeijing leed, naderde Hem van achteren en raakte de franje van Zijn kleed aan. 21 Want zij zei bij zichzelf: "Als ik enkel Zijn kleed aanraak, zal ik verlost^k zijn." 22 Nu keerde Jezus⁺ Zich om, en Hij zag haar en zei: "Heb goede moed, dochter, uw geloof heeft u verlost^k." En vanaf dat moment^l was de vrouw verlost^k.

23 En toen Jezus bij het huis van de regeerder kwam, en de fluitspelers en de menigte mensen tumult^m zag maken, 24 zei Hij [[[tot hen]]]*: "Vertrek, want het meisje is niet dood, maar zij slaapt." En zij lachten Hem uit. 25 Maar toen Hij de menigte mensen weggestuurd had, ging Hij naar binnen. En Hij hield haar hand vast, en het meisje ontwaakteⁿ. 26 En dit verhaal ging voort in heel dat gebied.

(De ogen van twee blinden werden geopend)

27 En toen Jezus vandaar verder ging, volgden twee blinden Hem⁺, die riepen en zeiden: "Wees ons barmhartig! Zoon van David!" 28 Toen Hij in het huis was gekomen, kwamen de blinden naar Hem toe. En Jezus vroeg hen: "Geloven jullie dat Ik dit kan doen?" Zij zeiden tot Hem: "Ja, Heer!" 29 Toen raakte Hij hun ogen aan en zei: "Laat het voor jullie gebeuren, overeenkomstig jullie geloof." 30 En hun ogen werden geopend. En Jezus gelastte hun streng en zei: "Ziet hierop toe: 'Laat het niemand weten.'"^o 31 Maar toen zij weggingen, maakten zij Hem in heel dat gebied bekend.

(Bij iemand die niet kon spreken werd een demon uitgeworpen)

32 Toen zij weggingen. Zie! Zij brachten iemand⁺ bij Hem die door een demon bezeten was en [daardoor] niet kon spreken. 33 En toen de demon was uitgeworpen, sprak de mens die niet had kunnen spreken. En de menigten mensen verwonderden zich en zeiden*: "Zoiets is er nog nooit gezien in Israël." 34 Maar de Farizeeën zeiden: "Door de heerser van de demonen werpt Hij de demonen uit."⁺

(Jezus had medelijden met de menigten mensen, omdat zij gestroopt en verstrooid waren net als schapen die geen herder hebben)

35 En Jezus trok rond door al de steden en dorpen. En Hij gaf onderwijns in hun synagogen, en verkondigde het goede nieuws^o van het Koninkrijk, en genas elke ziekte^p en elke zwakte^q [[[onder het volk]]]*. 36 En toen Hij de menigten mensen zag had Hij medelijden^r met hen, omdat zij gestroopt⁺ en verstrooid^s waren net als schapen die geen herder hebben. 37 Hij zei dan tot Zijn discipelen: "De oogst is wel groot, maar er zijn weinig werkers. 38 Smeek daarom de HEER^t van de oogst, dat Hij werkers in Zijn oogst uitzendt."

(De twaalf apostelen)

10 Hij riep dan Zijn twaalf discipelen bij Zich, en gaf hun autoriteit over onreine geesten, zodat zij die konden uitwerpen, en om elke ziekte^a en elke zwakte^b te genezen.

2 En de namen van de twaalf apostelen zijn deze:

Als eerste, Simon, die Petrus wordt genoemd; en diens broer Andreas;

[[[en]]]* Jakobus, de zoon van Zebedeüs; en diens broer Johannes;

3 Filippus; en Bartholomeüs;

Thomas; en Mattheüs, de belastinginner;

Jakobus, de zoon van Alfeüs;

en [[Lebbeüs, die ook]] Thaddeüs [[wordt genoemd]]⁺;

4 Simon Kananites⁺;

en Judas Iskariot⁺, die Hem ook overgeleverd heeft.

(Jezus zond de twaalf apostelen uit, en gaf hun opdracht)

5 Deze twaalf zond Jezus uit, en gaf hun opdracht, en zei: "Ga niet naar een weg van de naties^d, en ga geen Samaritaanse stad binnen.

6 Maar blijf veeleer naar de verloren schapen van het huis van Israël gaan." 7 Ga, verkondig^e, en zeg dat het Koninkrijk van de hemelen nabij is gekomen. 8 Genees degenen die verzwakt zijn^f, wek doden op, ⁺ maak melaatsen rein, werp demonen uit. Jullie hebben als vrije gave^g ontvangen, geef als vrij gave. 9 Voorziet u^h niet van goud noch zilver noch koper voor jullie gordelbeurzenⁱ, 10 geen voorraadzak^j voor onderweg, noch twee hemden noch sandalen noch staven⁺; want de werker is⁺ zijn voedsel waard.

11 Maar in welke stad of welk dorp jullie ook binnenkomen, onderzoek wie het daarin waard is. En verblijf daar totdat jullie [vandaar] vertrekken. 12 En wanneer jullie het huis binnenkomen, begroet^k het⁺. 13 En als het huis het inderdaad waard is, laat jullie vrede erover komen. Maar als het huis het niet waard is, laat jullie vrede tot⁺ jullie terugkeren. 14 En als iemand jullie niet ontvangt, en jullie woorden niet aanhoort, vertrek dan uit het huis of van die stad en schudt het stof van⁺ jullie voeten af. 15 Voorwaar, Ik zeg jullie: "Het zal voor het land van Sodom en Gomorra draaglijker zijn in de Dag van het Oordeel^l dan voor die stad."

(Zie! Ik zend jullie uit als schapen te midden van wolven)

16 Zie! Ik zend jullie uit als schapen te midden van wolven. Wees daarom zo voorzichtig^m als de slangen, en zo onschuldigⁿ als de duiven. 17 En pas op voor de mensen, want zij zullen jullie overleveren aan rechtbanken, en in hun synagogen zullen zij jullie geselen. 18 En jullie zullen voor stadhouders en ook voor koningen worden gebracht om reden van Mij, tot een getuigenis voor hen en voor de naties.

19 Maar wanneer zij jullie overleveren, moeten jullie niet bezorgd zijn over hoe of wat jullie moeten spreken, want wat jullie moeten spreken⁺ zal jullie op dat moment gegeven worden. 20 Want niet jullie zijn het die spreken, maar de Geest van jullie VADER, die spreekt in jullie.

^d barmhartigheid = mededogen = compassie ^e (letterlijk) zonen van het bruidsvertrek = vrienden van de bruidegom ^f afgescheurd stuk = stuk stof

^g ongevold = onbewerkt = niet gekrompen is ^h vulling = lap die erop is gezet ⁱ jonge wijn = verse wijn = nieuwe wijn ^j vernietigd worden = geruïneerd worden = verloren gaan

^k gered = verlost ^l uur = moment ^m tumult = rumoer = lawaai = misbaar ⁿ ontwaakte = werd wakker = werd oppericht ^o (Grieks) evangelie = goede nieuws ^p ziekte = gebrek

^q zwakte = slapheid = kwaal ^r innerlijk compassie = vanuit het hart mededogen = medelijden ^s neergeworpen = verstrooid ^t de HEER van de oogst = de MEESTER van de oogst

[H10] ^a ziekte = gebrek ^b zwakte = slapheid = kwaal ^c (Grieks) Kananites = de ijverige = de geestdriftige = de enthousiaste = de Zeloot

^d een weg van de naties = een weg van de volken = een heidense weg ^e predik = verkondig = maak bekend

^f degenen zonder kracht = degenen die verzwakt zijn = zwakken = zieken ^g als vrij gave = als gift = als geschenk = vrijelijk ^h jullie moeten verkrijgen = schaf ... aan = voorziet u

ⁱ een gordelbeurs was hol en dienden niet alleen als riem maar ook om geld in mee te nemen ^j Ieren knapzak = voorraadzak = voedselzak = reiszak

^k (letterlijk) begroet haar = begroet het = verwelkom het = omarm het = ontvang het met blijdschap ^l Beslissing = Oordeel = Gerecht = Scheiding ^m bedachtzaam = verstandig = voorzichtig

ⁿ (letterlijk) onvermengd = eenvoudig = onschuldig

^B Hos 6:6; Mic 6:8

Lijst van belangrijke woorden

A - I

woord	andere vertalingen en / of uitleg	vindplaatsen
aanwezigheid	(Grieks) parousia, aanwezigheid, aankomst Afgeleid van een werkwoord met de betekenis: "bij zijn", "aangekomen zijn", "aanwezig zijn", "gereed zijn". Wordt vaak vertaald als "komst", komst kan echter opgevat worden als "onderweg zijn". Dit woord doet echter op het "aanwezig zijn" of "aangekomen zijn".	Mat 24:3,27,37,39
amen	Zie: voorwaar	Zie: voorwaar
apostelen	apostelen, gemachtigde boodschappers, ambassadeurs van het goede nieuws	Mat 10:2
armen	bedelaars, zij die bedelen, armen, zij die zich verschuilen, zij die nederig zijn, zij die behoeftig zijn	Mat 5:3; 11:5; 19:21; 26:9,11
autoriteit	autoriteit, gezag, macht, bevoegdheid, recht	Mat 7:29; 8:9; 9:6,8; 10:1; 21:23,24,27; 28:18
avond	(letterlijk) laat, laat in de middag, in de avond, laat in de avond Dit Griekse woord betekent letterlijk "laat", maar wordt meestal vertaald als "avond". Het woord kan betekenen: "laat in de middag" (van drie uur 's middags tot zes uur 's middags) "avond", "in de avond", "laat in de avond" (van zes uur 's avonds tot begin van de nacht)	Mat 8:16; 14:15,23; 16:2; 20:8; 26:20; 27:57
belastinginner	belastinginner, (traditie) tollenaar	Mat 5:46,47; 9:10,11; 10:3; 11:19; 18:17; 21:31,32
besluit	(Grieks) sunteleia, voleinding, besluit Dit Griekse woord wordt vertaald als "besluit", omdat dit woord doelt op het einde met de korte periode die daaraan vooraf gaat, zoals het slot of besluit van een film of boek.	Mat 13:39,40,49; 24:3; 28:20
Christus	(Grieks) Christus, (Hebreeuws) Messias, betekent: gezalfde	Mat 1:1,16,17,18; 2:4; 11:2; 16,16,20; 22:42; 23:8,10; 24:5,23; 26:63,68; 27:17,22
discipel	discipel, leerling	Mat 5:1; 8:21,23,25; 9:10,11,14,19,37; 10:1,24,25,42; 11:1,2; 12:1,2,49; 13:10,36; 14:12,15,19,22,26; 15:2,12,23,32,33,36; 16:5,13,20,21,24; 17:6,10,13,16,19; 18:1; 19:10,13,23,25; 20:17; 21:1,6,20; 22:16; 23:1; 24:1,3,26,18,17,18,19,26,35; 36,40,45,56; 27:64; 28:7,8,9,13,16
dolik	dolik, een giftige grasoort Een grasoort, raai gras, wat op tarwe lijkt, maar zwarte giftige korrels heeft die afkomstig zijn van een schimmel die erin groeit. Meestal wordt dit woord vertaald als "onkruid", maar wegens de specifieke eigenschappen van "dolik" is het nuttig dit woord in de vertaling zelf op te nemen.	Mat 13:25,26,27,29,30,36,38,40
doosjes met Schriftplaatsen	(van Grieks) fylacteria, wachtposten, beschermingsmiddelen, doosjes met Schriftplaatsen Wordt vaak vertaald als "gebedsriemen". Volgens een naslagwerk beschreven de Joden smalle stoken perkament met vier kleine gedeelten van de Wet van Mozes (Exo 13:1-10, 11-16; Deu 6:4-9, 11:13-21), die werden opgeborgen in kleine doosjes. Die tijdens het gebed met een leren riempje werden bevestigd aan het voorhoofd en de linkerarm tegenover het hart. Zo werden ze herinnert om de geboden van GOD in hun geest en hun hart te dragen (dit was een letterlijke interpretatie van Exo 13:9, 16; Deu 6:8, 11:18). Schriftgeleerden in Jezus tijd hadden hun doosjes groter gemaakt.	Mat 23:5
duivel	(Grieks) diabolos, duivel, lasteraar, vals beschuldiger	Mat 4:1,5,8,11; 13:39; 25:41
eer betonen	eer betonen, voor knielen	Mat 2:2,8,11; 4:9,10; 8:2; 9:18; 14:33; 15:25; 18:26; 20:20; 28:9,17
engel	engel, boodschapper	Mat 1:20,24; 2:13,19; 4:6,11; 11:10; 13:39,41,49; 16:27; 18:10; 22:30; 24:31,36; 25:31,41; 26:53; 28:2,5
epilepsie	(letterlijk) maanzieken, (Engels: lunatic), epilepsie hebben, aanvallende ziekte lijden, aan zenuwtoevallen lijden, gek zijn, krankzinnig zijn, psychische aandoening hebben	Mat 4:24; 17:15
eunuch	eunuch, een man die ongehuwd blijft	Mat 19:12
Farizeeën	Farizeeën, van een Hebreeuws woord dat afgescheiden betekent. Leden van een invloedrijke Joodse sekte die veel waarde hechten aan de Wet die was gegeven door bemiddelingen van Mozes, en de (mondelijke) traditie van de interpretatie ervan. Zij streefden naar onderscheiding en lof door het waarnemen van uiterlijke rituelen en uitwendige vormen van vroomheid, zoals ceremoniën, wassingen, vasten, gebeden en aalmoezen. Hun aantal bedroeg (volgens Josephus) ongeveer 6000.	Mat 3:7; 5:20; 9:11,14,34; 12:2,14,24,38; 15:1,12; 16:1,6,11,12; 19:3; 21:45; 22:15,34,41; 23:2,13,14,15,23,25,26,27,29; 27:41,62;
Geest / geest	(Grieks) pneuma, geest, wind, adem	Mat 1:18,20; 3:11,16; 4:1; 5:3; 8:16; 10:1,20; 12:18,28,31,32,43,45; 22:43; 26:41; 27:50; 28:19
Gehenna	Gehenna, dal van Hinnom Het dal van Hinnom lag ten zuiden van Jeruzalem, en was een plaats waar afval en dode dieren neergeworpen en verbrand werden. Is een symbool voor eeuwige vernietiging. Diegenen die in Gehenna komen krijgen geen opstanding, maar worden vernietigd.	Mat 5:22,29,30; 10:28; 18:9; 23:15,33
geloof	geloof, vertrouwen, overtuiging	Mat 8:10; 9:2,22,29; 15:28; 17:20; 21:21; 23:23
generatie	generatie, afstamming, geslacht Mensen die in dezelfde tijd leven.	Mat 1:17; 11:16; 12:39,41,42,45; 16:4; 17:17; 23:36; 24:34
gezegend	gezegend, gelukkig, gelukzalig, voorspoedig	Mat 5:3,4,5,6,7,8,9,10,11; 11:6; 13:16; 16:17; 24:46
GOD	(Grieks) theos, GOD, komt overeen met (Hebreeuws) Elohiem.	Mat 1:23; 3:9,16; 4:3,4,6,7,10; 5:8,9,34; 6:24,30,33; 8:29,9,8; 12:28; 14:33; 15:3,4,6,31; 16:16,23; 19:6,17,24,26,21,12; 31,43; 22:16,21,29,30,31,32,37; 23:22; 26:61,63,27,40,43,46,54
goede nieuws	(van Grieks) evangelie, goede nieuws	Mat 4:23; 9:35; 24:14; 26:13
Hades	(van Grieks) Hades, de onzichtbare plaats De plaats van overleden zielen, het gemeenschappelijke graf van de mensheid. Komt overeen met (Hebreeuws) Sjeool. Hades wordt vaak ten onrechte vertaald met hel, of met dodenrijk. De mensen die in Hades zijn krijgen een opstanding (in de 1000 jaar van de regering van Jezus Christus) (Daniël 12:2, Johannes 5:28, Handelingen 24:15).	Mat 11:23; 16:18
HEER / Heer / heer	(Grieks) kurios, heer, meester, JHOVAH Dit woord betekent heer, zoals de heer van een huis of van een slaaf. Ook Jezus wordt vaak met Heer aangesproken. Het woord kan ook als meester vertaald worden, in deze vertaling is in alle gevallen gekozen voor de vertaling heer. Op sommige plaatsen is kurios waarschijnlijk een vervanging voor JHWH, en met name bij aanhalingen van de Hebreeuwse Geschriften waar JHWH voorkomt is dit woord daarom met JHOVAH vertaald.	Mat 1:20,22,24; 2:13,15,19; 3:3; 4:7,10; 5:33; 6:24; 7:21,22; 8:2,6,8,21,25; 9:28,38; 10:24,25; 11:25; 12:8; 13:27,51; 14:28,30; 15:22,25,27; 16:22; 17:4,15; 18:21,25,26,27,31,32,34; 20:8,30,31,33; 21:3,9,30,40,42; 22:37,43,44,45; 23:39; 24:42,45,46,48,50; 25:11,18,19,20,21,22,23,24,26,37,44; 26:22; 27:10,63; 28:2,6
herscheping	nogmaals generatie, herschepping, (traditie) wedergeboorte	Mat 19:28
hosanna	(Grieks) hosanna (van Hebreeuwse afkomst), o red toch, red nu	Mat 21:9,15
inkeer komen, tot	anders gaan denken, tot inkeer komen, berouw hebben	Mat 3:2; 4:17; 11:20,21; 12:41

[1] "Inzicht in de Schrift", blz. 525 [2] "Het Nieuwe Testament: Staten vertaling met Strong-coderingen, Grieks-Nederlands Lexicon", blz. 670

J - V

woord	andere vertalingen en / of uitleg	vindplaatsen
Jezus	(Grieks) Iêsous, Jezus, (Hebreeuws) Jeshuah, betekend: JEHOVAH reddt.	Mat 1:1,16,18,21,25; 2:1; 3:13,15,16; 4:1,7,10,12,17,23; 7:28; 8:3,4,7,10,13,14,18,20,22,29,34; 9:2,4,9,10,12,15,19,22,23,27,28, 30,35; 10:5; 11:1,4,7,25; 12:1,15,25; 13:1,34,36,51,53,57; 14:1,12,13,14,16,22,25,27,29,31; 15:1,16,21,28,29,30,32,34; 16:6,8,13,17,20,21,24; 17:1,4,7,8,9,11,17,18,19,20,22, 25,26; 18:1,2,22; 19:1,14,18,21,23, 26,28; 20:17,22,25,30,32,34; 21:1,6,11,12,16,21,24,27,31,42; 22:1,18,29,37; 41:23,124,1,2,4; 26:1,4,6,10,17,19,26,31,34,36,38,49,50,51,52,55,57,59,63,64,69,71,75; 27:1,11,17,20,22,26,27,37,46,50,54,55,57,58; 28:5,9,10,16,18;
Joden	(letterlijk) Judaërs, zij van Juda, Joden	Mat 2:2; 27:11,29,37; 28:15
Kananites	(Grieks) Kananites, ijverige, Zeloot	Mat 10:4
koren	graan, tarwe, koren	Mat 3:12; 13:25,29,30
kwaad	kwaad, slecht, verdorven, schadelijk Met het bepalend lidwoord ervoor kan het doelen op satan.	Mat 5:11,37,39,45; 6:13,23; 7:11,17,18; 9:4; 12:34,35,39,45; 13:19,38,49; 15:19; 16:4; 18:32; 20:15; 22:10; 25:26
magiërs	(Grieks) magoi, magiërs, astrologen, (traditie) wijzen De naam die o.a. de Babyloniërs, Meden en Perzen gaven aan astrologen en waarzeggers.	Mat 2:1,7,16
mug uitziften	Mug uitziften, de Farizeeën ziften hun dranken om niet per ongeluk een mug, een onrein dier door te slikken. Maar figuurlijk slikten ze een kameel, een veel groter onrein dier, door: Zo waren de Farizeeën gericht op kleinigheden van de Wet zoals het geven van tienden van zelfs geringe kruiden, terwijl ze geen oog hadden voor de veel belangrijkere zaken van de Wet, gerechtigheid, barmhartigheid en geloof.	Mat 23:24
naties	(Grieks) ethnos, naties, volken, vreemden, (traditie) heidenen	Mat 4:15; 6:32; 10:5,18; 12:18,21; 20:19,25; 21:43; 24:7,9,14; 25:32; 28:19
onschuldig (als duiven)	(letterlijk) onvermengd, oprecht, eenvoudig	Mat 10:16
ontbinden	(letterlijk) los maken, ontbinden, verbreken	Mat 5:17; 24:2; 26:61; 27:40
oordeel	beslissing, oordeel, gerecht, gerechtigheid, scheiding	Mat 5:21,22; 10:15; 11:22,24; 12:18,20,36,41,42; 23:23,33
paal	(Grieks) stauros, paal, <i>martel</i> paal, rechtopstaande paal (vaak een puntige), staak (Zie: appendix D)	Mat 10:38; 16:24; 27:32,40,42
paal hangen, aan een	(Grieks) stauroo, (letterlijk) te palen, palen in de grond drijven, aan een paal hangen (Zie: appendix D)	Mat 20:19; 23:34; 26:2; 27:22,23,26,31,35,38; 28:5
Pascha	Pascha, Hebreeuws: "Pesach". Het feest ter herdenking van de uittocht van de Israëlieten uit Egypte, door bemiddeling van Mozes. Voor de uittocht uit Egypte moesten de Israëlieten een lam slachten en eten, en wat bloed ervan op de deurposten doen. GOD zou in de nacht voor de uittocht iedere eerstgeborene van zowel mens als dier in het land Egypte slaan. Het bloed van het lam diende tot een teken, en de plaag zou aan het gezin van dat huis voorbijgaan (Exodus 12:1-20). In het Engels wordt het "Passover" genoemd wat vertaald "voorbijgaan" betekent.	Mat 26:2,17,18,19
rabbi	(Grieks) Rabbi, mijn grote, meester, leraar	Mat 23:7,8; 26:25,49
sabbat	Sabbat, de zevende en laatste dag van de joodse week, begon op vrijdag avond na zonsondergang en duurde tot de zonsondergang van zaterdag avond. De sabbat was een rustdag voor geestelijke verkwikking, waarop geen werk mocht worden verricht (Exo 20:10, 31:15). De schriftgeleerden en Farizeeën interpreteerden de sabbat heel strikt, en stelden er allerlei extra regels over op.	Mat 12:1,2,5,8,10,11,12; 24:20; 28:1
Sanhedrin	(van Grieks) Sanhedrin, de grote Raad, de hoge Raad, rechtbank	Mat 5:22; 10:17; 26:59
satan	(Grieks) satanas, satan, tegenstander, tegenstrever, tegenwerker	Mat 4:10; 12:26; 16:23; 8:33; 4:15; 3:26,23
schenking van barmhartigheid	(letterlijk) aalmoes, schenking van barmhartigheid, gift uit medelijden, liefdadigheid	Mat 6:1,2,3,4
schriftgeleerde	Schriftgeleerde, schrijver, secretaris, godsdienstleraar, een geleerde in de Wet en de heilige Geschriften. Schriftgeleerden onderzochten de moeilijker en fijnere vragen van de Wet, en voegden aan de Wet beslissingen van verschillende aard toe om de bedoeling en strekking ervan te verduidelijken ^[1] .	Mat 2:4; 5:20; 7:29; 8:19; 9:3; 12:38; 13:52; 15:1,16,21; 17:10; 20:18; 21:15; 23:2,13,14,15,23,25,27,29,34; 26:3,5,7; 27:41;
struikelen	struikelen, aanstoot aan nemen	Mat 5:29,30; 11:6; 13:21,57; 15:12; 17:27; 18:6,8,9; 24:10; 26:31,33
tempelschatkist	(Grieks) korban, offergave, een aan GOD opgedragen gave, tempelschatkist De Israëlieten ondersteunden de priesters met offergaven. Deze Griekse term duidt daarom op de tempelschatkist.	Mat 27:6
tetrarch	(van Grieks) tetrarch, viervorst, regeerder over het vierde deel van het gebied	Mat 14:1
tijdperk	(Grieks) eon, eeuw, eeuwigheid, tijdperk, <i>lange</i> tijdsperiode	Mat 6:13; 12:32; 13:22,39,40,49; 21:19; 24:3; 28:20
uur	uur, moment, tijd	Mat 8:13; 9:22; 10:19; 14:15; 15:28; 17:18; 18:1,20,3,5,6,9,12; 24:36,42,44,50; 25:13; 26:40,45,55; 27:45,46
vergelijking	(van Grieks) parabel, gelijkenis, vergelijking, illustratie, zinnebeeldige verhaal	Mat 13:3,10,13,18,24,31,33,34,35, 36,53; 15:15; 21:33,45; 22:1; 24:32
verkondigen	verkondigen, prediken, bekendmaken	Mat 3:1; 4:17,23; 9:35; 10:7,27; 11:1; 24:14; 26:13
rust (geven)	(letterlijk) doen ophouden, rust (geven), ontspanning (geven)	Mat 11:28; 26:45
verbond	verbond, testament, overeenkomst, contract	Mat 26:28
verstandig	verstandig, bedachtzaam, voorzichtig	Mat 7:24; 10:16; 24:45; 25:2,4,8,9
voorwaar	(Grieks) amen, voorwaar, zeker, stellig Aan het begin van een redevoering wordt het gebruikt als "voorwaar", "zeker", "stellig". Aan het eind van een redevoering wordt het gebruikt als "amen". Het woord is verwant aan het Hebreeuwse woord voor geloven (aman). (De vertaling "voorwaar" komt veel vaker voor dan de vertaling "amen".)	Mat 5:18,26; 6:2,5,13,16; 8:10; 10:15,23,42; 11:11; 13:17; 16:28; 17:20; 18:3,13,18,19; 19:23,28; 21:21,31; 23:36; 24:2,34,47; 25:12,40,45; 26:13,21,34; 28:20

[1] "Het Nieuwe Testament: Staten vertaling met Strong-coderingen, Grieks-Nederlands Lexicon", blz. 521

W - Z

woord	andere vertalingen en / of uitleg	vindplaatsen
waardevol	waardevol, juist, goed, mooi	Mat 3:10; 5:16; 7:17,18,19; 12:33; 13:8,23,24,27, 37,38,45,48; 15:26; 17:4; 18:8,9; 26:10,24
wee	wee, pijn, smart	Mat 24:8
wereld	(Grieks) kosmos, ordelijk samenstel, versiering, geheel aan voorzieningen	Mat 4:8; 5:14; 13:35,38; 16:26; 18:7; 24:21; 25:34; 26:13
wildernis	wildernis, eenzame <i>plaats</i> , verlaten <i>gebied</i> , onbewoond <i>gebied</i> , woestijn In de verreweg de meeste Nederlandse vertalingen wordt dit woord als "woestijn" vertaald. In Engelse vertalingen komt de vertaling "wildernis" vaker voor. Dit woord betekent "eenzame", "verlaten" of "onbewoond". Dit kan dus elk onbewoond gebied betekenen. In deze vertaling is er voor "wildernis" gekozen.	Mat 3:1,3; 4:1; 11:7; 14:13,15; 23:38; 24:26
winter	(letterlijk) stromende (regen), regen(seizoen), winter In Israël zijn er, vooral in de hooggelegen gebieden, koude en regenachtige winters. (Om deze redenen was het moeilijk voor de Israëlieten om te vluchten voor hun vijanden in de winter).	Mat 16:3; 24:20
woord	woord, uitspraak, iets wat gezegd wordt	Mat 4:4; 5:11; 12:36; 18:16; 26:75; 27:14
ziel	(Grieks) psyche, adem, ziel, leven Een ziel betekent een mens of dier, of het leven van een mens of een dier. Een mens <i>heeft</i> geen ziel, maar een mens <i>is</i> een ziel.	Mat 2:20; 6:25; 10:28,39; 11:29; 12:18; 16:25,26; 20:28; 22:37; 26:38
zondigen	(letterlijk) zonder deel zijn, zondigen, zonde begaan, zonder aandeel zijn, het doel missen	Mat 18:15,21; 27:4
zuiver	(letterlijk) niet vervlochten, eenvoudig, zuiver, (mogelijk) gefocust	Mat 6:22

Legenda bij studienotities

Griekse basisteksten:

BZ	Byzantijnse/meerderheidstekst van 2000 (Bewerkt door Maurice A. Robinson en William G. Pierpont. Gebaseerd op von Sodens apparatus.)
TR	Textus Receptus van 1550 en 1894 (Door Desiderius Erasmus. Bewerkt door Robert Estienne.)
TR1550	Textus Receptus van 1550 ^[a] (Door Desiderius Erasmus. Bewerkt door Robert Estienne.)
TR1894	Textus Receptus van 1894 (Door Desiderius Erasmus. Bewerkt door Robert Estienne, en F.H.A. Scrivener.)
NA27{A-D}	De 27 ^e editie van de Griekse tekst van Nestle en Aland (1993) (Door Kurt Aland en Eberhard Nestle.) De tekst is hetzelfde als 4 ^e editie van de United Bible Societies tekst (UBS4). In het geval van de UBS4 tekst bevat het apparatus ook een beoordeling van het niveau van zekerheid van de lezing: {A} zeker {B} bijna zeker {C} moeilijk te bepalen {D} zeer moeilijk te bepalen. Waar de lezing is vermeld in UBS4, is de markering voor het niveau van zekerheid ook aangegeven als NA27{A}, NA27{B}, NA27{C}, NA27{D}.
WH	De Griekse tekst van Westcott en Hort (1881) (Door Brooke Foss Westcott en Fenton John Anthony Hort.)
TD8	De 8 ^e editie van de Griekse tekst van Tischendorf (1872) ^[b] (Door Constantin von Tischendorf.)

Bijbelvertalingen:

LXX	Septuaginta, de oude Griekse vertaling van het "Oude Testament" (De tekst ervan is vooral van belang bij aanhalingen van woorden uit Oude Testament.)
NBG51	Nederlands Bijbel Genootschap vertaling van 1951
SV1977	Staten vertaling van 1977
VW95	Willibrord vertaling van 1995
NW	Nieuwe Wereld vertaling (2006)
NBV	Nieuwe Bijbelvertaling (2007)
HSV	Herziene Staten vertaling (2010)
RBV	Regenboog Bijbelvertaling (2013, deze vertaling)

Wanneer de traditionele vertaling ook anders vertaald kan worden:

basistekst	Een (precieze) vertaling van de Griekse basistekst.
traditie	Een aantal woorden dat uit traditie op een bepaalde manier wordt vertaald, terwijl een andere vertaling ook mogelijk is. (De vertaling is hetzelfde gebleven als die van oude invloedrijke vertalingen, zoals de Staten vertaling van 1637.)

Tekst markeringen:

<i>ondersteunde woorden</i>	Vertaalde woorden die niet expliciet in de Griekse tekst voorkomen, maar zijn toegevoegd om grammaticaal correcte Nederlandse zinnen te vormen.
<i>[ondersteunende woorden]</i>	Vertaalde woorden die niet expliciet in de Griekse tekst voorkomen, maar zijn toegevoegd voor om de tekst begrijpelijker te maken.
<i>[[in Griekse basistekst tussen dubbele haken]]</i>	Vertaalde woorden die in de aangegeven Griekse basistekst tussen dubbele haken staan. Wat aangeeft dat het onzeker was voor de samensteller(s) van de basistekst(en), of de woorden oorspronkelijk zijn. (Als er haken om de afkorting een basistekst zelf staan, betekent dit dat de vet gedrukte woorden in de daarop volgende tekst in de basistekst tussen haken staan.)
<i>[[[in Griekse basistekst tussen driedubbele haken]]]</i>	Vertaalde woorden die in de aangegeven Griekse basistekst tussen driedubbele haken staan. Wat aangeeft dat de woorden voor de samensteller(s) van de basistekst(en) niet oorspronkelijk worden geacht. (Vooral bij zeer oude, ingeschatte toevoegingen, van wat langere frases, maar komt maar een enkele keer voor).
verschillen in Griekse basisteksten	Vertaalde woorden die overeenkomen met verschillen in de Griekse basistekst zijn vet gedrukt . (Verschillen in normaal gedrukte woorden, hoewel ze kunnen afwijken, representeren geen verschillen in de Griekse basistekst.)

Beoordelingen:

Bij alle verschillen in de Griekse basisteksten die ook tot verschillen in de vertaling leiden wordt vermeld in welke van de manuscripten de verschillende lezingen voorkomen. (Voor zover de gegevens beschikbaar waren. Voor minder belangrijke afwijkingen worden er vaak wat minder manuscripten vermeld.)

De gegevens over de verschillende lezingen van manuscripten zijn o.a. samengesteld met:

- The Center for New Testament Textual Studies NT Critical Apparatus (2004)
- New Testament Manuscripts by type of manuscript bewerkt door Richard Wilson
- A Textual Commentary on the Greek Gospels door Wieland Willker (8^e editie, 2011)
- Tischendorfs kritisch apparatus

Deze gegevens over de verschillende lezingen van de manuscripten zijn vervolgens beoordeeld om te kunnen bepalen welke lezing waarschijnlijk oorspronkelijk is en in de vertaling diende te worden gebruikt, en om de waarschijnlijk onjuiste lezingen te markeren.

Markeringen bij verschillende lezingen basisteksten:

X		kleine	fout in ... (doelend op kleine verschillen, die geen wezenlijk verschil in de vertaling geven)
XX			fout in ... (doelend op middelgrote verschillen, van één tot drie Griekse woorden)
XXX		grote	fout in ... (doelend op grote verschillen, van meer dan drie Griekse woorden)
X(XX)	vrijwel	zeker	fout in ...
X(XX)?	zeer	waarschijnlijk een	fout in ...
X(XX)??		waarschijnlijk een	fout in ...
X(XX)???	enigszins	waarschijnlijk een	fout in ...
B			Markering voor een verschil in de betekenis bij een waarschijnlijke fout.
!			Markering voor de belangrijkste of interessantste studienotities.

^[a] De verschillen tussen TR1550 en TR1894 zijn zeer gering.

^[b] Omdat TD8 niet significant afwijkt van WH worden de lezingen van TD8 alleen weergegeven voor het boek Mattheüs.

Overzicht ingeschatte fouten in Griekse basisteksten – Mattheüs

De volgende tabel geeft een overzicht van de ingeschatte fouten in de verschillende Griekse basisteksten van het boek Mattheüs (de fouten zijn geteld uit de markeringen van waarschijnlijk onjuiste lezingen van de basisteksten in de studienotities op bladzijde 46-117^[a]). Waar alle verschillen die tot een andere vertaling leiden zijn onderzocht, zeer kleine verschillen die niet tot een andere vertaling leiden zijn zelden onderzocht.)

Mattheüs ingeschatte fouten:

Griekse basistekst	XXX	XX	X	B	vrijwel zekere fouten score	XXX?	XX?	X?	B?	zeer waarschijnlijke fouten score	vrijwel zekere + zeer waarschijnlijke fouten score	XXX??(?)	XX??(?)	X??(?)	B??(?)	waarschijnlijke fouten score	totaal fouten score	
BZ	1	8	12	1	32 (1B) (+ 52%)		13	14	1	40 (1B)	72 (2B)			19	15	2	53 (2B)	125 (4B)
TR1894	3	14	30	3	70 (3B) (+233%)		15	20	1	50 (1B)	120 (4B) (+ 67%)			16	16	1	48 (1B)	168 (5B) (+ 34%)
TR1550	3	14	33	2	73 (2B) (+248%)		15	21	1	51 (1B)	123 (3B) (+ 71%)			17	17	2	51 (2B)	174 (5B) (+ 39%)
NA27		4	13	2	21 (2B)		4	43	39	13	141 (13B)	3	43	55	3	153 (3B)	315 (18B) (+152%)	
TD8		26	40	5	92 (5B) (+338%)	5	62	49	15	193 (15B)	285 (20B) (+296%)	3	43	59	2	157 (2B)	442 (22B) (+254%)	
WH		29	47	6	105 (6B) (+400%)	6	53	55	15	185 (15B)	290 (21B) (+303%)	4	46	58	3	166 (3B)	456 (24B) (+264%)	

(In de scores zijn XXX, XXX?, XXX?? 4 keer meegeteld en XX, XX?, XX?? 2 keer meegeteld.)

Conclusie van het overzicht ingeschatte fouten in Griekse basisteksten

De cijfers van het bovenstaande overzicht kunnen op meerdere manieren worden geëvalueerd. De vrijwel zekere fouten score kan worden geëvalueerd, de vrijwel zekere + zeer waarschijnlijke fouten score kan worden geëvalueerd, en de totale fouten score kan worden geëvalueerd.

Primair is de vrijwel zekere + zeer waarschijnlijke fouten score geëvalueerd. Volgens deze inschatting is de betrouwbaarste tekst voor het boek Mattheüs de recent samengestelde Byzantijnse/meerderheidstekst (BZ – 2000). Minder betrouwbaar is de Textus Receptus (van 1894 en 1550), met ongeveer 70% meer ingeschatte fouten. Nog wat minder betrouwbaar is de tekst van Nestle-Aland (NA27 – 1993), met 125% meer ingeschatte fouten. Duidelijk het minst betrouwbaar zijn de 8^e editie van de tekst van Tischendorf (1872) en de tekst van Westcott-Hort (1881), met ongeveer 300% meer ingeschatte fouten.

Daarbij bestaat er ook een verschil tussen de ingeschatte fouten in de Byzantijnse/meerderheidstekst en de Textus Receptus ten opzichte van de ingeschatte fouten in de tekst van Nestle-Aland, de tekst van Tischendorf en de tekst van Westcott-Hort. De ingeschatte fouten in de Byzantijnse/meerderheidstekst en de Textus Receptus zijn vooral harmonisaties (met parallelle verslagen of soortgelijke verzen) en kleine toevoegingen om de context te verduidelijken, bijvoorbeeld: de toevoeging van het onderwerp zelfstandig naamwoord uit een vorige zin). Deze ingeschatte fouten leiden in minder gevallen tot een verarming van de tekst of een (subtiele) verschil in betekenis (BZ: 2B van 72 = 2,8%; TR1894: 4B van 120 = 3,3%; TR1550: 3B van 123 = 2,4%). De ingeschatte fouten in de tekst van Nestle-Aland, de tekst Tischendorf en de tekst van Westcott-Hort zijn vaak het ontbreken van woorden, welke in sommige gevallen belangrijk zijn voor de betekenis van het vers. Deze ingeschatte fouten leiden in bijna 3 keer het aantal gevallen tot een verarming van de tekst of een (subtiele) verschil in betekenis (NA27: 15B van 162 = 9,3%; TD8: 20B van 285 = 7,0%; WH: 21B van 290 = 7,2%).

(Als alleen de vrijwel zekere ingeschatte fouten wordt geëvalueerd, dan is de tekst van Nestle-Aland (NA27 – 1993) duidelijk het meest betrouwbaar, gevolgd door: de Byzantijnse/meerderheidstekst (BZ – 2000) met meer dan 50% meer ingeschatte fouten. Veel minder betrouwbaar is de Textus Receptus met ongeveer 240% meer ingeschatte fouten, de tekst van Tischendorf (1872) met meer dan 330% meer ingeschatte fouten, de tekst van Westcott-Hort (1881) met 400% meer ingeschatte fouten.

Als de totale ingeschatte fouten wordt geëvalueerd, dan is de Byzantijnse/meerderheidstekst (BZ – 2000) het meest betrouwbaar, gevolgd door: de Textus Receptus met ongeveer 35% meer ingeschatte fouten. Minder betrouwbaar is de tekst van Nestle-Aland (NA27 – 1993) met meer dan 150% meer ingeschatte fouten. En duidelijk het minst betrouwbaar de tekst van Tischendorf (1872) en de tekst van Westcott-Hort (1881) met meer dan 250% meer ingeschatte fouten.)

Alle onderzochte basisteksten bevatten volgens deze beoordeling nog veel waarschijnlijke fouten. De oorzaken hiervan worden hier kort uiteengezet.

De samenstellers van de Textus Receptus 1550 hadden slecht enkele manuscripten om te vergelijken, waarvan de meeste relatief late manuscripten waren. De Textus Receptus van 1894 is enkel een enigszins verbeterde versie van de Textus Receptus van 1550 en wijkt maar op enkele plaatsen van de veel oudere uitgave af.

Tischendorf (1872) en Westcott-Hort (1881) hadden beschikking over meer gegevens, maar ze hebben zich te veel laten leiden door slechts twee oude Alexandrijnse manuscripten: codex Sinaiticus en codex Vaticanus (die door Tischendorf waren ontdekt), ook hebben ze soms te veel gewicht gegeven aan nogal subjectieve, zogenaemde interne, bewijzen, een mening over welke variant lezing waarschijnlijk oorspronkelijk moet zijn, door bijvoorbeeld te bedenken welke variant de andere variant kan verklaren, of welke variant waarschijnlijk overgenomen is van vergelijkbare verzen.

De 27^e editie van de tekst van Nestle-Aland is samengesteld door Eberhard Nestle en werd voor het eerst gepubliceerd in 1875, hij had bij het samenstellen beschikking over veel gegevens. De tekst is ook duidelijk beter dan de teksten van Tischendorf en Westcott-Hort, omdat de meeste van de duidelijkste fouten zijn hersteld naar de lezing van de Byzantijnse tekst. Maar van algehele theorie dat de Egyptische/Alexandrijnse manuscripten het belangrijkste worden geacht is echter niet afgeweken, waardoor op veel plaatsen ook de 27^e editie van de tekst van Nestle-Aland lezingen bevat die enkel gebaseerd zijn op slechts een kleine minderheid van de oude manuscripten. Ook is er in de tekst van Nestle-Aland, net als Westcott-Hort, soms te veel gewicht gegeven aan subjectieve, interne, bewijzen. In plaats van het oordeel voornamelijk te laten afhangen van zogenoemd extern bewijs: het aantal en de datering van de manuscripten waarin de lezing voorkomt.

De beoordeelde fouten in de Byzantijnse/meerderheidstekst (2000) komen van plaatsen waar deze tekst tegen de lezing van de meerderheid van de oudste manuscripten in gaat. Robinson en Pierpont hebben het apparaat van Hermann von Soden (1911) gebruikt. Hermann von Soden had de manuscripten ingedeeld in groepen. Robinson en Pierpont volgden de groep (en subgroepen) van de Byzantijnse tekst (von Sodens K(Koine)-groep), om de Byzantijnse tekst te reconstrueren, en hebben niet onderzocht wat de lezing is van de meerderheid van alle van de oudste manuscripten.

Over de methode van beoordelen

De beoordelingen van de gegevens zijn gemaakt door de samensteller van dit document. Beoordelingen over wat de waarschijnlijke fouten zijn bij verschillende lezingen van verschillende grondteksten, die hierboven in een overzicht zijn gezet, zijn altijd arbitrair. Enkel bij een deel van de verschillen is het heel duidelijk welke lezing de juiste is, maar bij veel van de verschillen moet er een inschatting worden gemaakt. De beoordelingen zijn mede om deze reden in drie categorieën ingedeeld: vrijwel zekere ingeschatte fouten, zeer waarschijnlijke ingeschatte fouten en waarschijnlijke ingeschatte fouten. (Bij vrijwel zekere ingeschatte fouten bleek uit het onderzoek van manuscripten van voor de 10^e eeuw duidelijk dat een bepaalde afwijkende lezing zeer weinig ondersteuning heeft. Bij zeer waarschijnlijk ingeschatte fouten was het minder duidelijk. En bij waarschijnlijk ingeschatte fouten was het veel minder duidelijk. In gevallen wanneer lezingen ongeveer evenveel ondersteuning hebben, is geen van de lezingen gemarkeerd als waarschijnlijke fout.)

In het algemeen tracht een onderzoeker de waarschijnlijk oorspronkelijk lezing te bepalen door overzichten van oude manuscripten die verschillende lezingen bevatten met elkaar te vergelijken. Andere factoren die worden afgewogen zijn: de mogelijke oorzaak van het verschil, en welke lezing waarschijnlijk de juiste is in de context. Of een lezing als waarschijnlijk oorspronkelijk wordt beoordeeld is afhankelijk van de visie en gebruikte methode van de onderzoeker.

Er is hier onderzocht welke lezing het meeste voorkomt in de manuscripten door de eeuwen heen (zonder onderscheid te maken vanwege het teksttype, of (sub)groep, waartoe manuscripten gemeend worden te behoren), door zowel te kijken naar de lezing van de oudste manuscripten als de lezing van de meerderheid van de manuscripten. Als een lezing alleen in enkele van de oudste manuscripten (4^e - 6^e eeuw) voorkomt dan wordt de lezing als waarschijnlijk niet oorspronkelijk gezien. Maar ook als een lezing bijna niet in de oudste manuscripten (4^e - 6^e eeuw) voorkomt dan wordt de lezing als waarschijnlijk niet oorspronkelijk gezien. Bij het ontbreken van woorden is er ook nog bekenen of de woorden een harmonisatie kunnen zijn met de parallelle evangelie verslagen en soortgelijke verzen of andere toevoegingen om de context te verduidelijken verduidelijken, echter is er voor de beoordeling niet te veel waarde gehecht aan zulke, zogenaemde interne, bewijzen.

De meerderheid van de tekstcritici van de afgelopen 150 jaar hebben het Alexandrijnse teksttype als uitgangspunt genomen, en hebben aan de Egyptische/Alexandrijnse manuscripten, welke een kleine minderheid vormen, het meeste gewicht gegeven. Omdat sinds Hort (1882) de dominante theorie in tekstonderzoek van het Nieuwe Testament is dat het Byzantijnse teksttype pas in de 4/5^e eeuw is ontstaan, als een samenvoeging van afwijkende lezingen van manuscripten van de andere teksttypen. Omdat er vanuit dit uitgangspunt wordt beredeneerd, wordt er vaak een volgende beoordeling gemaakt: wij kunnen geen reden bedenken voor een omissie (weglating) in enkele van de oudste (Egyptische/Alexandrijnse) manuscripten, het is daarom waarschijnlijk een harmonisatie, in vele (Byzantijnse) manuscripten, want dezelfde woorden komen ook voor in de parallelle verzen van Markus, Lukas of Johannes (, of bij aanhalingen van het Oude Testament in de verzen van de Septuagint). Deze redenering maakt het mogelijk om te kiezen voor de lezing van een (zeer) kleine minderheid van de manuscripten.

Vele kleine weglatingen in enkele manuscripten kan wel verklaart worden: doordat afschrijvers, zeker in het geval wanneer de tekst werd gedictieerd, makkelijk bepaalde niet noodzakelijke woorden kunnen zijn vergeten op te schrijven. Een minderheid van de tekstcritici redeneren (daarom) andersom, zij bezien het Alexandrijnse teksttype, als een gedegenereerd tekst welke lokaal, in Egypte, gedurende een periode de overhand had. Waarvan de gevonden manuscripten logischerwijs het oudste zijn vanwege het gunstige klimaat voor preservatie van Egypte. Zij bezien de grote meerderheid van manuscripten die over een groter geografisch gebied verspreid waren, hoewel het over het algemeen iets latere manuscripten zijn (dan de Egyptische/Alexandrijnse codex Sinaiticus en codex Vaticanus en papyri fragmenten), als de Originele Tekstvorm bevattend.

Het is een valide argument om te veronderstellen dat de meest originele tekst gevonden kan worden in de oudste manuscripten. Maar wanneer specifieke lezingen van enkele van de oudste manuscripten, meestal bijna geen ondersteuning hebben in alle andere manuscripten; dan lijkt het meer redelijk om te veronderstellen dat enkele van de oudste (Egyptische/Alexandrijnse) manuscripten een tekst van slechte kwaliteit bevatten, dan dat alle andere manuscripten een tekst van slechte kwaliteit bevatten.

Als uitgangspunt voor deze vertaling is de Byzantijnse/meerderheidstekst genomen, omdat dit in principe een reconstructie is van de tekst die door afschrijvers door de eeuwen heen aan de latere generaties is doorgegeven. Er is respect getoond voor de tekst die door de eeuwen heen is doorgegeven, het werk van de meerderheid van de afschrijvers, door enkel wanneer het redelijk duidelijk is dat een lezing van de Byzantijnse/meerderheidstekst weinig ondersteuning heeft in de de oudste manuscripten er van te wijken. Er is getracht om consequent aan dit beoordelingsprincipe vast te houden, zodat de tekst kan worden gezien als een revisie van de Byzantijnse/meerderheidstekst.

^[a] Woorden die in Griekse basisteksten tussen dubbele haken staan, voor de samensteller(s) onzeker worden geacht, zijn niet meegerekend als fouten. Woorden die tussen driedubbele haken staan, voor de samensteller(s) niet oorspronkelijk worden geacht, worden indien de woorden waarschijnlijk zijn, wel meegerekend. Haken komen voor op sommige plaatsen in BZ, NA27 en WH.

Manuscripten van het Nieuwe Testament

Er zijn vele oude manuscripten bekend die (delen van) het Nieuwe Testament bevatten:

- 127 papyri 2^e tot 8^e eeuw
- 322 majuskels (of uncialen) 3^e tot 10^e eeuw
- 2882 minuskels 9^e tot 18^e eeuw
- 2436 lectionaries 4^e tot 18^e eeuw
- oude vertalingen in het Latijn, Syrisch, Koptisch, Armeens, Ethiopisch, Georgisch, Gotisch en Slavisch (vanaf de 4^e eeuw)
- aanhalingen door vroege Christelijke schrijvers (vanaf de 2^e eeuw)

De papyri, majuskels en minuskels zijn Griekse afschriften (van delen) van het Nieuwe Testament.

De papyri zijn manuscripten geschreven op papyrus. Het zijn de oudste manuscripten, en dateren van de 2^e tot 8^e eeuw. De papyri zijn voornamelijk gevonden in Egypte, zeer waarschijnlijk vanwege het gunstige klimaat voor preservatie. De papyri bevatten, over het algemeen, slecht kleine gedeelten van het Nieuwe Testament.

De majuskels, zijn Griekse afschriften die in alle hoofdletters zijn geschreven. Over het algemeen zijn het iets latere manuscripten dan de papyri, en dateren van de 3^e tot 10^e eeuw. De majuskels bevatten, over het algemeen, grotere gedeelten van het Nieuwe Testament dan de papyri.

De minuskels, zijn Griekse afschriften die in alle kleine letters zijn geschreven zijn. Het zijn latere manuscripten dan de papyri en de majuskels, en dateren van de 9^e tot 18^e eeuw. De minuskels bevatten, over het algemeen, grote delen van het Nieuwe Testament of zelfs het volledige Nieuwe Testament. Er zijn meer dan 6x zoveel minuskels dan papyri en majuskels bij elkaar.

De lectionaries zijn manuscripten die in kerken werden gebruikt en Bijbellezingen bevatten. De lectionaries zijn er zowel in majuskel schrift als in minuskel schrift. De lectionaries dateren van de 4^e tot 18^e eeuw. Er zijn bijna evenveel lectionaries als minuskels. Echter in vergelijking zijn maar weinigen tekstkritisch onderzocht.

Naast Griekse manuscripten zijn er ook nog vele manuscripten van oude vertalingen in het Latijn, Syrisch, Koptisch, Armeens, Ethiopisch, Georgisch, Gotisch, Slavisch, welke dateren vanaf de 4^e eeuw.

Ook zijn er nog vele manuscripten met aanhalingen van Schriftplaatsen van het Nieuwe Testament van vroege Christelijke schrijvers (die vaak "kerkvaders" worden genoemd) in verschillende talen, welke dateren vanaf de 2^e eeuw.

Manuscripten – Mattheüs, van 10^e eeuw en ouder

Hieronder volgt een overzicht van alle (thans bekende) manuscripten die dateren tussen van 10^e eeuw en ouder die (delen van) het boek Mattheüs bevatten. (Ook zijn er nog enkele veel vermelde latere manuscripten in het overzicht opgenomen). Sommige manuscripten bevatten het hele boek Mattheüs, maar andere slechts (kleine) gedeelten.

Bij inhoud staat welke hoofdstukken of verzen van het boek Mattheüs het manuscript bevat.

Mattheüs betekent het volledige boek Mattheüs
 Evangeliën betekent de volledige vier boeken Mattheüs, Markus, Lukas, Johannes
 + betekent ook nog andere gedeelten van het Nieuwe Testament;
 Nieuwe Testament betekent het volledige Nieuwe Testament de boeken Mattheüs tot Openbaring.

In de kolom eeuw staat de eeuw waaruit het manuscript waarschijnlijk dateert. Hierbij wordt bijvoorbeeld de 4^e eeuw aangegeven als het manuscript gedateerd is tussen 326 – 375, en 4/5^e eeuw als het manuscript gedateerd is tussen 376 – 425.

In de kolom teksttype staat het (vermeende) teksttype van het manuscript: A = Alexandrijns, B = Byzantijnse, C = Caesareaanse, W = Westers, M = gemengd.

Griekse manuscripten van het boek Mattheüs:

Papyri	Beschrijving	Inhoud	Teksttype	Eeuw	Taal
P1	papyri	Mat 1:1-9,12,14-20	A	3 ^e	Grieks
P19	papyri	Mat 10:32-11:5	M/W	4/5 ^e	Grieks
P21	papyri	Mat 12:24-26,32-33	M	4/5 ^e	Grieks
P25	papyri	Mat 18:32-34;19:1-3,5-7,9-10		4 ^e	Grieks
P35	papyri	Mat 25:12-15,20-23	A/W	4 ^e	Grieks
P37	papyri	Mat 26:19-52	W	3/4 ^e	Grieks
P44	papyri	Mat 17:1-3,6-7;18:15-17,19;25:8-10;+	A	6/7 ^e	Grieks
P45	papyri	Mat 20:24-32;21:13-19;25:41-46;26:1-39;+	W/A	3 ^e	Grieks
P53	papyri	Mat 26:29-40;+	A	3 ^e	Grieks
P62	papyri	Mat 11:25-30	A	4 ^e	Grieks
P64 = P67	papyri	Mat 3:9,15;5:20-22,25-28;26:7-8,10,14-15,22-23,31-33	A	2/3 ^e	Grieks
P70	papyri	Mat 2:13-16,22-23;3:1;11:26-27;12:4-5;24:3-6,12-15	A	3 ^e	Grieks
P71	papyri	Mat 19:10-11,17-18	A	4 ^e	Grieks
P73	papyri	Mat 25:43;26:2-3	B	7 ^e	Grieks
P77	papyri	Mat 23:30-39	A	2/3 ^e	Grieks
P83	papyri	Mat 20:23-25,30-31;23:39;24:1,6	M	6 ^e	Grieks
P86	papyri	Mat 5:13-16,22-25	A	4 ^e	Grieks
P96	papyri	Mat 3:13-15	A	6 ^e	Grieks
P101	papyri	Mat 3:10-12,3:16-4:3	A	3 ^e	Grieks
P102	papyri	Mat 4:11-12,22-23	A	3/4 ^e	Grieks
P103	papyri	Mat 13:55-57,14:3-5	A	2/3 ^e	Grieks
P104	papyri	Mat 21:34-37,43,45?	W	2 ^e	Grieks
P105	papyri	Mat 27:62-64,28:2-5	A	5/6 ^e	Grieks
P110	papyri	Mat 10:13-14,25-27	A	4 ^e	Grieks
Majuskels	Beschrijving	Inhoud	Teksttype	Eeuw	Taal
Ⲁ 01	codex Sinaiticus	Evangeliën;+	A	4 ^e	Grieks
A (02)	codex Alexandrinus	Mat 25-28;20;+	M/B	5 ^e	Grieks
B (03)	codex Vaticanus	Evangeliën;+	A	4 ^e	Grieks
C (04)	codex Ephraemi Syri rescriptus	Mat 1:2-5;15;7:5-17;26;18:28-22;20;23:17-24;10;24:45-25;30;26:22-27;11;27:47-28;14;+	M	5 ^e	Grieks
D (05)	codex Bezae Cantabrigiensis	Mat 1:20-3:7;3:16-6:20;9:2-27;27:12-28;20;+	W	5 ^e	Grieks
E	codex Basilensis	Mattheüs;+	B	8 ^e	Grieks
F	codex Boreelianus	Mat 9:1-12:1; 12:44-13:55; 14:9-15:20; 15:31-20:18; 21:5-28;20;+	B	9 ^e	Grieks
G	codex Seidelianus I	Mat 6:6-7;25; 8:9-23; 9:2-28;18;+	B	9 ^e	Grieks
H	codex Seidelianus II	Mat 15:30-25;33; 26:3-28;20;+	B	9 ^e	Grieks
K	codex Cyprius	Evangeliën	B	9 ^e	Grieks
L	codex Regius	Mat 1:1-4;21;5:15-28;16;+	B/A	8 ^e	Grieks
M	codex Campianus	Evangeliën	B	9 ^e	Grieks
N	codex Petropolitanus Purpureus	Mat 1:24-2:7;2:20-3:4;6:24-7:15;8:1-24; 8:31-10:28; 11:4-12:40; 13:4-33; 13:41-14:6; 14:23-15:14; 15:31-16:7; 18:5-25; 19:6-13; 20:6-21:19; 26:57-65; 27:26-34;+	B	6 ^e	Grieks
O	codex Sinopensis	Mat 7:7-22;11:5-12;13:7-47;13:54-14:4;13-20;15:1-16;18;17:2-24;18:4-30; 19:3-10,17-25;20:9-21;5;21:12-22;7,15-14;22:32-23;35;24:3-12	B	6 ^e	Grieks
P	codex Guelferbytanus A	Mat 1:11-21;3:13-4:19;10:7-9;10:42-11:11;13:40-50;14:15-15:3;15:29-39;+	B	6 ^e	Grieks
S	codex Vaticanus 354	Evangeliën	B	10 ^e	Grieks
U	codex Nanianus	Evangeliën	B	9 ^e	Grieks
V	codex Mosquensis II	Mattheüs;+	B	9 ^e	Grieks
W	codex Washingtonianus I	Mattheüs;+	B	4/5 ^e	Grieks
X	codex Monacensis	Mat 6:10,11;7:1-9;20;9:34-11;24;12:9-16;28;17:14-18;25;19:22-21;13; 21:28-22;22; 23:27-24;24:23-35;25:1-30;26:69-27;12;+	B	10 ^e	Grieks
Y	codex Macedoniensis	Mat 9:11-10:35;11:5-28;20;+	B	9 ^e	Grieks
Z	codex Dublinensis	Mat 1:17-2:6;2:13-20;4:4-13;5:45-6;15;7:16-8;6;10:40-11:18;12:43-13:11;13:57-14:19; 15:13-23; 17:9-17;17:26-18;6; 19:4-12;19:21-28;20:7-21;8;21:23-30;21:37-45;22:16-25; 22:37-23;3;23:13-23;24:15-25;25:1-11;26:21-29;26:62-71	M/A	6 ^e	Grieks
Γ	codex Tischendorfianus IV	Mat 1:1-5;30;6:17-6:29;7:27-8:26;9:7-21;18;22:26-28;20;+	B	10 ^e	Grieks
Δ	codex Sangallensis	Mattheüs;+	B	9 ^e	Grieks
Θ	codex Coridethianus	Mat 1:9-21;4:4-17;5:4-28;20;+	C/B	9 ^e	Grieks
Π	codex Petropolitanus	Mat 1:1-3;12; 4:18-19;12; 20:2-28;20;+	B	9 ^e	Grieks
Σ	codex Rossanensis	Mattheüs;+	B	6 ^e	Grieks
Φ	codex Beratinus	Mat 6:4-7;25;8:8-18;22;19:4-28;20;+	B	6 ^e	Grieks
Ω	codex Athous Dionysiou	Mattheüs;+	B	9 ^e	Grieks

Majuskels	Beschrijving	Inhoud	Teksttype	Eeuw	Taal
047	majuskel	Mat 1:1-2:14; 3:13-28:10;+	B	8 ^e	Grieks
058	majuskel	Mat 18:18-19,22-23,25-26,28-29	M	4 ^e	Grieks
064 = 074 = 090	majuskel	Mat 14:19-35;15:2-8;25:15-26;3:26;17-39,59-70;27:7-30,44-56;28:11-20;+	B	6 ^e	Grieks
067	majuskel	Mat 14:13-16,19-23;24:37-25:1;25:32-45;26:31-45;+	M	6 ^e	Grieks
071	majuskel	Mat 1:21-24;1:25-2:2	A	5/6 ^e	Grieks
073 = 084	majuskel	Mat 14:19-35;15:2-8	A	6 ^e	Grieks
078	majuskel	Mat 17:22-18:3; 18:11-19; 19:5-14;+	M	6 ^e	Grieks
085	majuskel	Mat 20:3-32;2:3-16	A	6 ^e	Grieks
087 = 092b	majuskel	Mat 1:23-2:2;19:3-8;21:19-24;+	A	6 ^e	Grieks
089 = 092a	majuskel	Mat 26:2-19	A	6 ^e	Grieks
094	majuskel	Mat 24:9-21	A	6 ^e	Grieks
0102	majuskel	Mat 21:24-24:15;+	A	7 ^e	Grieks
0104	majuskel	Mat 23:7-22;+	B	6 ^e	Grieks
0106 = 0119	codex Tischendorfianus I	Mat 12:17-19,23-25;13:32;13:36-15:26;+	M/B	7 ^e	Grieks
0107	majuskel	Mat 22:15-23:14;+	M/B	7 ^e	Grieks
0116	majuskel	Mat 19:14-28;20:23-21:2;26:52-27:1;+	B	8 ^e	Grieks
0118	majuskel	Mat 11:27-28	?	8 ^e	Grieks
0120	majuskel	Mat 16:30-17:17; 17:27-29, 17:31-18:26	M	9 ^e	Grieks
0128	majuskel	Mat 25:32-37,40-42,44-45	M	9 ^e	Grieks
0133	codex Blenheimius	Mat 1:1-14;5:3-19;12:27-41;23:9-25;30;25:43-26:26;26:50-27:17;+	B	9 ^e	Grieks
0135	majuskel	Mat 25:35-26:2;27:3-17;+	B	9 ^e	Grieks
0136 = 0137	majuskel	Mat 13:46-52;14:6-13;25:9-16;25:41-26:1;+	B	9 ^e	Grieks
0138	majuskel	Mat 21:24-24:15	A	7 ^e	Grieks
0148	majuskel	Mat 28:5-19	M	8 ^e	Grieks
0160	majuskel	Mat 26:25-26,34-36	M	4/5 ^e	Grieks
0161	majuskel	Mat 22:7-46	M	8 ^e	Grieks
0164	majuskel	Mat 13:20-21	M	6/7 ^e	Grieks
0170	majuskel	Mat 6:5-6,8-10,13-15,17;+	M	5/6 ^e	Grieks
0171	majuskel	Mat 10:17-23,25-32;+	W	3/4 ^e	Grieks
0196	majuskel	Mat 5:1-11;+	?	9 ^e	Grieks
0197	majuskel	Mat 20:22-23,25-27;22:30-32,34-37	B	9 ^e	Grieks
0200	majuskel	Mat 11:20-21	M	7 ^e	Grieks
0204	majuskel	Mat 24:39-42,44-48	A	7 ^e	Grieks
0211	majuskel	Evangelien	B	7 ^e	Grieks
0212	majuskel	Mat 27:56-57;+	M	3 ^e	Grieks
0231	majuskel	Mat 26:75-27:1;27:3-4	M	4 ^e	Grieks
0233	majuskel	Mat 2-16;18-19;21-23;25-27;+	M/B	8 ^e	Grieks
0234	majuskel	Mat 28:11-15;+	A	8 ^e	Grieks
0237	majuskel	Mat 15:12-15,17-19	M	6 ^e	Grieks
0242	majuskel	Mat 8:25-9:2;13:32-38,40-46	M	4 ^e	Grieks
0248	majuskel	Mat 1,5-6;8-10;13;15-16;18,21	B	9 ^e	Grieks
0249	majuskel	Mat 25:1-9	M	10 ^e	Grieks
0250	codex Climaci Rescriptus	Mat 2:12-23;3:13-15;5:1-2;5:4;5:30-37;6:1-4;6:16-18;7:12;7:15-20;8:7;8:10-13;8:16-17; 8:20-21;9:27-31;9:36;10:5;12:36-37;12:43-45;13:36-46;26:75-27:2;27:11; 27:13-16;27:18;27:2;27:22-23;27:26-40;+	M	8 ^e	Grieks
0255	majuskel	Mat 26:2-9;27:9-16	B	9 ^e	Grieks
0257	majuskel	Mat 5,8;12-16;21-26;+	B	9 ^e	Grieks
0271	majuskel	Mat 12:27-39	A	9 ^e	Grieks
0275	majuskel	Mat 5:25-26,29-30	A	7 ^e	Grieks
0277	majuskel	Mat 14:22,28-29	?	7/8 ^e	Grieks
0281	majuskel	Mat 6-27	A	7/8 ^e	Grieks
0284	majuskel	Mat 26:75-27:7; 27:9-11,13-17; 28:15-18,20	?	8 ^e	Grieks
0286	majuskel	Mat 16:13-19;+	?	6 ^e	Grieks
0287	majuskel	Mat 1-8; 21; 22,1-3;+	?	6 ^e	Grieks
0293	majuskel	Mat 21:27-28,31-32;26:2-12	A	7/8 ^e	Grieks
0297	majuskel	Mat 1:1-14;5:3-19	?	9 ^e	Grieks
0298	majuskel	Mat 26:24-29	?	8/9 ^e	Grieks
0300	majuskel	Mat 20:2-17	?	6/7 ^e	Grieks
0307	majuskel	Mat 11:21-12:4;+	?	7 ^e	Grieks
0321	majuskel	Mat 14:13-16,19-23; 24:37-25:1,32-45	M	5 ^e	Grieks
Minuskels	Beschrijving	Inhoud	Teksttype	Eeuw	Taal
33 461 565 566 892 1080 1143 1295 1500	minuskel	Evangelien;+	B	9 ^e	Grieks
399 1424 2811	minuskel	Evangelien	B	9/10 ^e	Grieks
14 24 27 29 34 63 67 92 100 106 115 135 144 151 161 221 253 259 262 274 299 338 344 364 371 405 411 420 478 481 564 568 584 652 669 771 773 832 875 942 1055 1066 1076 1077 1078 1079 1110 1120 1166 1172 1203 1220 1223 1225 1281 1347 1351 1357 1378 1379 1392 1412 1421 1426 1452 1458 1507 1582 1662 1663 2324 2509 2790 2812	minuskel	Evangelien;+	B	10 ^e	Grieks
f1 = 1 118 131 209 1582	minuskel groep	Nieuwe Testament	C	10+ ^e	Grieks
f13 = 13 69 124 174 230 346 543 788 826 828 983 1689 1709	minuskel groep	Nieuwe Testament	C	11+ ^e	Grieks
Minuskels overige aanduidingen	Beschrijving	Inhoud	Teksttype	Eeuw	Taal
pc [#]	(pauci) enkele (van alle minuskels, # representeert het aantal)				Grieks
al [#]	(alii) andere				Grieks
pm [#]	(permulti) zeer veel andere				Grieks
Byz [#] ([#])	Groepsaanduiding voor manuscripten van het Byzantijnse teksttype, de meerderheidstekst.				Grieks
Byz ^{pt} ([#])	Een deel van de manuscripten van het Byzantijnse teksttype. (De lezing van het Byzantijnse teksttype is hier verdeelt.)				Grieks
m10+ [#]	Een aantal minuskels van later dan de 10 ^e eeuw. ^[a]			10+ ^e	Grieks
Lectionaries	Beschrijving	Inhoud	Teksttype	Eeuw	Taal
f1604	lectionarie	Evangelistarion	B	4 ^e	Grieks
f1043	lectionarie	Evangelistarion	B	5 ^e	Grieks
f1276	lectionarie	Evangelistarion	B	6 ^e	Grieks
f1353	lectionarie	Evangelistarion	B	7 ^e	Grieks
f1614	lectionarie	Evangelistarion	?	7/8 ^e	Grieks
f33 f135 f143 f269 f293 f316 f962 f965 f1602	lectionarie	Evangelistarion	B	8 ^e	Grieks
f846 f2321	lectionarie	Evangelistarion	B	8/9 ^e	Grieks
f17 f34 f46 f63 f64 f65 f66 f111 f127 f152 f182 f245 f246 f247 f248 f249 f286 f292 f312 f317 f368 f490 f663 f672 f805 f844 f845 f1345 f1349 f1350 f1358 f1575 f1599 f1637	lectionarie	Evangelistarion	B	9 ^e	Grieks
f294	lectionarie	Evangelistarion	?	9/10 ^e	Grieks
f1 f2 f5 f24 f36 f40 f42 f45 f47 f115 f116 f123 f130 f155 f183 f194 f205 f243 f244 f250 f251 f265 f284 f295 f296 f309 f514 f542 f770 f823 f847 f1014 f1231 f1346 f1386 f1504 f1598 f2005	lectionarie	Evangelistarion	B	10 ^e	Grieks
fAD	Lectionarie, Apostoliki Diakonia		B	1904	Griekse
Lectionaries overige aanduiding	Beschrijving	Inhoud	Teksttype	Eeuw	Taal
Lect	De meerderheid van de lectionaries.				Grieks
Lect ^{pt}	Een deel van de lectionaries. (De lezing van de lectionaries is hier verdeelt.)				Grieks
f10+ [#]	Een aantal lectionaries van later dan de 10 ^e eeuw. ^[a]			10+ ^e	Grieks

[a] Het aantal bekend hier niet het volledige aantal manuscripten dat de lezing bevat, maar het een aantal van de manuscripten dat bekeken is en deze lezing bevat.

Vertalingen van het boek Mattheüs:

Latijn	Beschrijving	Inhoud	Aantal ^[a]	Teksttype	Eeuw ^[b]	Taal
it	Vetus Latina, oud Italiaans		±50	W	4 ^e	Latijn
it ^a	codex Vercellensis	Evangelien	1	W	4 ^e	Latijn
it ^{aur}	codex Aureus	Evangelien	1	W	7 ^e	Latijn
it ^b	codex Veronensis	Evangelien	1	W	5 ^e	Latijn
it ^c	codex Colbertinus	Evangelien	1	W	12/13 ^e	Latijn
it ^d	codex Bezae	Evangelien	1	W	5 ^e	Latijn
it ^e	codex Palatinus	Evangelien	1	W	5 ^e	Latijn
it ^f	codex Brixianus	Evangelien	1	W	6 ^e	Latijn
it ^{f1}	codex Corbeiensis I	Mattheüs	1	W	8 ^e	Latijn
it ^{f2}	codex Corbeiensis II	Evangelien	1	W	5 ^e	Latijn
it ^{g1}	codex Sangermanensis	Mattheüs	1	W	8/9 ^e	Latijn
it ^h	codex Claromontanus V	Mat 3:15-14:33;18:20-28:20	1	W	5 ^e	Latijn
it ^k	codex Bobiensis	Mat 1:1-3:10;4:1-14:17;15:20-36;+	1	W/A	4/5 ^e	Latijn
it ^l	codex Rehderanus	Evangelien	1	W	8 ^e	Latijn
it ⁿ	codex Sangallensis 1394	Mat 17:1-5;17:14-18:20;19:20-21:3;26:56-60,69-74;27:62-28:3;28:8-20;+	1	W	5 ^e	Latijn
it ^q	codex Monacensis	Evangelien	1	W	6/7 ^e	Latijn
it ^{r1}	codex Usserianus Primus	Evangelien	1	W	7 ^e	Latijn
it ^{r2}	codex Usserianus II	Evangelien	1	W	8/9 ^e	Latijn
it ^s	codex Sangallensis 48	Evangelien	1	W	9 ^e	Latijn
it ^t	Fragmentum Monacense	Mat 9:17,30-37;10:1-5,7-10	1	W	5 ^e	Latijn
it ^u	Fragmenta Stuttgartensia	Mat 13:6-15,31-38;+	1	W	7 ^e	Latijn
it ^v		Evangelien	1	W	5 ^e	Latijn
vg	Vulgaat		±8000	W/B	4/5 ^e	Latijn
vg ^{cl}	Vulgaat, Clementine ed.				16/17 ^e	Latijn
vg ^{ww}	Vulgaat, Wordsworth-White ed.				19/20 ^e	Latijn
vg st	Vulgaat, Stuttgart ed.				20/21 ^e	Latijn
Syrisch^[c]						
syr ^c	Oud Syrisch Curetons		1	W/M	5 ^e	Syrisch
syr ^h	Syrisch Harclensis		±35	B/W	6/7 ^e	Syrisch
syr ^p	Syrisch Pesjitta		±350	B/W	5 ^e	Syrisch
syr ^{pal}	Syrisch Palestijns		3	C	6 ^e	Syrisch
syr ^s	Oud Syrisch Sinaitisch		1	A/W	5 ^e	Syrisch
syr = syr ^{c,h,p,al}	Syrische vertalingen			B/W	5-6/7 ^e	Syrisch
Koptisch						
cop ^{bo}	Koptisch Bohairic		?	A	4/5 ^e	Koptisch
cop ^{fay}	Koptisch Fayyumic		?	A	4 ^e	Koptisch
cop ^{sa}	Koptisch Sahidic		?	A	4 ^e	Koptisch
cop ^{mae}	Koptisch Midden Egyptisch	Mattheüs	1	?	4/5 ^e	Koptisch
cop = cop ^{bo,sa,fay,mae}	Koptische vertalingen		1	A	4-4/5 ^e	Koptisch
cop ^{mae2}	Koptisch Midden Egyptisch 2	Mat 6,7,14-17,22,28	1	?	4 ^e	Koptisch
Armeens						
arm	Armeense vertaling		±1250	C	5 ^e (9 ^e)	Armeens
Ethiopisch						
eth	Ethiopische vertaling		±300	?	6 ^e (13 ^e)	Ethiopisch
eth ^{ms}	Ethiopisch Parijs ms Et. 32			?	13 ^e	Ethiopisch
eth ^{pp}	Ethiopisch Pell Platt e Praetorius			?	19 ^e	Ethiopisch
eth ^{ro}	Ethiopisch Rome			?	16 ^e	Ethiopisch
Georgisch						
geo ¹	Georgische vertaling 1		1	C	9 ^e	Georgisch
geo ²	Georgische vertaling 2		2	C	10 ^e	Georgisch
geo ^A	Georgische vertaling 2A		1	C	10 ^e	Georgisch
geo ^B	Georgische vertaling 2B		1	C	10 ^e	Georgisch
geo = geo ^{1,2}	Georgische vertaling		3	C	5 ^e (9 ^e)	Georgisch
Gotisch						
goth	Gotische vertaling		±20	B	4 ^e (6 ^e)	Gotisch
Slavisch						
slav	Slavische vertaling		?	B	9 ^e (11 ^e)	Slavisch

[a] Aantal geeft aan of de vertaling één manuscript of meerdere manuscripten vertegenwoordigt. De aantallen die zijn gegeven zijn de aantallen van alle bekende oude manuscripten die door de vertalingen worden vertegenwoordigd, ongeacht de datering en welke gedeelten van het Nieuwe Testament deze bevatten.

[b] De datering van de vertalingen is niet altijd de datering van het oudste gevonden manuscript van de vertaling, maar kan ook de datering zijn van wanneer de vertaling oorspronkelijk is ontstaan, terwijl nu alleen nog latere kopieën bekend zijn. Op deze wijze dateert de Armeense vertaling oorspronkelijk uit de 5^e eeuw, terwijl het oudste gevonden manuscript van de Armeense vertaling uit de 9^e eeuw dateert. De Ethiopische vertaling uit de 6^e eeuw, terwijl de oudste gevonden manuscript niet veel ouder is dan de 13^e eeuw. De Georgische vertaling uit de 5^e eeuw, terwijl het oudste gevonden manuscript uit de 9^e eeuw dateert. De Gotische vertaling uit de 4^e eeuw, terwijl het oudste gevonden manuscript uit de 6^e eeuw dateert. De Slavische vertaling uit de 9^e eeuw, terwijl het oudste gevonden manuscript uit de 11^e eeuw dateert.

[c] De Syrische vertalingen worden gezien als de oudste vertalingen van de Griekse tekst van het Nieuwe Testament, waarvan syr^c, syr^p, syr^s wordt gemeend een tekst te bevatten welke dateert van 2/3^e eeuw (ouder dan Codex Vaticanus en Codex Sinaiticus). Waarmee de Syrische vertalingen belangrijk zijn voor de afweging bij veronderstelde latere toevoegingen.

Aanhalingen door vroege christelijke schrijvers:

Schrijver	Teksttype	Eeuw	Taal	Schrijver	Teksttype	Eeuw	Taal
2Clement	W	2 ^e	Grieks	Julianus of Toledo	B	7/8 ^e	Latijn
Acacius	B	4 ^e	Grieks	Julius	W	4 ^e	Latijn
Acacius-Meltene	B	5 ^e	Grieks	Julius Cassianus	B	2 ^e	Grieks
Acts of Pilate	B	4 ^e		Justin	W	2 ^e	Grieks
Acts of Thomas	B	3 ^e	Syrisch	Juvenius	W	4 ^e	Latijn
Adamantius	B	4 ^e	Grieks	Leo	B	5 ^e	
Africanus	B	3 ^e		Leontius	B	6 ^e	Grieks
Alexander	B	4 ^e	Grieks	Letter of Hymenaeus	W	3 ^e	Grieks
Ambrose	W	4/5 ^e	Latijn	Liber Graduum	B	3/4 ^e	Syrisch
Ambrosiaster	W	4 ^e	Latijn	Liberatus	B	6 ^e	
Ammon	B	4 ^e	Grieks	Macarius/Symeon	B	4/5 ^e	Grieks
Ammonas	B	4 ^e	Grieks	Macrobius	B	4 ^e	
Ammonius-Alexandria	B	5/6 ^e	Grieks	Manes	B	3/4 ^e	
Amphilochius	B	4/5 ^e	Grieks	Manicheans	B	3 ^e	
Anastasius	B	7/8 ^e		Marcellus	B	4 ^e	Grieks
Anastasius-Sinaïta	B	8 ^e ?		Marcion	W	2 ^e	Grieks
Andrew	B	6/7 ^e	Grieks	Marcus	B	2 ^e	Grieks
Andrew-Crete	B	8 ^e	Grieks	Marcus Eremita	B	5 ^e	Grieks
Ansbert	B	7 ^e		Marius Mercator	B	5 ^e	
Anthony	B	7/8 ^e		Maternus	W	4 ^e	Latijn
Antiochus	B	6/7 ^e		Maximinus	W	5 ^e	Latijn
Aphraates	B	4 ^e	Syrisch	Maximus	W	4/5 ^e	Latijn
Apollinaris	B	4/5 ^e	Grieks	Maximus-Confessor	B	7 ^e	Grieks
Apostolic Canons	B	4 ^e	Grieks	Meletius	B	4/5 ^e	Grieks
Apostolic Constitutions	B	4/5 ^e	Grieks	Methodius	W	3 ^e	Grieks
Apringius	B	5 ^e	Latijn	Naassenes	W	2/3 ^e	Grieks
Archelaus	B	3/4 ^e		Nestorianus	B	4/5 ^e	Grieks
Arethas	B	9/10 ^e	Grieks	Nestorius	B	5 ^e	Grieks
Arians	B	4 ^e	Grieks	Niceta	W	4/5 ^e	
Aristides	B	2 ^e		Nilus	B	5 ^e	Grieks
Arius	B	4 ^e	Grieks	Nonnus	B	5 ^e	
Arnobius	B	5 ^e	Latijn	Novatian	W	3 ^e	Latijn
Arsenius	B	5 ^e	Grieks	Oecumenius	B	6 ^e	Grieks
Asterius	B	4 ^e	Grieks	Oprattus	W	4 ^e	Latijn
Asterius-Amasea	B	4/5 ^e	Grieks	Origen	A/C	3 ^e	Latijn
Athanasius	A	4 ^e	Grieks	Orosius	B	4/5 ^e	Latijn
Athenagoras	W	2 ^e	Grieks	Orsiesius	B	4/5 ^e	Grieks
Augustine	W	5 ^e	Latijn	Pachomius	B	4 ^e	Grieks
Barsalibi	B	12 ^e	Syrisch	Pacian	W	4/5 ^e	Latijn
Basil	B	4/5 ^e	Grieks	Palladius	B	5 ^e	
Basil-Ancyra	B	4 ^e	Grieks	Pamphilus	B	3/4 ^e	
Basilidians	W	2 ^e	Grieks	Papias	B	2 ^e	Grieks
Beatus	B	8/9 ^e	Latijn	Paschal Chronicle	B	7 ^e	
Bede	B	8 ^e	Latijn	Paul-Emsa	B	5 ^e	Grieks
Caelestinus	W	4 ^e	Latijn	Paulinus-Nola	W	5 ^e	Latijn
Caesarius	B	6 ^e	Latijn	Pelagius	W	4/5 ^e	Latijn
Caesarius-Nazianzus	B	4 ^e		Perateni	W	2/3 ^e	Grieks
Carpocrates	B	2 ^e		Peter-Alexandria	B	3/4 ^e	Grieks
Cassian	W	5 ^e	Latijn	Peter-Laodicea	B	6 ^e	
Cassiodorus	B	6/7 ^e	Latijn	Petilianus	W	4/5 ^e	Latijn
Celsus	W	2/3 ^e	Grieks	Philo-Carpasia	B	4 ^e	Grieks
Chromatius	W	4/5 ^e	Latijn	Phoebadius	W	4/5 ^e	Latijn
Chrysostom	B	4/5 ^e	Grieks	Photius	B	9/10 ^e	
Claudius	B	9 ^e	Latijn	Pierius	B	3/4 ^e	
Clement	W	2/3 ^e	Grieks	Polycarp	W	2 ^e	
Cosmas	B	6 ^e		Polychronius	B	5 ^e	Grieks
Cyprian	W	3 ^e	Latijn	Polycrates	B	2/3 ^e	Grieks
Cyril	A	5 ^e	Grieks	Porphyry	B	3/4 ^e	Grieks
Cyril-Jerusalem	C	4/5 ^e	Grieks	Possidius	B	5 ^e	Latijn
de Promissionibus	B	5 ^e		Primus	B	6 ^e	Latijn
Diadochus	B	5 ^e	Grieks	Priscillian	W	4/5 ^e	Latijn
Didache	W	2 ^e	Grieks	Proclus	B	5 ^e	Grieks
Didascalia	B	3 ^e	Grieks	Procopius	B	6 ^e	
Didymus	A	4/5 ^e	Grieks	Ps-Ambrose	B	6 ^e	Latijn
Diodore	B	4/5 ^e	Grieks	Ps-Asterius	B	4 ^e	Grieks
Diognetus	B	2 ^e	Grieks	Ps-Athanasius	B	6 ^e	Grieks
Dionysius	W	3 ^e	Grieks	Ps-Augustine	B	?	
Doucetsists	B	2/3 ^e	Grieks	Ps-Chrysostom	B	6 ^e	Grieks
Druthmarus	B	9 ^e		Ps-Clement	W	3 ^e	Latijn
Ephraem	W	4 ^e	Syrisch	Ps-Clementines	B	4 ^e	Grieks
Epiphanius	B	4/5 ^e	Grieks	Ps-Cyprian	W	4 ^e	Latijn
Erasmus	B	16 ^e		Ps-Dionysius	B	5 ^e	Grieks
Eugippius	B	6 ^e		Ps-Eustathius	B	4/5 ^e	Grieks
Eulogius	B	6/7 ^e		Ps-Gregory-Thaumaturgus	B	?	Grieks
Eunomians	B	4/5 ^e	Grieks	Ps-Hippolytus	B	?	Grieks
Eunomius	B	4/5 ^e	Grieks	Ps-Ignatius	B	4/5 ^e	Grieks
Eusebian Canons	B	5 ^e	Grieks	Ps-Jenome	B	5 ^e	Latijn
Eusebius	C	4 ^e	Grieks	Ps-Justin	B	4/5 ^e	Grieks
Eusebius-Emesa	B	4 ^e	Grieks	Ps-Oecumenius	B	6 ^e	Grieks
Eustathius	B	4 ^e		Ps-Peter-Alexandria	B	?	Grieks
Euthalius	B	5 ^e	Grieks	Ps-Priscillian	B	?	Latijn
Eutherius	B	5 ^e		Ps-Theodulus	B	6/7 ^e ?	
Euthymius	B	12 ^e		Ps-Titus	B	?	Grieks
Evagrius	B	4/5 ^e	Grieks	Ps-Vigilius	W	4/5 ^e	Latijn
Facundus	B	6 ^e	Latijn	Plemy	W	2 ^e	Grieks
Fastidius	B	5 ^e	Latijn	Quodvultdeus	B	5 ^e	Latijn
Faustinus	W	4 ^e	Latijn	Rebaptism	W	3 ^e	Latijn
Faustus	B	5/6 ^e	Latijn	Rufinus	W	4/5 ^e	Latijn
Faustus-Milevis	W	4 ^e	Latijn	Rupertus	B	12 ^e	Latijn
Fayum fragment	A	3 ^e	Grieks	Salvian	B	5/6 ^e	Latijn
Ferrandus	B	6 ^e	Latijn	Sedulius-Scotus	B	9 ^e	Latijn
Flavian-Antioch	B	4/5 ^e	Grieks	Serapion	B	4 ^e	Grieks
Flavian-Constantinople	B	5 ^e	Grieks	Severian	B	4/5 ^e	Grieks
Fulgentius	B	6 ^e	Latijn	Severus	B	6 ^e	Grieks
Gaudentius	W	4/5 ^e	Latijn	Socrates	B	5 ^e	Grieks
Gelasius-Cyzicus	B	5 ^e		Sozomen	B	5 ^e	Grieks
Gennadius	B	5/6 ^e		Speculum	B	5 ^e	Latijn
Gennadius-Constantinople	B	5 ^e		Sulpicius	B	4/5 ^e	Latijn
Gildas	B	6 ^e	Latijn	Synesius	B	4/5 ^e	
Gospel of the Ebionites	B	2 ^e	Grieks	Teaching of Addai	B	4/5 ^e	Syrisch
Gospel of the Hebrews	B	1/2 ^e	Grieks	Tertullian	W	2/3 ^e	Latijn
Gospel of the Nazarenes	B	2 ^e	Aramees	Theodore	B	5 ^e	Grieks
Gregory-Elvira	W	4/5 ^e	Latijn	Theodore-Heraclea	B	4 ^e	Grieks
Gregory-Nazianzus	B	4/5 ^e	Grieks	Theodore-Studita	B	9 ^e	Grieks
Gregory-Nyssa	B	4/5 ^e	Grieks	Theodoret	B	5 ^e	Grieks
Gregory-Thaumaturgus	B	3 ^e	Grieks	Theodotus	B	2 ^e	Grieks
Haymo	B	9 ^e	Latijn	Theodotus Gnostic	W	2 ^e	Grieks
Hegemonius	B	4 ^e		Theodotus-Ancyra	B	5 ^e	Grieks
Hegesippus	B	2/3 ^e	Grieks	Theophilus	B	2/3 ^e	Grieks
Heraclion	W	2 ^e	Grieks	Theophilus-Alexandria	B	4/5 ^e	Grieks
Heraclides	A	3 ^e	Grieks	Theophylact	B	11/12 ^e	Grieks
Hesychius	B	5 ^e	Grieks	Theotecnus	B	3 ^e	Grieks
Hesychius-Salonitan	B	4/5 ^e	Grieks	Timothy-Alexandria	B	4/5 ^e	Grieks
Hieracas	B	3/4 ^e		Titus-Bostra	B	4 ^e	Grieks
Hilary	W	4 ^e	Latijn	Tyconius	W	4/5 ^e	Latijn
Hippolytus	W	3 ^e	Grieks	Valentinians	W	2 ^e	Grieks
Hyperechius	B	4/5 ^e	Grieks	Valentinus	B	2 ^e	Grieks
Ignatius	W	1/2 ^e	Grieks	Valerian	B	5 ^e	
Irenaeus	W	2/3 ^e	Grieks	Varimadam	B	5 ^e	Latijn
Isidore	B	5 ^e	Grieks	Victor-Antioch	B	5 ^e	
Jacob-Nisibis	B	4 ^e		Victor-Tunis	B	6 ^e	Latijn
Jacobus-Justus	B	1/2 ^e		Victor-Vita	B	5/6 ^e	Latijn
Jerome	W	4/5 ^e	Latijn	Victorinus-Pettau	W	3/4 ^e	Latijn
John-Damascus	B	8 ^e	Grieks	Victorinus-Rome	W	4 ^e	Latijn
Josippus	B	4 ^e ?	Grieks	Vigilius	B	5/6 ^e	Latijn
Julian-Eclanum	B	5 ^e	Latijn	Zeno	W	4 ^e	Latijn

Schrijver overige aanduidingen

ms ^s	Armeense tekst	Armeens
arm	Griekse tekst	Grieks
gr	Latijnse tekst	Latijn
lat	Syrische tekst	Syrisch
syx	(dubieus) Er wordt getwijfeld of het een echte aanhaling van de betreffende vroege Christelijke schrijver is.	
dub	(commentaar) Een aanhaling in de tekst van een commentaar van een vroege Christelijke schrijver, wanneer deze verschilt van de aangehaalde Bijbeltekst.	
com	(lemma) Een aanhaling in de tekst voorafgaand aan het commentaar van een vroege Christelijke schrijver.	
lem		

Overige manuscripten:

Overige manuscripten	Beschrijving	Inhoud	Locatie	Eeuw	Taal
Diat	Diatessaron	Een samenvoeging van de vier evangeliën.		3 ^e	Syrisch
Diat ^a	Diatessaron, Arabisch				Arabisch
Diat ^{arm}	Diatessaron, Armeens				Armeens
Diat ^c	Diatessaron, Ephraem	Aanhalingen door Ephraem.			
Diat ^{c-arm}	Diatessaron, Ephraem Armeens	Aanhalingen door Ephraem uit de Armeense vertaling.			Armeens
Diat ^{c-syr}	Diatessaron, Ephraem Syrisch	Aanhalingen door Ephraem uit de Syrische vertaling.			Syrisch
Diat ^f	Diatessaron, Fulda		Fulda		
Diat ⁱ	Diatessaron, Italiaans				Italiaans
Diat ^l	Diatessaron, Luik		Luik		Nederlands
Diat ⁿ	Diatessaron, Oud Nederlands				Perzisch
Diat ^p	Diatessaron, Perzisch				
Diat ^s	Diatessaron, Stuttgart		Stuttgart		
Diat ^{s-syr}	Diatessaron, Syrisch				Syrisch
Diat ^t	Diatessaron, Toscane		Toscane		
Diat ^v	Diatessaron, Venetië		Venetië		

Overige aanduidingen bij manuscripten:

Overige aanduidingen

()	Een kleine afwijking in de getuigenis voor een lezing.
*	De originele lezing.
1	Lezing van eerste corrector.
2	Lezing van tweede corrector.
c	(correctie) Lezing van een corrector.
mg	(marge) Lezing die in de marge staat.
sup	(supplement) Een supplement aan het manuscript toegevoegd door een latere hand.
vid	(lijkt) Er lijkt steun te zijn voor de lezing, maar de steun is onzeker, omdat de tekst hier niet (volledig) leesbaar is in het manuscript. De mogelijke lezing is gereconstrueerd (aan de hand van de wel aanwezig letters en / of de grote van de open ruimte).
?	Onzeker over er steun voor de lezing is in het manuscript.
pt	(deel) Een deel van een groep manuscripten (of een deel van de kopieën van een manuscript).
ms	(manuscript) Eén manuscript van een groep manuscripten (of één van de kopieën van een manuscript).
mss	(manuscripten) Sommige manuscripten van een groep manuscripten (of sommige van de kopieën van een manuscript).
2/3	Een gespecificeerd deel van een groep manuscripten (of een gespecificeerd deel van de kopieën van een manuscript), in dit geval 2 van de 3.

Markering bruikbaarheid van manuscript

Zwart	Het manuscript is bruikbaar om de waarschijnlijk oorspronkelijke lezing mee vast te stellen.
Grijs	Het manuscript is mogelijk minder bruikbaar om de waarschijnlijke oorspronkelijke lezing mee vast te stellen.
	Dit geldt bij:
	- vertalingen (vooral wanneer er kleine verschillen in de Griekse tekst beoordeeld moeten worden)
	- lectionaries en aanhalingen door vroege Christelijke schrijvers en overige manuscripten (omdat deze slechts aanhalingen bevatten)
	- gecorrigeerde lezingen, onzekere lezingen, lezingen in de marge
	- wanneer slechts een deel van de manuscripten van een groep manuscripten de lezing bevat

Overzicht manuscripten Mattheüs geordend op eeuw:

eeuw	Grieks	vert.	eeuw	Grieks	vert.	eeuw	Grieks	vert.	eeuw	Grieks	vert.	eeuw	Grieks	vert.	eeuw	Grieks	vert.	eeuw	Grieks	vert.			
2 ^e	P104		3 ^e	P1 P45 P53 P70 P101 0212		4 ^e	P25 P35 P62 P71 P86 P110 01 B B ¹ 058 0231 0242	it it ^a cop cop ^{fav} cop ^{mae2} cop ^{sa} goth	5 ^e	01 ¹ A C C ¹ D 0321	it ^b it ^d it ^e it ^{f2} it ^h it ^u it ^e syr syr ^c syr ^p syr ^s arm geo	6 ^e	P83 P96 C ² N O P Z Σ Φ 064 067 073 074 078 084 085 087 089 090 092a 092b 094 0104 0237 0286 0287	it ^f syr ^{pal} eth	7 ^e	P73 01 ² 0102 0106 0107 0119 0138 0200 0204 0211 0275 0307	it ^{aur} it ^{r1} it ^π	8 ^e	E L 047 0116 0118 0148 0161 0233 0234 0250 0284	it ^{fl1} it ^l	9 ^e	F G H K M U V Y Δ Θ Π Ω 0120 0128 0133 0135 0136 0137 0196 0197 0248 0255 0257 0271 0297 33 461 565 566 892 1080 1143 1295 1500	it ⁵ geo ¹ slav
2/3 ^e	P64 P77 P103		3/4 ^e	P37 P102 0171		4/5 ^e	P19 P21 W 0160	it ^k vg cop ^{bo} cop ^{mae}	5/6 ^e	P105 071 0170		6/7 ^e	B ² P44 0164 0300	it ^q syr ^h	7/8 ^e	0277 0281 0293		8/9 ^e	0298	it ^{g1} it ^{r2}	9/10 ^e	399 1424 2811	

Vertalingen zijn over het algemeen minder bruikbaar dan de Griekse afschriften, in het bijzonder in gevallen waar een verschil in de Griekse tekst slecht tot een klein verschil in een mogelijke vertaling leidt. De Griekse teksten vertegenwoordigen altijd één manuscript met in principe vaststaande (en controleerbare) lezing. Bij vertalingen is dit vaak niet het geval, zo vertegenwoordigen bijvoorbeeld de Vulgaat (vg), de Syrisch Pesjitta (syr^p), de Armeense vertaling (arm) en de Ethiopische vertaling (eth) vele manuscripten, welke ook verschillen bevatten. De tekst van deze vertalingen is door onderzoekers samengesteld uit (een deel van de) verschillende manuscripten, dus een kritische tekst van de vertaling. Omdat de verschillende vertalingen soms één manuscript vertegenwoordigen en soms meerdere of zelf (zeer) velen, zijn de getuigenissen ervan ze ook moeilijker ten opzicht van elkaar af te wegen.

De lectionaries, aanhalingen door vroege Christelijke schrijvers, en de overige manuscripten zijn niet in het overzicht opgenomen, omdat deze slecht aanhalingen van verzen bevatten, die mogelijk niet volledig en betrouwbaar zijn. Waardoor deze ook minder bruikbaar zijn om de waarschijnlijk oorspronkelijke lezing mee vast te stellen.

Analyse teksttypen manuscripten Mattheüs:

Er zijn 23 manuscripten van 4^e eeuw en eerder, waarvan de meeste alleen kleine fragmenten van de tekst van het boek Mattheüs bevatten. Codex Sinaïticus (01) en codex Vaticanus (B) zijn niet alleen de oudste van de meeste complete manuscripten van de gehele Griekse Bijbel, maar voor het boek Mattheüs ook de oudste manuscripten die meer dan een zeer klein gedeelte van de tekst bevatten. De minskels die het meeste met codex Vaticanus overeenkomt zijn die van familie 1 (1582 en 1), maar deze komen slecht een beetje overeen: in 40% (21/53) en 38% (21/55) van de lezingen. Van de 1757 onderzochte Griekse manuscripten van het boek Mattheüs bevatten 1555 de Byzantijnse tekst, dat is 89% van de manuscripten komen voor 90% of meer overeen met de Byzantijnse tekst. Het oudste manuscript welke redelijk overeenkomt met de Byzantijnse tekst is codex Ephraemi Syri rescriptus (C): 79% (41/52).^[1]

^[1] geraadpleegd: "An Introduction to the New Testament Manuscripts and their Texts, D. C. Parker", blz. 319, data van de Hauptliste in Text un Textwert.

Studienotities – Mattheüs

0:1 +

Aan het begin van het boek Mattheüs:

“**evangelie volgens Mattheüs**”

C E K M S U W Δ Π Ω (f1) f13 33 565 1424 1582 m10+8

“**volgens Mattheüs**”

B¹ 01^c it^{a,c,f,g,l,h,q}

–

01* B*

Aan het eind van het boek Mattheüs:

“**evangelie volgens Mattheüs**”

A^c D E (G^{sup}) H K S U W Δ Π Ω 33 565 1424 m10+10 it^{b,c,f,q}

“**volgens Mattheüs**”

B m10+1 (it^{e,h})

–

01 A* F M Y Θ f1 f13 1582 m10+5 it^{a,f,g,1}

(Bijna alle manuscripten bevatten de woorden “(evangelie) volgens Mattheüs” voor en / of na de tekst.)

1:1 *

basistekst:

“Een boek van een afstamming van Jezus Christus” (“boek” nominatief, “afstamming” genitief)

traditie:

“*Het* boek van *de* afstamming van Jezus Christus”

De bepalende lidwoorden “het” en “de” komen hier niet in de Griekse basistekst voor. (Bij de zelfstandige naamwoorden in genitief (2^e naamval) en datief (3^e naamval) of als een zelfstandig naamwoord vooraf wordt gegaan door een voorzetsel wordt het bepalende lidwoord soms weggelaten zonder dat het zelfstandig naamwoord hierdoor onbepaald wordt.)

Er zijn vier evangelie verslagen, daarom is “een boek” hier een juiste vertaling.

In Mattheüs hoofdstuk 1 staat de afstamming van Jezus Christus via de afstammingslijn van zijn stiefvader Jozef.

Terwijl in Lukas hoofdstuk 3 de afstamming van Jezus Christus staat via de afstammingslijn van zijn moeder Maria.

Daarom zou “een afstamming” hier ook een juiste vertaling kunnen. Er is gekozen voor “een boek van de afstamming”.

1:3-16 *

De volgende tabel geeft een overzicht van de verschillen in de vertaling van de namen in de afstammingslijn van Jezus Christus van enkele bekende Nederlandse vertalingen. Waar deze overeenstemmingen met de vertaling waarvoor gekozen is, zijn deze namen vet gedrukt.

RBV	(transcriptie uit Grieks)	HSV	SV1977	NBV/NBG51/VW95	NW
‘Abraham’	(abraam)	‘Abraham’	‘Abraham’	‘Abraham’	‘Abraham’
‘Isaäk’	(isaak)	‘Izak’	‘Izak’	‘Isaak’	‘Isaäk’
‘Jakob’	(iaköb)	‘Jakob’	‘Jakob’	‘Jakob’	‘Jakob’
‘Juda’	(ioudan)	‘Juda’	‘Juda’	‘Juda’	‘Juda’
‘Phares’	(phares)	‘Perez’	‘Fares’	‘Peres’	‘Perez’
‘Zara’	(zara)	‘Zerah’	‘Zara’	‘Zerach’	‘Zera’
‘Thamar’	(thamar)	‘Tamar’	‘Thamar’	‘Tamar’	‘Tamar’
‘Hesrom’	(hesròm)	‘Hezron’	‘Esrom’	‘Chesron’	‘Hezron’
‘Aram’	(aram)	‘Aram’	‘Aram’	‘Aram’	‘Ram’
‘Aminadab’	(aminadab)	‘Aminadab’	‘Aminadab’	‘Aminadab’	‘Aminadab’
‘Nahasson’	(naasshòn)	‘Nahesson’	‘Nahasson’	‘Nachson’	‘Nahesson’
‘Salmon’	(salmòn)	‘Salmon’	‘Salmon’	‘Salmon’	‘Salmon’
‘Boaz’	(booz)	‘Boaz’	‘Boöz’	‘Boaz’	‘Boaz’
‘Obed’	(òbèd)	‘Obed’	‘Obed’	‘Obed’	‘Obed’
‘Isai’	(iessai)	‘Isai’	‘Jessai’	‘Isai’	‘Isai’
‘David’	(dauid)	‘David’	‘David’	‘David’	‘David’
‘Salomo’	(solomòna)	‘Salomo’	‘Sàlomon’	‘Salomo’	‘Salomo’
‘Uria’	(ouriou)	‘Uria’	‘Uria’	‘Uria’	‘Uria’
‘Rehoboam’	(rhoboam)	‘Rehabeam’	‘Ròboam’	‘Rehabeam’	‘Rehabeam’
‘Abiah’	(abia)	‘Abia’	‘Abía’	‘Abia’	‘Abia’
‘Asa’	(asa)	‘Asa’	‘Asa’	‘Asa(f)’	‘Asa’
‘Josafat’	(iòsaphat)	‘Josafat’	‘Jòsafat’	‘Josafat’	‘Josafat’
‘Joram’	(iòram)	‘Joram’	‘Joram’	‘Joram’	‘Joram’
‘Uzziah’	(ozian)	‘Uzziah’	‘Ozias’	‘Uzzia’	‘Uzzia’
‘Jotham’	(ihòatham)	‘Jotham’	‘Jòatham’	‘Jotam’	‘Jotham’
‘Achaz’	(achaz)	‘Achaz’	‘Achaz’	‘Achaz’	‘Achaz’
‘Hizkiah’	(hezekian)	‘Hizkia’	‘Ezekias’	‘Hizkia’	‘Hizkia’
‘Manasse’	(manassè)	‘Manasse’	‘Manasse’	‘Manasse’	‘Manasse’
‘Amon’	(amòn)	‘Amon’	‘Amon’	‘Amos / Amon’	‘Amon’
‘Josiah’	(iòsian)	‘Josia’	‘Josías’	‘Josia’	‘Josia’
‘Jechoniah’	(jehonian)	‘Jechonia’	‘Jechónias’	‘Jechonja’	‘Jechonja’
‘Salathiël’	(salathiël)	‘Sealthiël’	‘Saláthiël’	‘Sealthiël’	‘Sealthiël’
‘Zerubbabel’	(zorobabel)	‘Zerubbabel’	‘Zorobábel’	‘Zerubbabel’	‘Zerubbabel’
‘Abiud’	(abioud)	‘Abihud’	‘Abiud’	‘Abiud / Abihud’	‘Abiud’
‘Eljakim’	(eliakim)	‘Eljakim’	‘Eljakim’	‘Eljakim’	‘Eljakim’
‘Azor’	(azòr)	‘Azor’	‘Azor’	‘Azor’	‘Azor’
‘Sadok’	(sadòk)	‘Zadok’	‘Sadok’	‘Sadok’	‘Zadok’
‘Achim’	(acheim)	‘Achim’	‘Achim’	‘Achim’	‘Achim’
‘Eliud’	(elioud)	‘Eliud’	‘Eliud’	‘Eliud’	‘Eliud’
‘Eleazar’	(eleazar)	‘Eleazar’	‘Eleazar’	‘Eleazar’	‘Eleazar’
‘Matthan’	(matthan)	‘Matthan’	‘Matthan’	‘Mattan’	‘Matthan’
‘Jakob’	(iaköb)	‘Jakob’	‘Jakob’	‘Jakob’	‘Jakob’
‘Jozef’	(iòsèph)	‘Jozef’	‘Jozef’	‘Jozef’	‘Jozef’

(Bij de vertaling van de namen is er getracht om zo dicht mogelijk bij de letterlijke transcriptie uit het Grieks te blijven. Ook is er bij de keuze voor een vertaling de transcriptie uit het Hebreeuws vergeleken. Bij een aantal namen is de vertaling in een bepaalde vorm zo bekend dat de meer letterlijke transcriptie niet gevolgd is, dit geldt voor: Isai, Salomo, Uria(h), Hizkia(h), Zerubbabel.

Bij de volgende namen is een “h” toegevoegd: Uria(h) (betekent: vlam van JAH) Abiah (betekent: aanbieder van JAH), Josafat (betekent: JEHOVAH berecht), Uzziah (betekent: kracht van JAH), Jotham (betekent: JEHOVAH is volledig), Hizkia (betekent: gestrekt van JAH), Josiah (betekent: grondvesting van JAH), Jechoniah (betekent: JAH zal (be)vestigen). De “h” is toegevoegd omdat deze namen in het Hebreeuws verwijzen naar JAH, afkorting van JEHOVAH, ook in Engelse vertalingen hebben deze namen veelal een “h”.)

1:5 +

‘Boaz’:

BZ, TR:

βοοζ

(C) E K L M S U W Δ Π Ω f1 f13 (33) 565 1424 1582 m10+12 Byz (it¹) vg syr^p

‘Booz’

NA27, WH, TD8:

βοεζ

P1 01 B /844 Lect /10+1 it^k cop eth

‘Boes’

1:5 +

‘Obed’:

BZ, TR:

ὀβηδ

C: E K L M S U W Π Ω f1 565 1424 1582 m10+9 Byz

‘Òbèd’

NA27, WH, TD8:

ωβηδ

P1 B C* Δ f13 (33) m10+3 it^a

‘Jòbèd’

1:6 +
 "David"
 BZ, NA27, WH, TD8:
 δαυιδ
 P1 Byz "Dauid"
 TR:
 δαβιδ "Dabid"
 TD8:
 δαυειδ "Daueid"
 B W
 Meeste manuscripten:
 ΔΑΔ DAD (nomina sacra)
 01 C E K L M S U Δ Π Ω f1 f13 33 565 1424 1582 m10+13

1:6 +
 BZ, TR:
 "en Isai verwekte David, de koning; en David, **de koning** verwekte Salomo"
 C E K L M U W Δ Π Ω 33 565 892 1424 1582 m10+8 Byz it^{c,f,h,q} vg syr^h geo
 NA27, WH, TD8:
 "en Isai verwekte David, de koning; en David verwekte Salomo"
 P1 01 B S Γ f1 f13 1582 m10+5 pc it^{g,l,k} vg^{mss} syr^{s,c,p} cop arm

1:8 + !
 "Asa"
 BZ, TR:
 ασα "Asa"
 E K L M S U W Δ Π Σ Ω 33 565 892 1079 1424 1582 m10+18 Byz Lecta^{(b)l} vg syr^{a,b,h,p} slav P⁹ Euseb¹⁰
 NA27{B}, WH, TD8:
 ασαφ "Asaph" / "Asaf"
 P1^{vid} 01 B C f1 f13 m10+5 pm /844 /10+2 it^{aur,c,g,l,h,q} vg^{mss} cop^{sa,mae,bo} arm eth geo Ambrose
 (Veel van de oudste manuscripten bevatten "Asaf", echter moet hier "Asa" vertaald worden, omdat Asa de zoon van Abiah is (2 Kro 14:1), terwijl Asaf een geschiedschrijver was (2 Kon 18:18).)

1:9 +
 "Achaz"
 BZ, TR, NA27, TD8:
 αχαζ "Achaz"
 B E K L M S U W Δ Θ Π Ω f1 f13 33 565 1424 1582 m10+14 Byz vg
 WH: X
 αχας "Achas"
 01 C it^{g,l,k,q} cop^{mae}

1:10 + !
 "Amon"
 BZ, TR:
 αμων "Amon"
 E K L S U W Π Σ Ω f13 565 (892) 1424 m10+19 Lect it^a /10+1 it^{(a)(b)(c)(d)} vg^{mss} syr (cop^{mae}) slav P⁹ Euseb¹⁰ Augustine
 NA27{B}, WH, TD8:
 αμωσ "Amos"
 01 B C M Δ Γ Θ Π * f1 33 1079 1582 m10+5 /672 f1 33 it^a /10+1 it^{(a)(b)(c)(d)} vg^{mss} cop^{sa,mae,bo} arm eth geo Athanasius Epiphanius
 (Veel van de oudste manuscripten bevatten "Amos" echter moet hier "Amon" vertaald worden, omdat Amon de zoon van Manasse is (2 Kro 33:20). Terwijl Amos een profeet was (Amos 1:1))

1:11 +
 BZ, TR, NA27{A}, WH, TD8:
 "en Josiah verwekte Jechoniah en zijn broers"
 01 B C E K L S V W Γ Δ Π f13 565 892 1079 1424 m10+17 Lect it^{a,aur,c,f,g,l,k,q} vg syr^{c,p} cop^{sa,mae,bo,fae} arm eth geo slav (Hippolytus) Eusebius Ambrose Ps-Eustathius Jerome Augustine
 Sommige manuscripten: XXX
 "en Josiah **verwekte Jojakim en Jojakim** verwekte Jechoniah en zijn broers"
 M U Θ Σ f1 33 478 m10+12 al¹⁶⁸ syr^{h,pal} Diat (Irenaeus¹⁶⁹) Africanus Eusebius Aphraates (Epiphanius)
 ("Jojakim" komt ook voor in de afstammingslijn vermeld in 1 Kronieken, zie: 1 Kronieken 3:15,16)

1:18 +
 BZ, TR:
 "(letterlijk) En de **verwekking** van Jezus Christus, was als volgt"
 E K L M (P) U Π Ω f13 33 565 892 1079 1424 m10+23 al Lect it^{a,aur,b,c,d,f,g,l,k,q} vg syr^{c,p} cop^{sa,mae} slav
 Diat Augustine Chromatius Chrysostom Didymus¹⁷⁰ Epiphanius Irenaeus¹⁷¹ Jerome Nestorius Origen Theodotus¹⁷² Ambrose
 NA27{B}, WH, TD8:
 "(letterlijk) En de **afstamming** van Jezus Christus, was als volgt"
 P1 01 B (C) S Z (W) Δ Θ Σ f1 1582 m10+1 pm syr^{h,pal} cop^{bo} arm eth⁷ geo Eusebius Maximus-Confessor Ps-Athanasius

1:18 +
 BZ, TR:
 "want *terwijl* Zijn moeder Maria aan Jozef ten huwelijk werd beloofd"
 C E K L M P S U W Δ Θ Π Ω f13 33 565 1424 m10+12 Byz
 NA27, WH, TD8: X??
 " *terwijl* Zijn moeder Maria aan Jozef ten huwelijk werd beloofd"
 P1 01 B C * f1 1582 m10+2
 (Het woord "want" is in deze context overbodig.)

1:19 +
 BZ, TR:
 "in het openbaar te schande maken" of: "in het openbaar als voorbeeld stellen"
 01 * C D E K L M P S U W Θ Π Ω f13 33 565 1424 1582^c m10+11 Byz
 NA27, WH, TD8: X?
 " te schande maken" of: " als voorbeeld stellen"
 P1^{vid} 01¹ B Z f1 1582 * m10+1

1:20 +
 BZ, TR, TD8:
 "(letterlijk) Marian"
 01 C D E K M P S U W Z Δ Θ Π Ω f13 28 33 565 892 1424 m10+12 Byz Eusebius
 NA27, WH: X?
 "(letterlijk) Marian"
 P1^{vid} B L f1 m10+2 1582 pc cop

1:22 +
 BZ, TR: X?
 "(letterlijk) wat door **de** HEER gesproken is"
 E K L M S U Π Ω 565 1424 1582^c m10+12 Byz
 NA27, WH, TD8:
 "(letterlijk) wat door HEER gesproken is"
 01 B C D W Z Δ 071 f1 f13 33 892^{vid} 1582 * m10+2 pc
 (De nomina sacra van het woord "HEER" is hier vermoedelijk oorspronkelijk "JEHOVAH", zie appendix C.)

1:25 +

BZ, TR:

“totdat zij **haar** Zoon, **de eerstgeborene**, had voortgebracht”

NA27{A}, WH, TD8: XX??

“totdat zij een Zoon, had voortgebracht”

“de eerstgeborene”:

C D E K L M N S U W Δ Π Σ Ω 087 565 892 1079 1582^c m10+25 Byz Lect it^{aur,d,f,q,ff1} vg syr^{ph} arm eth slav Diat Athanasius Cyril-Jerusalem Didymus Didymus^{ab} Epiphanius Chrysostom Jerome Augustine Proclus

“de eerstgeborene” niet: XX??

01 B Z 071^{vid} f1 f13 33 1582* m10+2 pc it^{a,b,c,g1,hk} syr^{s,c} cop^{sa,bo,mae} geo Ambrose Chromatius

“haar”:

C D^e E K N W Δ Π Σ 087 565 892 1079 m10+26 Byz Lect it^{aur,d,f,q,ff1} vg syr^{s,ph} cop^{sa} arm eth slav Diat Athanasius Cyril-Jerusalem Didymus Didymus^{ab} Epiphanius Chrysostom Jerome Augustine Proclus

“haar” niet:

01 B D L Z 071^{vid} f1 f13 33 pc it^{b,c,d,g1,k,q} syr^c cop^{bo,mae} geo Ambrose Chromatius

(“haar Zoon, de eerstgeborene” mogelijk een harmonisatie, met Lukas 2:7)

2:11 +

BZ, TR1894, NA27, WH, TD8:

“zij **zagen** het jonge Kind met Zijn moeder Maria”

01 B C D E K L M S V U W Δ Π Ω f1 f13 33 565 1582 m10+12 Byz it^{a,d,k,q}

TR1550: XX

“zij **vonden** het jonge Kind met Zijn moeder Maria”

2^c 474 al it^{a,b,c,ff1,g1} vg

2:18 +

BZ, TR:

“**geweeklaag en** geweene en grote rouw”

C D E K L M S U W Δ Π Σ Ω 0233 f13 33 565 892 1079 1424 1582^c m10+25 Byz Lect (it^d) syr^{c,s,h} arm eth geo slav (Diat^{em}) Origen Proclus

NA27{B}, WH, TD8: XX??

“geweene en grote rouw”

01 B Z 0250 f1 1582* m10+4 it^{a,a,b,c,f,ff1,g1,k,l,q} vg syr^{p,pa} cop^{sa,mae} Justin Hilary Macarius/Symeon Jerome Augustine Hesychius

(“geweeklaag en” mogelijk een harmonisatie, met Jer 38:15 (Septuaginta))

2:20 *

“de ziel”

of: “(letterlijk) de adem”, “het leven”

Een ziel betekent een mens of dier, of het leven van een mens of een dier. Een mens heeft geen ziel, maar een mens is een ziel.

2:21 +

BZ, TR:

“ en **kwam** in het land van Israël”

D E K L M N S U W Δ Π Ω f1 f13 33 565 1424 1582 m10+8 it^{a,b,c,f,g1,k,q}

NA27, WH, TD8: X?

“(letterlijk) en **kwam binnen** in het land van Israël”

01 B C m10+2

2:22 +

BZ, TR:

“Toen hij hoorde dat Archelaüs als koning regeerde **over** Judea”

C D E K L M S U W Δ Π Ω 1424 1582^c m10+7 Byz it^{a,b,c,f,g1,k,q}

NA27, WH, TD8:

“Toen hij hoorde dat Archelaüs als koning van Judea regeerde”

P70^{vid} 01 B N f1 f13 33 1582* m10+5

2:23 +

BZ, TR1550, NA27, WH: X??

“Nazaret”

01 B D L f13 33 892 1424 1582 m10+6 Byz

TR1894, TD8:

“Nazareth”

C E K M N S U V W Γ (Δ) Π Ω 0233^{vid} 0250 (f1) 565 m10+6 it^{a,b,c,f,g1,k,q} cop

(Zie ook Mattheüs 4:13*)

2:23 *

“Hij zal een Nazarener worden genoemd”

Het Griekse woord “Nazarener” is mogelijk afgeleid van het Hebreeuwse woord voor “spruit” in de betekenis van “nakomeling”.

Er wordt hier waarschijnlijk verwezen naar de Schriftplaatsen: Jesajah 11:1, Jeremiah 23:5, Zachariah 6:12.

3:1 +

BZ, TR, NA27, TD8:

“**Johannes**”

01 B^c C E K L M N S U W Δ Π Ω f1 f13 33 565 1424 1582 m10+12 Byz

WH: X

“**Johanes**”

B

(“Johannes” is in WH overall weergegeven als “Johanes”, terwijl er maar één manuscript (codex Vaticanus) is die deze lezing ondersteunt. (De fout is maar 1x meegerekend).)

3:1 *

“wildernis”

of: “eenzame plaats, verlaten gebied, onbewoond gebied, woestijn”

In verreweg de meeste Nederlandse vertalingen wordt dit als “woestijn” vertaald. In Engelse vertalingen komt de vertaling “wildernis” vaker voor.

Dit woord betekent “eenzame”, “verlaten” of “onbewoond”, in dit geval van een gebied. Dit kan dus elk onbewoond gebied betekenen. In deze vertaling is er voor “wildernis” gekozen.

3:2 +

BZ, TR, NA27:

“**en** zei: kom tot inkeer, want het Koninkrijk van de hemelen is nabij gekomen”

C D E K L M N S U W Δ Π Ω 0233 f1 f13 33 565 892 1424 1582 m10+13 Byz it^{a,b,c,f,g1,k} vg syr

WH, TD8: X

“**en** zei: kom tot inkeer, want het Koninkrijk van de hemelen is nabij gekomen”

01 B m10+2 it^q eth Hilary

3:4 *

“zijn voedsel was sprinkhanen

of: “(mogelijk) zijn voedsel was peulvruchten”

Dit woord betekent sprinkhanen, en kan (volgens sommigen) mogelijk ook de top van vegetatie (peulvruchten) beteken. En aangezien Johannes in de wildernis verkondigde, is het waarschijnlijk dat zijn voedsel sprinkhanen was, wat als voedsel voor de armen werd gezien en in de wildernis veelvuldig aanwezig was. Bepaalde soorten sprinkhanen waren volgens de wet reine dieren die dus door de Joden gegeten mochten worden. (Dit woord komt ook nog voor in Openbaring 9:3 en 9:7 waar het alleen met sprinkhanen vertaald kan worden.)

3:6 +

BZ, TR, TD8:

“ de Jordaan”

C^c D E K L U Π Ω f13 565 892 m10+8 Byz it^{a,b,c,f,g1,k} vg cop^{mae}

NA27, WH:

“**de rivier** de Jordaan”

01 B C* M S (W) Δ 0233 f1 33 1424 1582 m10+6 al it^q syr cop^{sa,bo} Origen

(De “rivier” mogelijk een harmonisatie, met Markus 1:5)

3:7 +

BZ, TR, NA27:

"Nu hij velen van de Farizeeën en Sadduceeën bij **zijn** doop zag komen"

01¹ C D E K L M S U W Δ Π Ω 0233 f1 f13 33 565 1424 1582 m10+¹¹ Byz it^{a,b,c,f,g,l,k,q} vg syr^{s,c,h} cop^{bo}

WH, TD8: **XX**

"Nu hij velen van de Farizeeën en Sadduceeën bij **de** doop zag komen"

01 B cop^{sa,mae} geo Origen

3:8 +

BZ, NA27, WH, TD8:

"Breng dan **vrucht** voort die **bij** tot inkeer komen **past**" (enkelvoud)

01 B C D^{sup} E K M S U V W Δ Γ Π Ω f1 f13 565 1424 1582 m10+¹⁰ Byz it^{b,c,f,g,l,k,q} vg cop

TR: **X**

"Breng dan **vruchten** voort die **bij** tot inkeer komen **passen**" (meervoud)

L U 33 m10+² it^{a,g} syr^c

3:10 +

BZ, TR: **X?**

"Maar de bijl ligt **en** al bij de wortel van de bomen"

of: "En de bijl ligt **ook** al bij de wortel van de bomen"

E K L S U Π Ω f13 33 565 892 1424 1582^c m10+¹² Byz syr^h

NA27, WH, TD8:

"Maar de bijl ligt **al** bij de wortel van de bomen"

of: "En de bijl ligt **al** bij de wortel van de bomen"

01 B C D^{sup} M W Δ 0233 f1 1582* m10+² pc it^{a,b,c,f,g,l,k,q} vg syr^{s,c,h} cop Origen

3:10 *

"in *het* vuur geworpen" ("vuur" accusatief)

of: "in vuur geworpen", "in een vuur geworpen"

(Als een zelfstandig naamwoord wordt voorafgegaan door een voorzetsel, wordt soms het bepalande lidwoord weggelaten. Daarom kan zowel "het vuur" als "een vuur" juist zijn.)

3:11 *

"om Hem van *Zijn* sandalen te ontdoen"

of: "om *Zijn* sandalen voor Hem te dragen"

of: "om *Zijn* sandalen voor Hem op te pakken"

(Veel vertalingen bevatten "de sandalen voor Hem te dragen", slechts enkele "om Hem van de sandalen te ontdoen". Het woord is echter mogelijk een afleiding van "voet" (via het idee van ontdoen). Markus 1:7 bevat: "neer te buigen om de riem van *Zijn* sandalen te ontbinden". Daarom is hier gekozen voor de vertaling "te ontdoen" in plaats van de gebruikelijke vertaling "te dragen".)

3:11 +!

BZ: **XXB**

"Hij zal jullie dopen in heilige Geest"

E S V Ω 1424 Byz syr^{pal}

TR, NA27, WH, TD8:

"Hij zal jullie dopen in heilige Geest **en met vuur**"

P101^{vid} 01 B C K L M U W Δ Π f1 f13 33 565 /1043 vg syr cop Origen Bash

3:12 +

BZ, TR, NA27, WH, TD8:

"Zijn koren in **de** voorraadschuur bijeenbrengen"

01 C D^{sup} E K M S Δ 0233 f1 f13 33 565 1079 1582 m10+¹² Byz it^{a,aur,c,d,f,l,q} vg cop^{sa,bo} geo^{1,A} Hilary Augustine Justin Irenaeus Clement (Didymus)

Sommige manuscripten: **XX??**

"Zijn koren in **Zijn** voorraadschuur bijeenbrengen"

B E L U W 892 1424 m10+¹² it^{b,f,l,g,l} syr^{c,s,p,h} cop^{mae} arm eth^{pp,ro} geo^B Irenaeus Ambrose

3:14 +

BZ, TR, NA27:

"**Johannes** hield Hem tegen"

P96^{vid} 01¹ C D E K L M P S U W Δ Ω 0233 0250 f1 f13 33 565 892 1424 1582 m10+¹³ Byz it^{a,b,c,f,g,l,q} vg syr cop^{mae,bo}

WH, TD8: **XX**

"**hij** hield Hem tegen"

01* B /1043 cop^{sa} Eusebius

3:16 +

BZ, TR:

"**En** *nadat* Jezus was gedoopt"

C^c D^{sup} E K L M P S U W Ω f1 565 1424 1582 m10+¹⁰ Byz it^{a,b,c,f,g,l,h}

NA27, WH, TD8: **X??**

"**Maar** *nadat* Jezus was gedoopt"

01 B C* f13 33 m10+²

3:16 +

BZ, TR, [[NA27{C}]]:

"De hemelen werden **voor Hem** geopend en hij zag **de** Geest van **de** GOD net als een duif neerdalen **en** op Hem komen"

WH, TD8: **XX? XX X**

"De hemelen werden geopend en hij zag GODs Geest net als een duif neerdalen **en** op Hem komen"

"voor Hem":

01¹ C D^{sup} E K L M P S U W Δ Σ Ω 0233 f1 f13 33 565 892 1079 1424 1582 m10+²⁵ Byz it^{a,aur,b,c,d,f,l,g,l,h,l} vg syr^{ph,paal} cop^{mae,bo} arm eth^{(ms),pp,(ro)} geo slav Irenaeusst Eusebius Basil Ps-Justin Chrysostom Chromatius Jerome Augustine Speculum Ps-Hippolytus

"voor Hem" niet: **XX?**

01* B m10+³ /1043^m /10+³ syr^{c,s} cop^{sa} Irenaeusst Hilary Cyril-Jerusalem Didymusst Ps-Vigilius

"de ... de":

P101^{vid} C D^{sup} E K L M P S U W Δ Ω f1 f13 33 565 892 1424 1582 m10+¹³ Byz

"de ... de" niet: **XX**

01 B Irenaeus

"en":

01² C D E K L M P S U W Δ Σ Ω 0233 f1 f13 33 565 892 1079 1424 1582 m10+²⁵ Byz it^{d,f,l} vg^{cl} syr^{c,s,p,h,(pal)} arm eth geo^{1,A} slav Irenaeusst (Eusebius) Basil Cyril-Jerusalem Chrysostom Proclus Speculum (Ps-Hippolytus)

"en" niet: **X**

01* B it^{a,aur,b,c,f,l,g,l,h} cop^{bo} Irenaeusst Hilary Ps-Vigilius Jerome Augustine

("voor hem" komt alleen voor in Mattheüs 3:16, het kan daarom geen harmonisatie zijn met de parallelle evangelie verslagen)

4:3 +

BZ, TR:

"En de beproever kwam **naar Hem** toe *en* zei"

NA27, WH, TD8:

"En de beproever kwam **en** zei **tot Hem**"

"kwam naar hem":

C D E K L M P S U Δ Ω 0233 565 1424 1582^c m10+⁹ Byz it^{a,b,c,f,g,l,h,(k)} syr^h

"kwam":

P101^{vid} 01 B W f1 f13 33 892^{vid} 1582* m10+⁶ it^{a,aur,f,l,j} vg syr^p cop^{bo,mae}

"zei":

C E K L M P S U Δ Ω 0233 565 1424 1582^c m10+⁹ Byz it^{f,(k)} syr^h

"zei tot hem":

P101 01 B D W f1 f13 33 892^{vid} 1582* m10+⁶ it^{a,aur,b,c,f,l,g,l,h,l} vg syr^{c,s,p} cop^{bo,mae}

4:4 +
BZ, TR: X
" Een mens zal niet van brood alleen leven"
K M S Ω f13 565 1424 m10+11

NA27, WH, TD8:
"De mens zal niet van brood alleen leven"
01 B C D E L P U W Δ f1 33 1582 m10+2

4:10 +
BZ: XX??
"Toen zei Jezus tot hem: Ga achter Mij, satan"
C2 D E L M U Z Ω 33 892 1424 1582 m10+24 Byz1300 it(a,aur),b,(c),d,(ffl,g1),h,l* syr-c,h,(s) arm eth geoB
Diatsm Justin Peter-Alexandria Liber Graduum Asterius Athanasius Ephraem (Ambrose) Ps-Vigilius Chrysostom (Augustine) Nestorius

TR, NA27{A}, WH, TD8:
"Toen zei Jezus tot hem: Ga weg satan"
01 B C*(vid) K P S V W Δ Σ 0233 f1 f13 565 892 1079 1582* m10+6 al150 it^{fl,k,l(c)} vg syr^{p,h(c),pal} cop^{mae,bo} geo1.A
Diatsm Ignatius Irenaeus Tertullian Origen Peter-Alexandria Asteriussm Hilary Ps-Ignatius Chromatius Jerome
(De Griekse woorden in BZ zijn hier precies dezelfde als in Mattheüs 16:23 en Markus 8:33 (door Jezus gesproken tegen Petrus).)

4:12 +
BZ, TR:
"Nu Jezus hoorde dat Johannes overgeleverd was"
C2 E K L M P S U W Δ Θ Ω 0233 f1 f13 Byz 565 1424 1582 m10+11 it^{a,b,c,f,g1,h} vg^d syr-c,h

NA27, WH, TD8:
"Nu Hij hoorde dat Johannes overgeleverd was"
01 B C*(vid) D Z 33 m10+3 it^{fl1,k} syr^c cop^{sa,mae}

4:13 +
BZ, TR1550: X?
"Nazaret"
B^c L Γ 565 892 1424 1582 m10+5 al it^{sur} Epiphanius

TR1894:
"Nazareth"
01* D E K M S U W Θ Ω 0233 f1 f13 m10+8 pm vg Eusebius

NA27, WH, TD8: X??

"Nazara"
01¹ B* Z 33 it^k cop^{mae}

Sommige manuscripten: X??

"Nazarath"
C P Δ pc

4:13 +
BZ, TR:
"Kapernaüm"
C E K L M P S U Δ Θ Ω f1 f13 565 1424 1582 m10+15 Byz Eusebius

NA27, WH, TD8:
"Kafarnaüm"
01 B D Z 0233 33 pc vg cop

4:18 +
BZ, NA27, WH, TD8:
"Toen Hij langs de zee van Galilea liep"
01 B C D K M P S U W Π Ω* f1 f13 33 565 1582 m10+11 it^{a,b,c,f,g1,h,k}

TR: XX
"Toen Jezus langs de zee van Galilea liep"
E L Δ Ω^c 1424 m10+2

4:23 +
BZ, TR:
"En Jezus trok rond door heel Galilea"
NA27, WH, TD8: XX? X?
"En Hij trok rond in heel Galilea"
"Jezus":
01 C D E K M S U W Δ Π Ω 0287 f1 f13 33 565 892 1079 1424 1582 Byz m10+19 Lect /10+7 it^{a,aur,b,c,d,ffl,g1,h,l} vg syr^{p,h,pal} cop^{bo} arm eth Basil Eusebius

"Jezus" niet: XX?
B /1043 /10+1 (it^k) syr^c cop^{sa,mae}

"in" niet:
01² D E K M S U W Δ Π Ω 0287 f1 f13 33 565 892 1079 1424 1582 Byz m10+18 Lect /10+7 it^{a,aur,b,c,d,ffl,g1,h,l} vg Basil Eusebius

"in": X?
01 B C m10+1 /1043 /10+1 (it^k) syr^{c,s,p,h,pal} cop^{sa,mae,bo} arm eth

4:24 +
BZ, TR, NA27, TD8:
"door allerlei ziekten en pijnen gekweld werden en door demonen bezetenen en mensen met epilepsie"
01 C^c D E K S U W Π Ω f1 33 565 1424 1582 m10+12 Byz it^{a,b,c,f,g1,h,k,q}

WH: X
"door allerlei ziekten en pijnen gekweld werden, door demonen bezetenen en mensen met epilepsie"
B C* f13 m10+3

5:3 × !
RVB:
"Gezegend zijn zij die smeken tot de Geest" of: "(letterlijk) Gezegend zijn de bedelende tot de Geest"
traditie:

"Zalig zijn de armen van geest"
μακαριοι (bvn mv) οι (mv) πτωχοι (bvn mv) τω (ev) πνευματι (znv ev)
gezegend de / die bedelenden / armen / (figuurlijk: behoeftig) tot de geest
HSV: "Zalig zijn de armen van geest", waar "bedelaars" vertaald is als "armen", en "van geest" in plaats van "tot de Geest".
NW: "zij die zich bewust zijn van hun geestelijke nood", hier wordt ook vertaald "van ... geestelijke ..." in plaats van "tot de Geest".
NW Voetnoot studie uitgave: of: "zij die bedelaars om de geest zijn", wat overeenkomt met de vertaling waarvoor hier gekozen is.
NBV: "Gelukkig wie nederig van hart zijn", "hart" is hier zeer vrij vertaald en had "geest" moeten zijn. Ook is hier weer vertaald "van hart" in plaats van "tot de Geest".

5:4 +
BZ, TR, NA27{B}, WH:
"4 Gezegend zijn zij die treuren, want zij zullen vertroost worden. 5 Gezegend zijn de zachtmoedigen, want zij zullen de aarde beërven."
01 B C E K M S U W Δ Θ^{vid} Π Σ Ω 0196 f1 f13 565 892 1079 1424 1582 m10+26 Byz Lect /10+1 it^{a,c,g1,h,k} syr^{s,p,h,pal} cop^{sa,mae,bo} arm eth geo slav Tertullian Macarius/Symeon Chromatius Ps-Chrysostom
TD8: XXX?
"4 Gezegend zijn de zachtmoedigen, want zij zullen de aarde beërven. 5 Gezegend zijn zij die treuren, want zij zullen vertroost worden."
D 33 m10+2 it^{b1,q} vg syr^c Diat^{sm,in} Clement Origen Eusebius Apostolic Canons Aphraates Hilary Ephraem Basil Gregory-Nyssa Ambrose Jerome Augustine Ammonius-Alexandria

5:11 *
BZ, TR, WH, TD8, [[NA27{C}]]:
"en **valselijk** allerlei"

"valselijk":
01 B C E K M S U W Δ Θ Π Ω 0196 f1 f13 33 565 892 1079 1424 1582 m10+26 Byz Lect it^{a,aur,f,fl,j,q} vg syr^{ch,p,pa} cop^{bo,mae,sa} arm eth geo slav
Diat Apostolic Augustine^{6/11} Basil Chromatius^{1/2} Chrysostom Constitutions Cyril Didymus Epiphanius Gregory-Nyssa Hesychius Jerome Origen^{1/2} Ps-Chrysostom Rufinus Theodoret

"valselijk" niet: **XX**

D it^{b,c,d,g,l,h,k} syr⁶ Diat⁶ Ambrose Ambrosiaster Augustine^{5/11} Chromatius^{1/2} Eusebius Hilary Origen^{1/2} Speculum Tertullian

(Het is onbegrijpelijk waarom NA27 het woord "valselijk" onzeker acht, terwijl alle Griekse manuscripten, op één na, het woord bevatten. Dat het woord in sommige van de vertalingen en aanhalingen door vroeg Christelijke schrijvers niet voorkomt is verklaarbaar omdat het woord "valselijk" in de zinsconstructie "valselijk allerlei kwade woorden tegen jullie spreken" makkelijk kan zijn weggevallen. Het is niet voor te stellen dat het woord "valselijk" een latere toevoeging kan zijn in, op één na, alle Griekse manuscripten.)

5:11 *

BZ, TR:
"en valselijk allerlei kwade **woorden** tegen jullie spreken" of: "(letterlijk) valselijk elk kwaad **woord** tegen jullie spreken"
of: "valselijk *met* elke kwade **uitspraak** tegen jullie spreken"

C E K M S U W Δ Θ Π Ω 0133 0196 f1 f13 33 565 1424 1582 m10+12 Byz it^q syr^{p,h} cop^{mae} Origen

NA27, WH, TD8: **XX?**

"en valselijk allerlei kwaad tegen jullie spreken"

01 B D 1/1043 it^{a,b,c,f,g,l,h,k} vg syr^{(s),c} cop^{sa,bo} Tertullian

("woord" komt in bijna alle Griekse manuscripten voor, "woord" komt echter in veel vertalingen niet voor, waarschijnlijk omdat het overbodig was voor de vertaling.)

5:13 *

BZ, TR:

"om buiten geworpen te worden **en** door de mensen vertrappt te worden"

P86^c D E K M S U W Δ Θ Π Ω f1 f13 565 1079 1424 1582 m10+16 Byz Lect it^{a,aur,b,d,fl,g,l,h,k,l,q} vg syr^{(c,s),p,h,pa} arm eth pp^{ro} geo Diat

WH, NA27, TD8: **XX?**

"om buiten geworpen te worden, om door de mensen vertrappt te worden"

P86 01 B C f1 33 892 pc Origen

5:18 *

"voorwaar"

of: "(letterlijk) amen", "zeker", "stellig"

Aan het begin van een redevoering wordt het gebruikt als "voorwaar", "zeker", "stellig". Aan het eind van een redevoering wordt het gebruikt als "amen". Het woord is verwant aan het Hebreeuwse woord voor "geloven" of "vertrouwen" (aman).

5:22 +!

BZ, TR:

"ieder die **zonder reden** boos is op zijn broeder zal aansprakelijk zijn voor het gerecht"

01² D (E) K (L) M S U W Δ Θ Π Σ 0233 0287 f1 f13 33 565 892 1079 1424 1582 m10+21 Byz Lect it^{a,b,c,f,g,l,h,k,q} syr^{(c,s),p,h,pa} cop^{sa,mae,bo} goth arm geo slav

Diat Irenaeus Cyprian Eusebius Hilary Basil Apostolic Constitutions Ps-Justin Chrysostom Cyril Scaetulum Theodoret

2 ^e		3 ^e		4 ^e		5 ^e	D	6 ^e	Σ	0287	it ^f syr ^{pal}	7 ^e	01 ²	8 ^e	E L 0233	it ^{fl} it ^l	9 ^e	K M U Δ Θ Π 33 565 892	slav
2/3 ^e		3/4 ^e		4/5 ^e	W	5/6 ^e		6/7 ^e			it ^q syr ^h	7/8 ^e		8/9 ^e		it ^s ¹	9/10 ^e	1424	

NA27(B), WH, TD8: **XX?B**

"ieder die boos is op zijn broeder zal aansprakelijk zijn voor het gerecht"

P64^{vid} 01* B Ω al²⁵ it^{aur} eth^{ms} Gospel of the Nazarenes Ptolemy Justin Origen Theodoret-Heraclea Chromatius Jerome Cassian⁶ Ps-Alpharabius Basil Clement

2 ^e		3 ^e		4 ^e	01 B	5 ^e		6 ^e			7 ^e		it ^{aur}	8 ^e			9 ^e	Ω	
2/3 ^e	P64 ^{vid}	3/4 ^e		4/5 ^e		5/6 ^e		6/7 ^e			7/8 ^e		8/9 ^e				9/10 ^e		

(Het lijkt moeilijk voor te stellen hoe de woorden "zonder reden" later kunnen zijn toegevoegd op vijf na alle Griekse manuscripten en vertalingen voor de 10e eeuw.)

5:22 *

(Grieks) "Gehenna"

of: "dal van Hinnom"

Het dal van Hinnom lag ten zuiden van Jeruzalem, en was een plaats waar afval en dode dieren neergeworpen en verbrand werden. Symbool voor eeuwige vernietiging.

5:25 +

BZ, TR:

"de tegenpartij u niet aan de rechter overlevert, en de rechter **u** aan de gerechtsdienaar **overlevert**"

(D) E K L M S U W Δ Θ Π Ω 0233 33 565 1079 1424 1582^c m10+13 Byz Lect it^{a,aur,b,c,d,f,fl,g,l,h} vg syr^(c,p,h) cop^{sa,bo} goth ^{gpc-A} jpc^{zoo}

NA27, WH, TD8:

"de tegenpartij u niet aan de rechter overlevert, en de rechter aan de gerechtsdienaar"

P64^{vid} 01 B 0275 f1 f13 892 m10+3 it^k syr^{pal} arm eth geo^B Carpocrates Irenaeus^{6t} Clement Hilary Chrysostom Augustine Arnobius

5:26 *

"cent"

Letterlijk een "quadrans, was een Romeinse munt, een vierde deel van een as(sarion).

Het gaat hier om een munt van een zeer geringe waarde, om deze reden is dit vertaald met cent. Zie:appendix A.

5:27 +

BZ, NA27, WH, TD8:

"Jullie hebben gehoord dat er **gesproken is: u zult geen overspel plegen**"

P64 01 B D E K S U V W Π Ω f1 f13 565 1424 1582 m10+7 Byz^{pl} it^{a,b,f,k} goth syr^c cop arm eth

TR: **XX**

"Jullie hebben gehoord dat er **tot hen in oude tijden** gesproken is: u zult geen overspel plegen"

L M Δ Θ 0233 f13 33 892 m10+6 Byz^{pl} it^{c,fl,g,l,g2,h} vg syr^{c,p}

("tot hen in oude tijden" vrijwel zeker een harmonisatie, met Mattheüs 5:21)

5:28 +

BZ, TR, NA27, [[WH]]:

"ieder die naar een vrouw kijkt om **haar** te verlangen"

01¹ B D E K L M S U W Δ Θ Π Ω 0233 f1 f13 33 565 1424 1582 m10+12 Byz it^{a,b,c,f,g,l,h,k} Justin

TD8: **XX?**

"ieder die naar een vrouw kijkt om te verlangen"

P64 01* Π m10+1 Clement Tertullian Cyril

5:30 +

BZ, TR:

"dan **dat** heel uw lichaam in Gehenna **wordt geworpen**"

E K (L) M S U W Δ Θ Π Ω 0233 f13 565 1424 m10+11 Byz it^{a,b,c,f,g,l,h} vg^{ms} syr^{p,h} cop^{sa} goth Basi

NA27, WH, TD8: **XX??**

"dan **dat** heel uw lichaam naar Gehenna **gaat**"

01 B f1 33 892 1582 m10+2 (vg) syr^c cop^{(mae),bo}

5:31 +

BZ, TR:

"Ook is er gesproken **dat**" ("dat" is soms redundant)

E (K) M S U W Δ Θ (Π) Ω (565) m10+10 Byz it^{c,f}

NA27, WH, TD8:

"Ook is er gesproken"

(01) B D L f1 f13 33 (1424) 1582 m10+5 it^{a,b,g,l,h,k}

5:32 +

BZ, TR: X

"**Wie** van zijn vrouw **scheidt**"

D E G S U V Ω (0250) m10+3 Byz it^{a,b,g,l,h,k} syr^s cop^{bo} geo Origen

NA27, WH, TD8:

"**Ieder die** van zijn vrouw **scheidt**"

01 B K L M W Δ Θ Π f1 f13 33 565 892 1424 m10+6 pm it^{aur,c,f,ff1,j} vg syr^{p,h,pal} cop^{sa} arm goth

("wie scheidt" vrijwel zeker een harmonisatie, met het vorige vers Mattheüs 5:31)

5:32 +

BZ, TR, NA27{B}, [[WH]], TD8:

"En ook wie **een vrouw** die is gescheiden trouwt, **pleegt overspel**"

"En ook wie **een vrouw** die is gescheiden trouwt, **pleegt overspel**":

01 (B) E K (L) M S U W Δ Θ (Π) Σ Ω 0250 f1 (f13) 33 (565) 892 1079 1424 1582 m10+27 Lect f10+5 it^{c,f,g,l,h} vg syr^{c,h,p,(pal),s} cop^{bo,mae,sa} arm eth^{(ms?),pp,ro} (geo) goth (slav)

Basil Chrysostom (Origen)

"En ook wie **een vrouw** die is gescheiden trouwt, **pleegt overspel**" niet: XXX?

D m10+1 it^{a,b,d,k} Augustine^{1/2} Chromatius Speculum Zeno mss^{Augustine} mss^{Origen}

5:39 +

BZ:

"zal iemand u rechts **op** [[uw]] **kaak slaan**" ("zal slaan" toekomstige tijd)

TR:

"zal iemand u rechts **op** **uw** **kaak slaan**"

NA27, WH:

"**slaat** iemand u rechts **tegen** [[uw]] **kaak**" ("tegen", "(letterlijk) in", "naar"; "slaat" tegenwoordige tijd)

TD8: X?? X??

"**slaat** iemand u rechts **tegen** **de kaak**"

"zal slaan":

E K L M S U Δ Π Ω f1 f13 565 1582 m10+10 Byz it^{a,b,c,f,g,l,h,k}

"slaat":

01* B W 33 1424 m10+1

"op":

01² D E K L M S U Δ Θ Π Ω f1 f13 33 565 892 1424 1582 m10+13 Byz it^d syr^{s,c} cop^{bo} Origen Cyprian

"in": X??

01* B W m10+2 it^{a,b,c,f,g,l,h,k} Eusebius

"uw kaak":

B D E K L M Δ Θ Π f13 565 1424 m10+3 Byz it^{d,k} syr^{s,c,p,h} cop^{bo} Eusebius

"de kaak": X??

01 W f1 33 892 m10+0 pm it^{a,f,(h)} Origen Cyprian Adamantius Epiphanius Cyril

5:44 + !

BZ, TR:

(1) "Blijf zegenen **hen** die jullie vervloeken. Blijf goed doen aan **hen** die jullie haten.

(2) En blijf bidden voor **hen** die jullie valselijk beschuldigen en jullie vervolgen"

NA27{A}, WH, TD8:

(1) -

(2) "En blijf bidden voor **hen** die jullie vervolgen"

(1) "blijf zegenen die jullie vervloeken blijf goed doen aan die jullie haten"

D E K L M S U W Δ Θ Π Σ 047 Ω f13 33 565 892 1079 1424 1582^c m10+22 Byz Lect f10+1 it^{c,d,f,h} syr^{h,(pal,p)} cop^{mae} goth eth^{pp} geo^{A,(B)} slav Aphraates Apostolic Constitutions (Chrysostom) (Speculum)

(1) "blijf zegenen die jullie vervloeken -"

m10+1 f10+3 geo¹ (Athenagoras) Clement Tertullian (Theodoret) Cassiodorus

(1) "- blijf goed doen die jullie haten"

m10+2 it^{a,aur,b,ff1,g,l} vg Ambrose Chromatius Jerome Augustine Arsenius

(2) "jullie valselijk beschuldigen en jullie vervolgen"

D E K L S U W Δ Θ Π Σ Ω f13 33 565 892 1079 1424 1582^c m10+17 Byz Lect f10+3 it^{(a),aur,(b),c,(d),ff1,g,l,(h),l,(p)} vg syr^{(p),h,(pal)} arm geo² slav

(Eusebius) Aphraates Basil Apostolic Constitutions (Gregory-Nyssa) (Ambrose) Arsenius Cassiodorus

(2) "jullie valselijk beschuldigen -"

m10+3 f563 f10+5 goth (geo¹) (Theophilus) Clement Chrysostom

(1+2) "(Blijf zegenen die jullie vervloeken.) (Blijf goed doen aan die jullie haten.) En blijf bidden voor hen die jullie valselijk beschuldigen (en jullie vervolgen)":

D E K L S U W Δ Θ Π Σ Ω f13 33 565 892 1079 1424 m10+17 Byz Lect it^{c,d,f,h} syr^{h,(pal,p)} goth eth^{pp} slav Aphraates Apostolic Constitutions

2 ^e		3 ^e		4 ^e		(it ^c) (goth)	5 ^e	D	(it ^b) it ^d it ^h syr ^p	6 ^e	Σ	it ^f syr ^{pal}	7 ^e		(it ^{aur})	8 ^e	E L 047	(it ^{ff1}) (it ^t)	9 ^e	K Δ Θ Π U Ω 33 565 892	slav (geo ¹)
2/3 ^e		3/4 ^e		4/5 ^e	W	(vg)	5/6 ^e		6/7 ^e		syr ^h	7/8 ^e		8/9 ^e		(it ^{ff1})	9/10 ^e	1424			

(1) "blijf zegenen die jullie vervloeken blijf goed doen aan die jullie haten" niet:

01 B f1 1582 m10+6 it^k syr^{s,c} cop^{sa,mae2} Theophilus Origen Cyprian Adamantius Faustus-Milevis

(2) "jullie valselijk beschuldigen" niet: XXX???

01 B f1 1582 m10+1 pc it^k syr^{s,c} cop^{sa,mae2} eth^{ms,pp} (Athenagoras) Theophilus Irenaeus^{1st} Tertullian Origen Cyprian (Adamantius) Faustus-Milevis Augustine (Speculum)

2 ^e		3 ^e		4 ^e	01 B	cop ^{sa} cop ^{mae2}	5 ^e		syr ^c syr ^s	6 ^e		7 ^e		8 ^e		9 ^e					
2/3 ^e		3/4 ^e		4/5 ^e		it ^k	5/6 ^e		6/7 ^e		7/8 ^e		8/9 ^e		9/10 ^e						

(In de Griekse manuscripten van de 2^e tot 10^e eeuw ontbreken de woorden alleen in codex Sinaiticus (01) en codex Vaticanus (B). Maar in de vele manuscripten die de woorden bevatten komen merkwaardig veel kleine verschillen in schrijfwijze voor. De woorden zijn mogelijk een harmonisatie, met Lukas 6:28.)

5:45 +

BZ: [[X]]

"Zodat jullie zonen worden van jullie VADER, DIE in [[de]] hemelen is"

K S U Θ Π f13 33 565 1424 1582^c m10+7 Byz¹⁸

TR, NA27, WH, TD8:

"Zodat jullie zonen worden van jullie VADER, DIE in **de** hemelen is"

01 B D E L M W Δ Ω f1 1582^c m10+6 Byz¹⁸ it^{a,b,c,f,g,l,h,k}

5:47 +

BZ:

"En als jullie alleen jullie **vrienden** groeten, wat *voor* buitengewoons doen jullie *dan*?"

E (K) L M S U W Δ Θ Π Ω 33 565 m10+9 Byz it^h syr^b arm goth

TR, NA27, WH, TD8:

"En als jullie alleen jullie **broeders** groeten, wat *voor* buitengewoons doen jullie *dan*?"

01 B D Z f1 f13 892 1582 m10+4 it^{a,b,c,g1} vg syr^{c,p} cop Cyprian Basil Chromatius Augustine

(Zeer moeilijk te bepalen welke lezing in de tekst dient te worden opgenomen.)

5:47 +

BZ, TR:

"Doen ook de **belastinginners**"

E K L M S U V W Δ Θ Π Σ Ω f13 565 1079 m10+19 Byz Lect it^{h,(b)} syr^{(s),p} goth geo² slav Diat

NA27(B), WH, TD8:

"Doen ook de **naties**"

01 B D Z f1 33 892 1424 1582 m10+12 al⁹⁰ it^{a,aur,b,c,d,f,g1,l1} vg syr^{c,h,pal} cop eth geo¹ Basil Chromatius Cyprian Augustine

("belastinginners" is mogelijk een harmonisatie, met het vorige vers Mattheüs 5:46. Zeer moeilijk te bepalen welke lezing in de tekst dient te worden opgenomen.)

5:47 +

BZ, TR: X??

"niet **zo**"

E K L S Δ (Θ) Π Ω 565 m10+4 Byz it^h cop syr^c

NA27, WH, TD8:

"niet **hetzelfde**"

01 B D M U W Z f1 f13 33 1424 1582 m10+9 syr^s goth arm eth

("hetzelfde" is mogelijk een harmonisatie, met het vorige vers Mattheüs 5:46, maar de ondersteuning in de manuscripten is wel sterk).

5:48 +

BZ, TR: XX?

"zoals jullie **VADER, DIE in de hemelen is, volmaakt is**"

NA27, WH, TD8:

"zo jullie **hemelse VADER**

volmaakt is"

"zoals":

D K M S U W Δ Θ Π Ω 565 m10+7

"als":

01 B E L f1 f13 33 1424 1582 m10+6

"in de hemelen": XX?

(D*) E* K M S Δ Θ Π Ω 565 m10+5 Byz it^{b,c,g1,h,k} Clement Tertullian

"hemelse":

01 B D* E L U W f1 f13 33 1424 1582 m10+8 it^{a,f}

6:1 +

BZ, TR:

"let erop"

B D E K M S U W Δ Θ Π Ω 0250 f13 565 m10+11 Byz it^{a,b,h,t,h,k} vg syr^c cop^{mae}

[[NA27]], [[WH]], TD8: X?

"Maar let erop"

01 L Z Θ f1 33 892 1424 1582 m10+4 al it^{g1} syr^h

6:1 +

BZ, TR:

"dat jullie jullie **schenking van barmhartigheid** niet doen voor de *ogen van de mensen*"

E K L M S U W Z Δ Θ Π Ω f13 33 565 1424 1582^c m10+12 Byz it^{h,k} syr^h cop^{mae} arm goth Didymus Basil Clement

NA27, WH, TD8:

"dat jullie jullie **rechtvaardigheid** niet doen voor de *ogen van de mensen*"

01 B D 0250 f1 892 1424* 1582* it^{a,b,c,g1,h} vg syr^{s,pal}

6:1 +

BZ, TR, NA27, WH:

"anders hebben jullie zeker geen loon hebben bij jullie VADER, DIE in **de hemelen is**"

01* B E K L M S U W Δ Θ Π Ω f13 565 1424 1582^c m10+14 Byz

TD8: X

"anders hebben jullie zeker geen loon hebben bij jullie VADER, DIE in **de hemelen is**"

01* D f1 33 1582* m10+1

6:4 +

BZ, TR:

"Dan zal uw VADER, DIE in het verborgene toeziet, u **ZELF**"

D E M S W X^{vid} Δ Π Σ Φ Ω f1 565 1223 1582^c m10+10 Byz it^{a,b,c,f,g1,h,q} syr^h Basil

NA27(B), WH, TD8:

"Dan zal uw VADER, DIE in het verborgene toeziet, u"

01 B K L U Z Θ 047 0250 f13 33 892 1424 1582* m10+4 al it^k vg syr^{s,c} cop arm goth Origen

6:4 +

BZ, TR:

"in het openbaar belonen"

E K L M S U W Δ Θ Π Σ Ω 0250 f13 565 892 1079 1424 1582^c m10+25 Byz¹⁴⁰⁰ Lect it^{a,b,c,f,g1,h,l,q} syr^{s,p,h,pal} goth arm eth geo slav Diat^{tem} Basil (Apostolic Constitutions) Chrysostom Speculum Ps-Chrysostom

NA27(B), WH, TD8: XX???

"belonen"

01 B D Z f1 33 m10+6 al⁷⁵ it^{a,ur,d,h1,k} vg syr^c cop^{sa,mae,bo,fay} Diat^{em} Origen Cyprian Chromatius Jerome Augustine

6:5 +

BZ, TR:

"En wanneer u **bidt zult u** niet **zoals** de huichelaars zijn"

NA27, WH, TD8: XX?? X??

"En wanneer jullie **bidden zullen jullie** niet **als** de huichelaars zijn"

"u bidt ... zult u":

01* D E K L M S U W Δ Θ Π Ω f13 33 565 1424 m10+12 Byz it^{k,q,c,p,h}

"jullie bidden ... zullen jullie": XX??

01² B Z f1 892 1582 m10+2 it^{a,b,c,f,g1,h} vg syr^{h(mg),pal} cop arm^{mss} Origen

"zoals":

E K L M S U W Δ Θ Π Ω f13 565 1424 1582 m10+14 Byz Origen Chrysostom

"als": X??

01 B D Z 33

6:5 +

BZ, TR:

"Ik zeg jullie **dat** zij hun loon [al] hebben ontvangen" ("dat" is soms redundant)
E K L M S U W Δ Θ Π Ω 565 1424 m10+8 Byz it^f

NA27, WH, TD8:

"Ik zeg jullie zij hebben hun loon [al] ontvangen"
01 B D f1 f13 33 1582 m10+6 it^{a,b,c,g,l,h,k,q}

6:6 +

BZ, TR:

"Dan zal uw VADER, DIE in het verborgene toeziet, u **in het openbaar** belonen"
E G K L M S U W X Δ Θ Π Σ Ω f13 33 565 892 1079 1424 1582^c m10+24 Byz Lect it^{a,b,c,f,g,l,h,i,m,q} syr^h goth arm eth geo slav Diat⁹⁹ Chrysostom Cyril

NA27{B}, WH, TD8: XX??

"Dan zal uw VADER, DIE in het verborgene toeziet, u belonen"
01 B D Z f1 1582* m10+4 al²⁰ it^{aur,d,ff,l,k} vg syr^{c,s} cop^{sa,mae,bo} Diat⁹⁹ (Ps-Clement) Origen Eusebius Hilary Ambrose Chromatius Augustine

6:8 +

BZ, TR, NA27{A}, TD8:

"want jullie VADER, weet wat jullie nodig hebben, voordat jullie het HEM vragen"

WH: [[XX]]

"want [[GOD,]] jullie VADER, weet wat jullie nodig hebben, voordat jullie het HEM vragen"

"GOD" niet:

01* D E G K L M S U W X Δ Θ Π Σ Ω 0170^{vid} f13 33 565 892 1079 1424 1582 m10+19 Byz Lect it^{a,aur,b,c,f,ff,l,g,i,h,k,l,m,q} vg syr cop^{bo,fay} goth arm geo^{1,A} slav
Diat⁹⁹ Ambrosiaster Ambrose Chromatius Jerome Augustine

"GOD": XX

01¹ B cop^{sa,mae}

(WH baseert zich hier enkel op codex Vaticanus (B). Het woord is vrijwel zeker toegevoegd, om het woord "vader" te duiden.)

6:10 +

BZ, TR:

"Laat UW wil gebeuren, zoals in de hemel, ook op de aarde"
D E G K L M S U Θ Π Ω f13 565 1424 1582^c m10+11

NA27, WH, TD8:

"Laat UW wil gebeuren, zoals in de hemel, ook op aarde"
01 B W Z Δ f1 33 1582* m10+1

6:12 +

BZ, TR:

"En vergeef ons onze schulden, zoals wij ook vergeven hen die ons iets verschuldigd zijn" (tegenwoordige tijd)
01¹ (D) E G K M S U (W Δ Θ) Π Ω f13 (565) 1424 1582^c m10+10 Byz it^{a,b,c,f,g,l,h,k,q} syr^c cop^{bo,sa} Clement Didache

NA27, WH:

"En vergeef ons onze schulden, zoals wij ook hebben vergeven hen die ons iets verschuldigd zijn" (aoristus)
01* B Z f1 33 1582 m10+2 syr^{h,p} cop^{fay} Gregory-Nyssa

6:13 + !

BZ, TR:

"Want van U is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid tot in de eeuwigheid. Amen."
E G K L M S U W Δ Θ Π Σ Ω 0233 0287 f13 33 565 892 1079 1424 1582^c m10+31 Byz Lect f10+1 it^f(g,g1,k) syr^{(c),h,(p),pal} cop^{(sa,fay),bo(pt)} goth arm eth geo slav
Diat⁹⁹ Didache Apostolic Constitutions Chrysostom (Didache)

2 ^e		3 ^e		4 ^e		goth cop ^{fay} cop ^{sa}	5 ^e		syr ^f syr ^h arm geo	6 ^e	Σ 0287	it ^f syr ^{pal} eth	7 ^e			8 ^e	E L 0233	9 ^e	G K M U Δ Θ Π Ω 33 565 892	slav	
2/3 ^e		3/4 ^e		4/5 ^e	W	it ^k	5/6 ^e			6/7 ^e		it ^q syr ^h	7/8 ^e			8/9 ^e		it ^{g1}	9/10 ^e	1424	

NA27{A}, WH, TD8:

01 B D Z 0170 f1 1582* m10+9 f10+1 it^{a,aur,b,c,ff,l,h,l} vg^{cl,ww} cop^{mae,mae2,bo(pt)}
Ambrose Ambrosiaster Augustine Caesarius-Nazianzus Chromatius Cyprian Cyril-Jerusalem^{ab} Gregory-Nyssa Hilary Jerome Maximus-Congessor Origen Peter-Laodicea Tertullian Diat⁹⁹ mss^{petro-Laodicea} Ostrakon(Griekenland, 4^e eeuw, kleitablet)

2 ^e		3 ^e		4 ^e	01 B	it ^a cop ^{mae2}	5 ^e	D	it ^b it ^h	6 ^e	Z	7 ^e		it ^{aur}	8 ^e		it ^{ff1} it ^l	9 ^e		
2/3 ^e		3/4 ^e		4/5 ^e		cop ^{mae}	5/6 ^e	0170		6/7 ^e		7/8 ^e		8/9 ^e		9/10 ^e				

(Zeer moeilijk te bepalen. Het lijkt moeilijk voor te stellen dat een niet oorspronkelijke lezing in zoveel van de oude manuscripten kan zijn toegevoegd. Het weglaten van de woorden kan een Alexandrijnse/Westerse afwijking zijn, er wordt daarom bijzonder belang gehecht aan de Ostrakon, een gevonden kleitablet in Griekenland uit de 4e eeuw, die de woorden niet bevat.)

6:15 +

BZ, TR, [[WH]]:

"Maar als jullie de mensen hun overtredingen niet vergeven, zal jullie hemelse VADER ook jullie overtredingen niet vergeven"
B E G K L M S U W Δ Θ Π Σ Ω 0233 f13 33 565 892 1079 1424 1582^c m10+25 Byz Lect it^{(b),f,q} vg^{mss} syr^{c,h,pal} cop^{sa,mae2} goth arm eth geo slav Basil Chromatius^{99mm} Ps-Chrysostom

NA27{C}, TD8: XX?

"Maar als jullie de mensen niet vergeven, zal jullie hemelse VADER ook jullie overtredingen niet vergeven"
01 D f1 892 1357 1582 m10+7 it^{a,aur,c,ff,l,g,l,h,k,l} vg syr^p cop^{mae,fay} Diat Eusebius Chromatius⁹⁹ Augustine

6:16 +

BZ, TR:

"word dan niet zoals de huichelaars met een somber"
E G K L M S U W Θ Π Ω 0233 f13 33 565 1424 m10+13 Byz

NA27, WH, TD8:

"word dan niet als de huichelaars met een somber"
01 B D Δ f1 892 1582 m10+2 it^{a,b,c,f,g,l,h,k,q}

6:16 +

BZ, TR:

"Ik zeg jullie dat zij hun loon [al] hebben ontvangen" ("dat" is soms redundant)
E G K L M S U W Δ Θ Π Ω 33 1424 m10+9 Byz it^{c,g1}

NA27, WH, TD8:

"Ik zeg jullie zij hebben hun loon [al] ontvangen"
01 B D f1 f13 565 1582 m10+6 it^{a,b,f,h,k,q}

6:17 *

basistekst:

“wrijf uw hoofd in met olie en was uw gezicht”

sommige vertalingen:

“was uw gezicht en wrijf uw hoofd in met olie”

De volgorde kan onlogisch lijken en is daarom in enkele vertalingen omgedraaid.

6:18 +

BZ, NA27{A}, WH, TD8:

“En uw VADER, DIE in het verborgene toeziet, zal u [dan] belonen”

01 B D G K L M S U W Δ Θ Π Σ Ω 0233 f1 f13 33 565 892 1079 1424 1582 m10+10 Byz^{pt} Lect^{pt} it^{aur,f,ff1,1,q} vg syr^{c,p,h,pal(mss)} cop^{sa,mae,bo} goth arm^{mss}

Theophilus (Ambrose Chromatius Augustine Speculum) Euthalius

TR: XX

“En uw VADER, DIE in het verborgene toeziet, zal u [dan] in het openbaar belonen”

E Δ 0233 m10+16 Byz^{pt} Lect^{pt} it^{ab,c,fg1,h,k} syr^{pal(mss)} arm^{mss} eth^{(mss),ro,pp} geo slav Diat^{em} Ephraem

6:21 +

BZ, TR:

“Want waar jullie schat is, daar zal ook jullie hart zijn”

E G K L M S U V W Δ Θ Π Ω 0233 f13 33 565 1424 m10+12 Byz it^f syr

NA27, WH, TD8: XX??

“Want waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn”

01 B f1 1582 m10+1 it^{a,b,c,fg1,h,k,q} vg cop goth eth Eusebius Basil

6:22 +

BZ, TR, NA27, WH:

“Als dan uw oog zuiver is, zal uw hele lichaam verlicht zijn”

B E G K L M S U V W Γ Δ Θ Π Ω f1 f13 33 565 1424 1582 m10+11 Byz it^{a,c,f,ff1,1,q}

TD8: XX

“Als uw oog zuiver is, zal uw hele lichaam verlicht zijn”

01 pc vg it^{a,ff1,q} syr^c cop^{mae,bo(mss)}

6:24 +

BZ, NA27, WH, TD8:

“(Grieks) mammon”

01 B E G K L M N S U W Δ Θ Π Ω f1 f13 33 565 1424 1582 m10+14 Byz of: “rijkdom”

TR: X

“(Grieks) mammon”

6:25 +

BZ, TR:

“Wees niet bezorgd voor jullie leven; wat jullie kunnen eten, en wat jullie kunnen drinken”

NA27{C}, WH:

“Wees niet bezorgd voor jullie leven; wat jullie kunnen eten, [[of wat jullie kunnen drinken]]”

TD8: XX??

“Wees niet bezorgd voor jullie leven; wat jullie kunnen eten”

“en wat jullie kunnen drinken”:

E G K (L) M N S U Δ Θ Π Σ Ω 0233 565 1079 1424 m10+22 Byz Lect /10+1 syrth goth eth^{mss} cop^a

“of wat jullie kunnen drinken”:

B W Φ f13 33 m10+4 it^{aur,c,fg1,h,m,q} cop^{mae,bo} eth^{mss} geo^{1,(B)} slav Origen (Eusebius) Basil Athanasius Hieronymus Iulius Marcus Eremia Speculum Maximus-Confessor

“en wat jullie kunnen drinken” of “of wat jullie drinken” niet: XX??

01 f1 892 1582 m10+3 it^{a,b,ff1,k,l} vg syr^c cop^{mae2} eth^{pp,rv} Diat^{rv} Justin Clement Methodius Origen Adamantius Hilary Athanasius Basil Epiphanius Chrysostom Jerome Cyril

6:28 +

BZ, TR:

“(letterlijk) Bestudeer de lelies van het veld, hoe het groeit: het zwoegt niet en het weeft niet”

E G K (L) M N S U W Δ Π Σ Ω 0233 f13 565 892 1079 (1424) m10+23 Byz Lect goth arm (Philo-Carpian) Basil Chrysostom Iulius

NA27{B}, WH, TD8: XX??

“Bestudeer de lelies van het veld, hoe ze groeien: ze zwoegen niet, en ze weven niet”

01 *(vid),1 (B) θ f1 (33) 1582 m10+4 it^{a,aur,b,c,ff1,g1,h,k,l} vg syr^{(c),p,h,pal} cop^{sa,bo} eth geo^{1,2} Slav Hilary Athanasius Chrysostom Augustine Speculum

6:30 *

RBV:

“Als GOD nu het gras van het veld, dat er vandaag is en morgen in de oven wordt geworpen, zo bekleedt”

meeste vertalingen:

“Als GOD nu het gras van het veld, dat er vandaag is en morgen in de oven wordt geworpen, zo bekleedt”

(Als een zelfstandig naamwoord (“oven”) voorafgegaan wordt door een voorzetsel (“in”), wordt het bepalende lidwoord (“de”) soms weggelaten. Beide vertalingen kunnen daarom juist zijn. Maar “een oven” lijkt waarschijnlijker in de context, omdat in dit vers een Grieks woord staat dat doelt op “een bakoven”, “een aarde pot om in te bakken”, en niet op “de vuuroven” of “de smeltoven” welke gebruikt wordt als symbool voor Gehenna, zoals in Mattheüs 13:42,50.)

6:33 +

BZ, TR, [[NA27{C}]]:

“Maar blijft eerst het Koninkrijk van GOD en ZIJN rechtvaardigheid zoeken”

E G K L M N S U W Δ Θ Π Σ Φ Ω 0233 f1 f13 33 565 892 1079 1392 1424 1582 m10+27 Byz Lect /10+2 it^{a,aur,b,c,ff1,g1,h} vg^d syr^{c,p,h,pal} cop^{mae} arm geo^{1,A,(B)} slav

Diat^{rv} Serapion (Hilary) Basil Evagrius Chromatius Marcus Eremia Cyril Theodoret John-Damascus Jerome

2 ^e			3 ^e		4 ^e	W	5 ^e		6 ^e	N Σ Φ	7 ^e		8 ^e	E L 0233	9 ^e	G K M U Δ Θ Π Ω 33 565 892	geo ¹ slav
2/3 ^e			3/4 ^e		4/5 ^e	W	5/6 ^e		6/7 ^e		7/8 ^e		8/9 ^e		it ^{g1}	9/10 ^e	1424

WH, TD8: XX?

“Maar blijft eerst het Koninkrijk en ZIJN rechtvaardigheid zoeken”

01 (B) m10+8 /10+1 it^{k1} cop^{sa,bo,mae2} Tertullian Cyprian (Eusebius) Aphraates (Gregory-Nyssa) Macarius/Symeon Speculum Justin

2 ^e			3 ^e		4 ^e	01 (B)	5 ^e		6 ^e		7 ^e		8 ^e		it ^l	9 ^e	
2/3 ^e			3/4 ^e		4/5 ^e	it ^k cop ^{bo}	5/6 ^e		6/7 ^e		7/8 ^e		8/9 ^e			9/10 ^e	

(“Koninkrijk van GOD” is een gebruikelijk term, het kan daarom een harmonisatie zijn, maar de ondersteuning voor de weglating van “van GOD” is gering.)

7:15 *

BZ, TR:

"Maar pas op voor de valse profeten"

CEGLMSUWΔΘΠ f13 33^{vid} 1582 m10+¹¹ Byz it^{f,q} syr^h cop^{sa(mss),bo}

NA27, WH, TD8: X??

"pas op voor de valse profeten"

01 B Ω 0250 565 1424 m10+⁴ it^{a,b,c,g,l,h,k} vg syr^{c-p} cop^{sa(mss),mae}

7:16 *

BZ, TR:

"druiventros"

EGLMSUVWXΔΘΠ f13 565 1424 m10+¹⁰ Byz

NA27, WH, TD8:

"druiventrossen"

01 B C^c 0250 f1 892 1582 m10+³ it^{a,b,c,f,g,l,h,k,q}

of: "druif"

of: "druiven"

7:18 *

BZ, TR, NA27:

"Een goede boom kan geen schadelijke vruchten voortbrengen, en een rotte boom kan geen waardevolle vruchten voortbrengen"

01^c CEGLSUVWXZΔΘΠ Ω 0250 f1 f13 33 565 892 1079 1424 1582 m10+¹⁶ Byz Lect /10+² it^{a,aurb,c,f,l,g,l,h,k,l,q} vg syr^{c,nh} cop^{sa,bo} goth arm geo

WH: XX

"Een goede boom kan geen schadelijke vruchten dragen,

en een rotte boom kan geen waardevolle vruchten voortbrengen"

B Adamantius

TD8: XX

"Een goede boom kan geen schadelijke vruchten dragen,

en een rotte boom kan geen waardevolle vruchten dragen"

/1043

Sommige manuscripten: XX

"Een goede boom kan geen schadelijke vruchten voortbrengen, en een rotte boom kan geen waardevolle vruchten dragen"

01*

7:21 *

BZ, TR:

"DIE in de hemelen is"

EGLMSUWΠΩ f13 565 m10+⁹ Byz

NA27, WH, TD8:

"DIE in de hemelen is"

01 B CZ (Δ) Θ f1 33 892 1424 1582 m10+⁵ it^{a,b,c,f,g,l,h,k,q}

7:22 *

RBV:

"met Uw naam"

of: "(letterlijk) tot Uw naam"

Wordt vaak vertaald als:

"in Uw naam"

(Vaak vertaald als "in Uw naam", omdat op veel andere plaatsen "in Uw naam" staat. Dit vers gaat over valse werkers die wetteloosheid bedrijven, die dus niet echt in Jezus naam werken verrichten.)

7:24 *

BZ, TR:

"hem zal ik vergelijken met een verstandige man" (1^e persoon enkelvoud, bedrijvend)

CEGLMSWXAΔΠΣΩ 565 1079 1424 m10+²⁰ Byz it^{f,h,k,q} Lect /10+¹ it^{f,h,k,q} syr^{ch} cop^{bo} goth slav Cyprian Hilary Augustine^{7/8}

NA27(B), WH, TD8:

"hij zal vergeleken worden met een verstandige man" (3^e persoon enkelvoud, lijdend)

01 B Z Θ 0281 f13 33 892 1582 m10+⁹ /844 /10+¹ it^{a,aurb,c,f,l,g,l} vg syr^p cop^{sa,mae} arm eth geo Diat Origen Philo-Carpasia Basil Ambrose Didymus Chrysostom Jerome Cyril Augustine^{1/8}

("hij zal vergeleken worden" mogelijk een harmonisatie, met Mattheüs 7:26)

7:28 *

BZ, TR: X?

"toen Jezus deze woorden (volledig) geëindigd had"

EGLMSUΔΘΠΩ m10+⁴ Byz

NA27, WH, TD8:

"toen Jezus deze woorden geëindigd had"

01 B C W Z^{vid} f1 f13 33 565 892 1424 1582 m10+⁷ it^{a,b,c,f,g,l,h,k,q} Origen

7:29 *

BZ, TR: XX??

"en niet zoals de schriftgeleerden"

ELMΠ^fSUΩ 565 1424 m10+⁶ Byz

NA27, WH, TD8:

"en niet zoals hun schriftgeleerden"

01 B C^c K Π* Δ Θ f1 f13 1582 m10+⁸ it^f

Sommige manuscripten: XX?

"en niet zoals hun schriftgeleerden en de farizeeën"

W 33 it^b

Sommige manuscripten: XX?

"en niet zoals de schriftgeleerden en de farizeeën"

C* it^{a,c,g,l,h,k,q}

("Hun schriftgeleerden" is een zeer zeldzame term die verder alleen nog voorkomt in Lukas 5:30)

8:2 *

BZ, TR:

"Een melaatse kwam

Hem eer betonen"

CKLSUWΠ 33 m10+⁴ Byz it^{a,b,c,f,g,l,h,q}

NA27, WH, TD8:

"Een melaatse kwam naar Hem toe en betoonde Hem eer"

of: "Een melaatse naderde en betoonde Hem eer"

01 B E M N Δ Θ Ω f1 f13 565 1582 m10+⁵

8:3 *

BZ, TR:

"En Jezus strekte Zijn hand uit"

C² E K L M N S U W Δ Θ Π Ω 565 1424 m10+⁷ Byz it^{b,h,q} vg syr cop^{mae}

NA27, WH, TD8:

"En Hij strekte Zijn hand uit"

01 B C* f1 f13 33 1582 m10+⁵ it^{a,c,f,g,l,k} cop^{bo} Cyprian

8:5 +
BZ, NA27, WH, TD8:
"Toen **Hij** ... binnenging"
01 B C* E K L M N S U W Z Δ Θ Π Ω 0233 f1 f13 33 565 1424 1582 m10+13 Byz it^{a,b,c,f,g,l,h,q} vg cop Origen
TR: **XX**
"Toen **Jezus** ... binnenging"
C³ L m10+1 syr^s

8:5 +
BZ, TR;
"Kapernaüm"
C E K L M N S U W Δ Θ Π Ω f1 f13 565 1424 1582 m10+14 Byz
NA27, WH, TD8: **X?**
"Kafarnaüm"
01 B 33

8:5 *
(Latijn) "centurio" of: "(Grieks) hekatontarches, een Romeinse legeroverste", "een overste over honderd man"
Een centurio, een overste over honderd man, was in het Romeinse legioen de belangrijkste officier van gewone komaf.

8:7 +
BZ, TR:
"en **Jezus** zei tot hem"
NA27: **XX?**
"en Hij zei tot hem"
WH, TD8: **X XX?**
" Hij zei tot hem"
"en":
01 C E K L M N S U W Δ Θ Π Ω 0233 0250 f1 f13 33 565 1424 1582 m10+13 Byz it^{a,c,f} vg syr^h cop^{bo}
"en" niet: **X**
B m10+1 it^{b,g,l,h,k,q} syr^{s,c,p} cop^{sa,mae}
"Jezus":
C E K L M N S U W Δ Θ Π Ω f1 f13 33 565 1424 1582 m10+12 Byz it^{a,b,c,f,g,l,h,q}
"Jezus" niet: **XX?**
01 B it^k

8:8 +
BZ, TR, NA27:
"En de centurio antwoordde en verklaarde"
01¹ C E K L M N S W Δ Θ Π Ω 0233 f1 f13 565 892 1424 1582 m10+14 Byz it^{a,b,c,g,l,h,q}
WH, TD8: **X**
"Maar de centurio antwoordde en verklaarde"
01* B 33

8:8 *
basistekst:
"spreek enkel een woord en mijn knecht zal gezond worden" ("woord" datief (BZ,NA27,WH,TD8), accusatief (TR))
traditie (van Engelse vertalingen):
"spreek enkel *het* woord en mijn knecht zal gezond worden"
(Het bepalende lidwoord wordt soms weggelaten bij zelfstandige naamwoorden die in het datief staan. Beide vertalingen kunnen dus juist zijn. Er is gekozen voor "een woord")

8:9 +
BZ, TR, NA27, TD8:
"Want ook ik ben een mens onder autoriteit"
C E K L M N S U W X Δ Θ Π Ω f1 f13 33 565 892 1079 1424 1582 m10+14 Byz Lect it^{ff1,l} syr^{c(s),p,h} cop^{sa} arm (eth) geo Chrysostom
WH: [[XX?]]
"Want ook ik ben een mens die onder autoriteit [van anderen] [[is gesteld]]"
01 B m10+10 it^{a,aur,b,c,g,l,h,k,q} vg^{cl} syr^{pal} Diat Hilary Chrysostom Augustine
("is gesteld" zeer waarschijnlijk een harmonisatie, met Lukas 7:8)

8:10 +
BZ, TR, TD8
"Zelfs in Israël heb ik **niet** zo'n groot geloof gevonden." of: "Niet eens in Israël heb ik zo'n groot geloof gevonden."
01 C E G K L M N S U X Δ Θ Π Σ Φ Ω 0233 0250 f13 33 565 1079 1424 1582^c m10+24 Byz Lect it^{aur,b,c,f,ff1,h,l} vg syr^{s,p,h} cop^{mae} goth arm geo (eth^{pp}) slav
Diat⁹⁰ Origen¹⁸ Hilary Chrysostom (Chromatius) Jerome Augustine^{17/18}
NA27{B}, WH: **XX?**
"Bij niemand in Israël heb ik zo'n groot geloof gevonden."
B W (0281 f1 892 1582*) m10+9 it^{a,(g1),k,q} syr^{c,pal} cop^{sa,bo} eth^{ro,(ms)} Diat⁹⁰ Augustine^{1/18}

8:12 *
"in de buitenste duisternis" of: "(letterlijk) in de meer buiten duisternis", "in de uiterste duisternis"

8:12 +
BZ, TR, NA27, WH:
"Maar de zonen van het Koninkrijk zullen in de buitenste duisternis **worden geworpen**"
01¹ B C E G K L M N S U W X Δ Θ Π Ω f1 f13 33 565 892 1079 1424 1582 m10+16 Byz Lect it^{aur,ff1,l} vg syr^h cop^{sa,bo} goth eth geo² Chrysostom Cosmas
TD8: **XX?**
"Maar de zonen van het Koninkrijk zullen in de buitenste duisternis **gaan**"
01* 0250 it^k syr^{c,s,p,pal} arm Diat⁹⁰ Irenaeus^{90at} Eusebius Augustine

8:13 +
BZ, TR:
"Ga, **en** laat het voor u gebeuren, zoals u gelooft"
C E G K L M N S U W Δ Θ Π Ω 0233 f1 f13 33 565 892 1424 1582 m10+14 Byz it^{c,f} vg syr^h cop^{bo(ms)}
NA27, WH, TD8: **X??**
"Ga, laat het voor u gebeuren, zoals u gelooft"
01 B W Φ 0250 0281 pc it^{a,g1,h,k,q} syr^{s,c,p} cop

8:13 +
BZ, TR, [[NA27]]:
"En **zijn** knecht was op dat moment gezond"
C E G K L M N S U W Δ Θ Π Ω 0233 f13 565 1424 1582^c m10+12 Byz syr^{c-s,h,p} arm geo
WH, TD8:
"En de knecht was op dat moment gezond"
01 B 0250 0281 f1 33 1582* m10+2 pc it^{a,b,c,f,g,l,h,k,q} vg cop^{mae,bo} syr^{pal}

8:13 *
BZ, TR, NA27, WH, TD8:

01¹ B G K L S W Δ Π Ω f13 565 892 1424 m10+⁹ Byz it^{a,b,c,f,h,k,q} vg syr^{s,c} cop arm geo

Sommige manuscripten: XXX??

“En de centurio keerde terug naar zijn huis, en op dat moment vond hij de knecht gezond”

01^{1,2} C E M (N) U Θ Σ Φ (0250) f1 (33 1582 m10+³) al it^{g1} syr^{h,pal} eth
(Waarschijnlijk komen de woorden van Lukas 17:10.)

8:15 *
BZ, NA27, WH, TD8:

“En Hij raakte haar hand aan en de koorts verliet haar, en zij stond op en bediende **Hem**”

01¹*(vid) B C E G K M C S U W Θ Π Ω m10+³ Byz it^{k,q} cop^{sa}

TR: X?

“En Hij raakte haar hand aan en de koorts verliet haar, en zij stond op en bediende **hen**”

01¹ L M* Δ f1 f13 33 565 892 1424 1582 m10+⁹ it^{a,b,c,f,g,l,h} vg syr^{s,c} cop^{bo}

8:18 *
BZ, TR, TD8:

“Toen Jezus **grote menigten** mensen om Zich heen zag”

NA27{C}, WH: XX?

“Toen Jezus **een menigte** mensen om Zich heen zag”

“grote”:

01² C E G K L M N S U W X Δ Θ Π Σ Ω 0233 f13 33 565 892 1079 1424 1582^c m10+²⁵ it^{a,b,c,f,g,l,h,k,q} Lect /10+² it^{a,aur,b,c,f,g,l,h,k,l,q} vg arm syr cop^{mae} goth eth^{ms,pp,ro} geo slav
Diat Chrysostom Speculum Hilary Chromatius Augustine

“grote” niet: XX?

01¹* B f1 m10+³ 1582* /10+² cop^{sa(mss),bo} Origen

“menigten”:

01^{1,2} C E G K L M N S U X Δ Θ Π Σ Ω 0233 f1 f13 33 565 892 1079 1582 m10+²⁵ Byz Lect /10+² it^{a,aur,b,f,g,l,h,k,l,q} vg cop^{bo} syr^{p,pal,h} arm^{mss} goth eth^{ro} Diat Chrysostom Origen Hilary Chromatius Augustine

“menigte”: XX?

B W 1424 m10+³ /10+² it^{r,g1} syr^{c,s,mae} cop^{sa} eth^{ms} geo Speculum

8:20 *

RBV:

“de Zoon van de mens”

of: “de MensZoon”

meeste vertalingen:

“de Zoon des mensen”

of: “de MensenZoon”

(“van de mens” staat in de Griekse basistekst in het enkelvoud.)

8:21 *

BZ, TR, [[NA27{C}]]:

“Toen zei een ander, één van **Zijn** discipelen, tot Hem”

C E G K L M N S U W X Δ Θ Π Σ Ω 0250 f1 f13 565 892 1079 1424 1582 m10+²¹ Byz Lect /845 it^{aur,f1,g1,(k),l} vg syr cop^{mae,bo} goth arm eth geo

WH, TD8: XX?

“Toen zei een ander, één van de discipelen, tot Hem”

01 B 33 m10+¹ /10+¹ it^{a,(b,c,h,f,q)} cop^{sa} slav

8:22 *

BZ, TR, NA27, WH:

“Maar **Jezus** zei tot hem”

B C E G K L M N S U V X W Γ Δ Θ Π Ω f1 f13 565 1424 1582 m10+¹¹ it^{a,f,g,l,h}

TD8: XX?

“Maar Hij zei tot hem”

01 33 m10+¹ it^{b,c,k,q} (syr^c)

8:23 *

BZ, TR, NA27, TD8:

“En toen Hij in **de** boot stapte, volgden Zijn discipelen Hem.”

01^{1,2} E G K L (M) N S U W X Δ Θ Π Ω 1079 1424 m10+¹¹ Byz /10+¹ cop^{sa,bo} arm Diat Chrysostom

WH: X??

“En toen Hij in een boot stapte, volgden Zijn discipelen Hem.”

01¹ B C f1 f13 33 565 892 1582 m10+⁵ Lect /10+² goth

8:25 *

TR:

“En **Zijn discipelen** gingen naar naar **Hem toe** en maakten Hem wakker”

C*(vid) W X Θ Σ Φ f1 1424 1582 m10+³ /127 1770 IAD /10+⁵ it^{b,g1,q} vg^{c1} syr^{s,p,h,pal} cop^{mae,mae2} goth eth geo^{1,A} slav Diat

BZ:

“En **de discipelen** gingen naar naar **Hem toe** en maakten Hem wakker”

C² E K L M S U Δ Π Ω f13 565 1079 m10+²³ Byz Lect it^{h,k} arm geo^β Eusebius Chromatius

NA27{B}, WH, TD8:

“En zij gingen naar naar **Hem toe** en maakten Hem wakker”

01 B 33^{vid} 892 1421 m10+² it^{a,aur,c,f,f1,l} cop^{sa,bo} Jerome

8:25 *

BZ, TR:

“Heer! Red **ons**”

E K L M S U W X Δ Θ Π Σ Ω 0242^{vid} 565 1079 1424 1582^c m10+²⁴ Byz Lect /10+¹ it^{a,aur,b,c,f,f1,g1,h,k,l,q} vg syr^{s,p,h,pal} cop^{sa,mae,bo} goth arm eth geo slav

Diat Eusebius Ambrose Gaudentius Chrysostom Chromatius Jerome Augustine Hesychius

NA27{B}, WH, TD8: XX??

“Heer! Red”

01 B C f1 f13 33 892 1582* m10+⁶ /10+¹ cop^{bo(mss)}

8:28 *

BZ, TR:

Mattheüs 8:28 **Gergesenen**

NA27{C}, WH:

TD8:

“Gergesenen”:

01² (C) E K (L) S U W X Π (Ω) f1 (f13) (565) 892 1079 1424 1582 m10+²⁴ Byz Lect syr^{pal} cop^{bo} goth arm eth geo² slav Diat^{em} Origen Apollinaris Hesychius

“Gerasenen”: X

892^c it^{a,aur,b,c,d,f,f1,g1,h,k,l,q} vg cop^{sa,mae,mae2} Hilary Ambrose Chromatius

“Gadarenen”:

(01) B C* M Δ Θ Σ 33^{vid} m10+² /10+¹ syr^{s,p,h} geo¹ Diat^{em} Epiphanius

(Gadarenen en Gergesenen (of Gerasenen) waren twee gebieden aan de Oostzijde van de Zee van Galilea, die dicht bij elkaar lagen of elkaar mogelijk overlapt.)

8:29 +

BZ, TR:

"Jezus! Zoon van GOD!"

C^c E K M S U W Δ Θ Π Ω 0242 f13 565 1424 1582 m10+⁹ Byz it^{a,b,c,f,g,i,h,q} vg^{cl} syr^{ph} cop^{sa}

NA27, WH, TD8: XX??

"Zoon van GOD!"

01 B C* L f1 33 892 it^{ff1,kl} syr^s cop^{mae}

8:31 +

BZ, TR:

"sta ons dan toe om in de kudde zwijnen te gaan"

C E K L M S U W Δ Π Ω f13 565 1424 m10+¹² Byz it^{h,q} syr^{ph} (cop^{mae2})

NA27, WH, TD8:

"stuur ons dan in de kudde zwijnen"

01 B Θ 0242^{vid} f1 33 892 1582 m10+² pc it^{a,b,c,g,i,k} vg syr^s cop

8:32 +

BZ, TR: XX

"En zij gingen uit, en gingen in de kudde zwijnen. En zie! De hele kudde zwijnen stortte van de steile helling af in de zee"

NA27, WH, TD8:

"En zij gingen uit, en gingen in de zwijnen. En zie! De hele kudde stortte van de steile helling af in de zee"

"kudde":

C^c E K (L) M N S U W Δ Θ Π Ω f13 565 1424 1582^c m10+¹⁰ Byz it^h syr^{h,pal} cop^{mae2} goth

"kudde" niet:

01 B C* 0242 f1 33 892 1582* m10+³ pc it^{a,b,c,g,i,k,q} vg syr^{s,p} cop

"zwijnen": XX

C^c E K L S U Π Ω 565 1582^c m10+⁸ Byz cop^{bo,mae} goth

"zwijnen" niet:

01 B C* M N W Δ Θ f1 33 892 1424 1582* m10+⁶ Byz it^{a,b,c,f,g,i,h,k,q} vg syr cop^{sa}

9:1 +

BZ, TR:

"En Hij stapte in de boot, voer over, en kwam in Zijn eigen stad"

C* E K M N S U W Δ Π Ω 0233 m10+⁵ Byz

NA27, WH, TD8:

"En Hij stapte in een boot, voer over, en kwam in Zijn eigen stad"

01 B C^c F L Θ f1 33 565 1424 1582 m10+⁶ it^{a,b,c,f,g,i,h,k,q} cop^{mae,sa}

9:2 +

BZ, TR:

"uw zonden zijn u vergeven" (voltooid tijd)

NA27, WH, TD8: X?

"uw zonden worden vergeven" (tegenwoordige tijd)

"u":

C^c (D) E F G K L M N S U (Δ^c) Θ Π Ω 0233^{vid} f13 565 1424 m10+¹¹ Byz vg it^{a,b,f,g,h,(k),q} syr

"u" niet:

01 B C* W Δ* f1 33 892 1582 m10+²

"zijn vergeven":

C E F G K M S U W Δ Θ^c Π Ω f1 33 565 1582 m10+¹² Byz it^{a,h,c,f,g,l,h,q}

"worden vergeven": X?

01 B it^k vg

(Het weglaten van "u" is mogelijk een harmonisatie, met Mattheüs 9:4)

9:4 +

BZ, TR, NA27(B), TD8:

"Jezus dan, die hun gedachten doorzag"

01 C D E* F G K L M N S U W X Δ Π mg Σ Ω 0233 0281 f13 33 892 m10+¹⁹ Byz Lect it^{a,aur,b,c,d,ff1,g1,h,k,l,q} vg syr^{s,pal} cop^{bo} eth^{ro} slav Chromatius Jerome Augustine Speculum

WH: X?

"Jezus dan, die hun gedachten kende"

B E^c Θ Π f1 565 1079 1424 1582 m10+⁵ al⁵⁰/672/844/10+¹⁰ syr^{ph} cop^{sa,mae} goth arm eth^{ms,pp} geo^{1,2} Chrysostom

9:5 +

BZ, TR:

"uw zonden zijn vergeven" (voltooid tijd)

TR: X?

"de zonden zijn u vergeven" (voltooid tijd)

NA27, WH, TD8: X??

"uw zonden worden vergeven" (tegenwoordige tijd)

"uw"

01 B C D E F K L M V W X Θ Ω 565 m10+⁶ Byz it^{a,c,f,g,l,h,k,q}

"u": X?

G N S U Δ Π f1 33 1424 1582 m10+⁶ it^b

"zijn vergeven":

(C) E F G K L M S U (W) Δ Θ Π Ω 0233 f1 33 565 1582 m10+¹¹ Byz it^{a,b,c,g,l,h,k}

"worden vergeven": X??

01 B (D) it⁶⁴

9:6 +

BZ, NA27, TR, TD8:

"Sta op, til uw bed op en ga naar uw huis" (aoristus, passief)

of: "Wordt opgericht, til uw bed op en ga naar uw huis"

01 C E F G K L M N S U W Δ Θ Π Ω 0233 f1 33 565 1424 1582 m10+¹³ Byz

WH: X

"Sta op, til uw bed op en ga naar uw huis" (tegenwoordige tijd, actief)

of: "Richt u op, til uw bed op en ga naar uw huis"

B (D) pc

9:8 +

BZ, TR:

"Toen de menigten mensen dit zagen, verwonderden zij zich en verheerlijkten GOD" ("verwonderden zij zich" actief)

C E^c F G K L M N S U Δ Θ Π Σ Φ Ω 0233 f13 565 1079 1582^c m10+²¹ Byz Lect syr^h arm eth^{ms} geo slav Chrysostom

NA27(A), WH, TD8:

"Toen de menigten mensen dit zagen, werden zij bevreesd en verheerlijkten GOD" ("werden zij bevreesd" passief)

01 B D W 0281 f1 33 892 1424 1582* m10+¹⁹ it^{a,aur,b,c,d,ff1,g1,h,k,l,q} vg syr^{s,pal} cop^{sa,mae,mae2,bo} eth^{ro} goth Hilary Chromatius Augustine

("verwonderden zij zich" mogelijk een harmonisatie, met Mattheüs 8:27 en Mattheüs 9:33. Zeer moeilijk te bepalen welke lezing in de tekst dient te worden opgenomen.)

9:10 *

BZ, TR, NA27, WH:

"(letterlijk) **En** zie! Vele belastinginners en zondaars ..."

B C E F G K L M N S U W Δ Θ Π Ω f1 f13 33 565 1424 1582 m10+11 Byz

TD8: X

"Zie! Vele belastinginners en zondaars ..."

01 D

9:12 *

BZ, TR:

"Maar **Jezus** die dit hoorde, zei Hij **tot hen**"

NA27, WH, TD8: XX?? XX??

"Maar *toen* Hij dit hoorde, zei Hij"

"Jezus":

C E G K L M N S U W Y Δ Θ Π Ω 0233^c f1 f13 33 565 1424 1582 m10+13 Byz it^{a,b,c,f,g,i,h,k,q} vg syr^{p,h}

"Jezus" niet: XX??

01 B D 892 1424 pc syr^s

"tot hen":

C^e E G K L M N S U W Y Δ Θ Π Ω 0233 f1 f13 33 565 1582 m10+13 Byz it^{a,f,h,q} cop^{mae} syr^{p,h}

"tot hen" niet: XX??

01 B C* 892 1424 pc it^{b,c,g,i,k} syr^s

9:13 *

BZ, TR: XX??

"Want ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars **tot inkeer**"

C E G K L M S U Y Θ Π Ω f13 1424 1582^c m10+11 Byz it^{c,g,i} syr^s cop^{sa,mae}

NA27, WH, TD8:

"Want ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars"

01 B D N W Γ* Δ 0233 f1 33 565 1582* m10+3 pc it^{a,b,f,h,k,q} vg syr^{p,h} cop^{mae2} goth

("tot inkeer" waarschijnlijk een harmonisatie, met Lukas 5:32)

9:14 *

BZ, TR, [[NA27{C}]]:

"Waarom vasten wij en de Farizeeën **vaak**, maar vasten Uw discipelen niet?"

01² C D E F G K L M N S U W X Y Δ Θ Π Σ Φ Ω 0233 f1 f13 33 565 892 1079 1424 1582 m10+25 Byz Lect it^{(a,a,u,r,b,c),d(f,f1,g,i,h,j),k,q} (vg) syr^{p,h,pal} cop^{sa(mss),mae,bo} goth arm eth geo^{1,A}

WH, TD8: XX?

"Waarom vasten wij en de Farizeeën, maar vasten Uw discipelen niet?"

01* B 0281 27 m10+18 cop^{sa(mss),mae2} geo⁸ Cyril

(Het weglaten van "vaak" is mogelijk een harmonisatie, met Markus 2:18)

9:15 *

"De vrienden van de bruidegom"

of: "(letterlijk) De zonen van het bruidsvertrek"

De vrienden van de bruidegom die de plicht hadden om alles voor de bruidskamer te leveren. Vaak wordt dit vertaald als "de bruiloftsgasten" (wat dus niet helemaal accuraat is).

9:17 *

BZ, TR:

"en de wijnzakken **zullen verloren gaan**" (toekomstige tijd)

C E F G K (L) M N S U V W X Y Δ Γ Π Ω 33 565 1424 m10+5 Byz arm

NA27, WH, TD8: X??

"en de wijnzakken **gaan verloren**" (tegenwoordige tijd)

01 B (D) Θ f1 f13 1582 m10+9 it^{a,f,k} vg cop goth

9:18 *

BZ, TR1894, NA27:

"**Er kwam één** regeerder, en hij betoonde Hem eer"

TR1550: X

"**Er kwam** een regeerder, en hij betoonde Hem eer"

WH: XX??

"**Er kwam één** regeerder **naderbij**, en hij betoonde Hem eer"

of: "**Er kwam één** regeerder **naar** Hem **toe**, en hij betoonde Hem eer"

TD8: X X

"**Er kwam** een regeerder **binnen**, en hij betoonde Hem eer"

"er kwam":

01² C* D E K M N S W Y (Δ) Θ Π Ω (f1) 33 565 892 (1424) 1582 m10+7 (al) pc it^{(d),f,q} syr^s cop^{bo}

"er kwam naderbij": XX??

01* B C^e F^{vid} G L* U f13 m10+4 it^{a,b,c,g,i,h,k} vg cop^{bo(ms),sa}

"er kwam binnen": X

f1 1424 m10+4

"één":

01¹ B C* D E (F G) K (L*) M N (U) S W Y (Γ) Δ Θ Π Ω (f13) 33 565 892 1582 m10+7 Byz it^{a,b,c,d,f,f1,(g,h,k)} vg syr^s

"één" niet: X

01* L^c (Δ) m10+2 it^q cop^{bo,sa}

9:18 *

BZ, TR, NA27, WH:

"zei **dat**" ("dat" is soms redundant)

B C E F G K L M N S U W Y Δ Θ Π Ω 565 1424 m10+8 Byz it^{a,b,c,f,g,i,h,k,q}

TD8: X?

"zei"

01 D f1 f13 33 1582 m10+6

9:19 *

BZ, TR, NA27:

"En Jezus stond op, en **volgde** hem" (aoristus)

B (E) F G K L (M) N S U W X Y Γ Δ Θ Π Ω f1 f13 565 1424 1582 m10+12 Byz it^{fk}

WH, TD8: X??

"En Jezus stond op, en **volgde** hem" (onvoltooide tijd)

of: "En Jezus stond op, en **begon** Hem **te volgen**"

01 C (D) 33 it^{a,b,c,g,i,h,q}

9:22 *

BZ, TR, NA27, WH:

"Nu keerde **Jezus** zich om"

01¹ B C E F G K L M N S U W Y Δ Θ Π Ω f1 f13 33 565 1424 1582 m10+12 Byz it^(f,f1,g,i,h) vg

TD8: XX??

"Nu keerde Hij zich om"

01* D it^{a,b,c,k,q} syr^s

9:24 +

BZ, TR:

“zei Hij tot hen” (aoristus)

C E F G K L M S U W Y Δ Θ Π Ω 565 1424 m10+9 Byz it^{f,g1} syr

NA27, WH, TD8:

“zei Hij” (onvoltooide tijd)

01 B D (N) f1 f13 33 892 1582 pc m10+5 it^{a,b,c,h,k,q} vg cop

of: “begon Hij te zeggen”

9:27 +

BZ, TR, [[NA27]]:

“En toen Jezus vandaar verder ging, volgden twee blinden Hem”

01 C E F G K L M N S U W Y Δ Θ Π Ω 0250 f1 f13 33 565 892 1424 1582 m10+14 Byz it^{a,b,c,f,g1,h,k,q} vg syr

WH, TD8: XX

“En toen Jezus vandaar verder ging, volgden twee blinden”

B D 892 pc it^k

9:32 +

BZ, TR, NA27, TD8:

“Zij brachten iemand bij Hem die door een demon bezeten was en niet kon spreken”

C D E F G K L M N S U W Y Δ Θ Π Ω f1 f13 33 565 1424 1582 m10+11 Byz it^{a,b,c,f,g1,h,k,q} vg syr^h goth

WH: XX

“Zij brachten iemand bij Hem die door een demon bezeten was en niet kon spreken”

01 B f13 m10+2 syr^{s,p} cop cop^{mac2}

9:33 +

BZ, TR1894, NA27, WH:

“zeiden”

01 B C D E F G K L M N S U W Y Δ Π Ω f1 f13 33 565 1582 m10+14 Byz it^{b,c,f,g1,h,k,q}

TR1550: X

“zeiden dat” (“dat” is soms redundant)

Θ 1424 m10+1 it^a

9:34 +

BZ, TR, NA27{B}, [[WH]], TD8:

“Maar de Farizeeën zeiden: door de heerser van de demonen werpt Hij de demonen uit”

“maar de Farizeeën zeiden door de heerser van de demonen werpt Hij de demonen uit”:

01 B C E F G K L M N S U W X Y Δ Θ Π Σ Ω f1 f13 33 565 892 1079 1424 1582 m10+25 Byz Lect it^{aur,b,c,f,g1,h,i,j,q} vg syr^{h,pal} cop^{sa,mae,bo} goth arm eth geo slav Chrysostom Jerome Augustine

“maar de Farizeeën zeiden door de heerser van de demonen werpt Hij de demonen uit” niet: XXX

D it^{a,d,k} syr^s Diat^{ju} Juvenius Hilary

(De getuigen die deze woorden niet bevatten zijn zeer gering, mogelijk zijn de woorden verwijderd door enkele afschrijvers en vertalers die er aanstoot aan namen.)

9:35 +

BZ, TR: XX???

“en genas elke ziekte en elke kwaal onder het volk”

01* C³ E F G K (L) M U Y Γ Θ Π Ω (f13 1424) m10+11 Byz it^{(a,b),c,(g1,h)} arm geo

NA27, WH, TD8:

“en genas elke ziekte en elke kwaal”

01² B C* D N S W Δ f1 33 565 892 1582 m10+5 pc it^{f,k,q} syr^{h,p,s} cop goth

(“onder het volk” waarschijnlijk een harmonisatie met Mattheüs 4:23)

9:36 +

BZ, NA27, WH, TD8:

“Hij medelijden met hen, omdat zij gestroopt en verstrooid”

εσकुλυμενοι (eskulumenoi)

01 B C D E F G K M S U W Y Δ Θ Π Ω f1 f13 33 565 1582 m10+15 Byz it^{a,b,c,f,g1,h,k,q}

“gestroopt”, “verscheurd”

TR: XXB

“Hij medelijden met hen, omdat zij vermoeid en verstrooid”

εκλελυμενοι (ekdelumenoi)

L V 1424 al (syr^{s,p})

“flauw gevallen”, “vermoeid”

(“vermoeid” is duidelijk een afschrijffout.)

10:2 +

BZ, TR:

“Jakobus”

01^c C D E F G K L M N S U W Y Δ Θ Π Ω f1 f13 33 565 1424 1582 m10+16 Byz it^{a,b,c,f,g1,h,k,q} vg syr^h cop

NA27, WH, TD8: X

“en Jakobus”

01* B Γ pc it^d syr^{h(mg)}

10:3 +

BZ, TR:

“en Lebbeüs, die ook Thaddeüs wordt genoemd”

C* E F G K L M N S U W X Y Δ Θ Π Σ Ω f1 33 565 1079 1424 1582 m10+32 Byz Lect I/10+4 it^f syr^{h,pal(mss)} (arm eth) geo slav Apostolic Constitutions Chrysostom

NA27{B}, WH:

“en

Thaddeüs”

01 B f13 892 m10+4 I/10+1 it^{aur,c,e,f1,l,q} vg cop^{sa,mae,mae2,bo} Jerome Augustine

TD8:

“en Lebbeüs”

C* D it^{d(k),w} Or¹⁰⁰ Hesychius

(Dit is de enige plaats in het Nieuwe Testament waar “Lebbeüs” voorkomt. “Thaddeüs” is mogelijk een harmonisatie, met Markus 3:18.)

10:4 +

BZ, TR:

“(letterlijk) Simon de Kananites”

01 E F G K M S U W Y Δ Θ Π Ω f13 565 1424 m10+14 Byz syr^h

NA27, WH, TD8:

“(letterlijk) Simon Kanaaios”

B C D L N f1 33 892 1582 m10+2 al vg

of: “Simon Kananaeüs”

10:4 +

BZ, TR:

“Judas Iskariot”

01^c C E F G L N S U W Y Ω f13 565 1424 m10+11 Byz

NA27, WH, TD8:

“Judas de Iskariot”

01* B D K M Δ Θ Π f1 33 1582 m10+5

10:8 +

BZ: **XX??B**

"Genees verzwakten, maak melaatsen rein, werp demonen uit."
C E F G K L M S U V X Y Γ Θ Π 1424 m10+7 Byz it^f syr^(p) pal cop^{sa,mae} arm eth^{mss} geo^{1,B} Juvenius Eusebius Basil Jerome

TR: **X**

"Genees verzwakten, maak melaatsen rein, **wek doden op**, werp demonen uit."
m10+5 al

NA27, WH, TD8:

"Genees verzwakten, **wek doden op**, maak melaatsen rein, werp demonen uit."
01 B C* (D) N Σ Φ Ω f1 f13 33 399 565 892 m10+6 pc it^{a,b,c,h,k,l,q} vg (syr^s) cop^{ho} eth geo^h Hilary Chrysostom

Sommige manuscripten: **X?**

"Genees zieken, maak melaatsen rein, werp demonen uit, **wek doden op**."
P W Δ 566 m10+2 syr^h

(Het is mogelijk dat sommige afschrijvers en vertalers moeite hadden met de woorden "wek doden op", en daarom deze woorden niet opnamen in de tekst.)

10:10 +

BZ, TR1894:

"noch twee hemden noch sandalen noch **staven**" of: "noch twee hemden noch sandalen noch **wandelstokken**"
C E F G K L M N P S U W Y Δ Π Ω f13 565 m10+10 Byz it^{a,f1,h,k,q} syr^h cop^{bo(mss)}

TR1550, NA27, WH, TD8: **XX??B**

"noch twee hemden noch sandalen noch **een staf**" of: "noch twee hemden noch sandalen noch **een wandelstok**"
01 B D Θ f1 33 892 1424 1582 m10+4 it^{c,f} vg syr^p cop^{sa(mss),mae,bo(mss)}

(Omdat in Markus 6:8 staat: "Ook gaf Hij hun opdracht om niets mee te nemen voor onderweg, behalve alleen een staf, geen voorraadzak, geen brood, geen koper in de gordelbeurs" moet hier logischer wijs bedoeld worden op meer dan één staf, en lijkt "staven" dus juist te zijn.)

10:10 +

BZ, TR:

"want de werker **is** zijn voedsel waard"
E F G K M N P S U W Y Δ Θ Π Ω f13 33 565 1582^c m10+9 Byz it^{a,b,c,e,f,g1,k,q}

NA27, WH, TD8:

"want de werker **is** zijn voedsel waard"
01 B C D L f1 1424 1582^a m10+7 it^h

10:12 +

BZ, TR, NA27, WH, TD8:

"En wanneer jullie het huis binnenkomen, begroet het"
01¹ B C E F G K M N P S U V Y Γ Δ Π Ω f13 33 565 m10+11 Byz it^{e,k} cop Chromatius

Sommige manuscripten: **XXX?**

"En wanneer jullie het huis binnenkomen, begroet het **en zeg: 'Vrede over dit huis.'**"
01*² D L W Θ f1 1424 1582 m10+4 it^{a,b,c,f,g1,h,q} vg arm eth Theophilus Hilary

("en zeg vrede over dit huis" waarschijnlijk een harmonisatie, met Lukas 10:5.)

10:13 +

BZ, TR, NA27, TD8:

"laat jullie vrede **tot** jullie terugkeren"
C D E F G K L M N P S U Y Δ Θ Π Ω f1 f13 33 565 1424 1582 m10+14 Byz

WH: **X?**

"laat jullie vrede **op** jullie terugkeren"
01 B W 892 m10+1

("op" zeer waarschijnlijk een harmonisatie, met Lukas 10:5)

10:14 +

BZ, TR, NA27, WH:

"... schudt het stof af van jullie voeten"
B D E F G K L M N P S U W Y Δ Θ Π Ω f1 f13 565 1424 1582 m10+13 Byz

TD8: **X**

"(letterlijk) schudt het stof af **weg** van jullie voeten"
01 C 33 m10+1

10:19 +

BZ, TR: **X?**

"want wat **jullie zullen spreken** zal jullie op dat moment gegeven worden" (toekomstige tijd, indicatief)
E K (M) S U (W Δ) Π* Ω 1582^c m10+4

NA27, WH, TD8:

"want wat **jullie moeten spreken** zal jullie op dat moment gegeven worden" (aoristus, subjunctief)
01 B C F G N Y Θ Π^c f1 f13 33 565 1424 1582^a m10+9

10:23 ×

RBV:

" Jullie beëindigen *de rondreis door* de steden van Israël zeker niet, voordat ..." (aoristus, subjunctief)
" Jullie zouden *de rondreis door* de steden van Israël zeker niet *moeten* beëindigen, voordat ..."
"Laten jullie *de rondreis door* de steden van Israël zeker niet eindigen, voordat ..."

traditie:

" Jullie zullen *de rondreis door* de steden van Israël zeker niet beëindigd hebben, voordat ..." (alsof: toekomstige tijd)

("beëindigen" staat hier niet in de toekomstige tijd, maar in de aoristus en subjunctief (een mogelijke gebeurtenis)).

Het is hier dus niet "zullen beëindigd hebben", maar "beëindigen", "zouden beëindigen", "laten beëindigen".

Met de vertaling "(kunnen) beëindigen" kan in dit gedeelte opgevat worden dat er zeker niet met het werk **kan worden gestopt** voordat Jezus komt.

Maar met de vertaling "zullen beëindigen" kan in dit gedeelte opgevat worden dat het werk zeker niet **af zal zijn** voordat Jezus komt.)

10:24 ×

"een discipel staat niet boven de leraar"

of: "een leerling staat niet boven de leraar"

Het Griekse woord voor discipel betekent: "iemand die leert, een leerling", in deze context wordt er soms voor gekozen om "een discipel" te vertalen als "leerling"

10:24 ×

basistekst:

"een discipel staat niet boven de leraar"

traditie:

"een discipel staat niet boven *zijn* leraar"